

ОДБРАНА

Тема

Војнодоходовне
установе у систему
одбране

КАМЕН СПОТИЦАЊА

Интервју

Милан Попадић
начелник Управе
за одбрану Србије

ПОНОВО НА ПОЧЕТКУ

Додатак

КРИТЕРИЈУМИ
ЗА ПРОФЕСИОНАЛНУ
ВОЈНУ СЛУЖБУ

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ СРБИЈЕ И ЦРНЕ ГОРЕ
Програм PRISMA

Зато што је
будућност
важна!

Дирекција
за преквалификацију
Београд
Кнеза Милоша 33
011/ 3203-252
www.mod.gov.yu/prisma

Београд

Централни Дом ВСЦГ
Браће Југовић 19
011/ 3201-850

Ниш

Клуб ВСЦГ
Синђелићев трг 66
018/ 522-892

Нови Сад

Футошка 26
021/ 528-440

Подгорица

Клуб ВСЦГ
V Пролетерске
бригаде 4
081/ 244-770

Program PRISMA
Centar za obuku Beograd
Fakultet organizacionih nauka Univerziteta u Beogradu

Јове Илића 154, 11040 Београд
011/ 3950-891; www.prisma.fon.bg.ac.yu
e-mail: prisma@fon.bg.ac.yu

Центар за обуку Ниш
Програм ПРИСМА
Машински факултет Ниш

Александра Медведева 14, 18000 Ниш
018/ 500-661; www.prisma.masfak.ni.ac.yu
e-mail: prisma@masfak.ni.ac.yu

ПРЕПОРУЧУЈЕ

монографију
63. падобранске
бригаде

Књига посвећена стварању и развоју чувене 63. падобранске бригаде изузетна је по много чему: садржају, илустрацијама и привлачном изгледу. Војници са две заклетве, како зову припаднике те елитне јединице, вечни су пример војничке части, пожртвовања и врхунске обучености, а надасве осећања оданости отаџбини и униформи коју поносно носе. Црвена беретка с падобранским знаком њихово је прво уочљиво обележје.

Текст је посвећен бригади, људима који су је стварали, бранили њен углед, ратовали за слободу свог народа, часно гинули и одлазили у легенду.

О њима можете читати, њих можете видети на бројним фотографијама које богато илуструју књигу вишегодишњег новинара листа „Војска”, сада официра 63. падобранске бригаде Владике Крстића.

Књига је обима 184 стране, формата 22x25 цм, тврдог повеза, с пуним колором и квалитетним папиром.

НАРУЏБЕНИЦА

НИЦ „Војска”, Браће Југовића 19, 11000 Београд
Тел. 011/3201-765 телефакс : 011/3241-363
Жиро-рачун : 840 - 49849 -58

Овим наручујем _____ примерака књиге о 63. падобранској бригади
„ВОЈНИЦИ СА ДВЕ ЗАКЛЕТВЕ” по претплатној цени
од 1.512,00 динара

Књиге ћу платити (заокружити):

1. унапред у целости
 2. у две месечне рате
- У оба случаја обавезна је доплата 100,00 динара за поштарину.

Уз наруџбеницу послати доказ о уплати. Књиге се испоручују
након уплате целокупног износа.

Купац:

_____ (име, очево име и презиме)

ЈМБГ

Број личне карте: _____ издате у МУП

Улица и број: _____ Телефон: _____

Место и број поште: _____

Датум

Потпис наручиоца

ОДБРАНА

Магазин Министарства одбране Србије и Црне Горе

Први војни лист у Србији "Ратник" изашао је 24. јануара 1879. године

Указом председника Србије и Црне Горе НИЦ "Војска" је поводом 125 година војне штампе, 24. јануара 2004. године, одликован орденом Вука Караџића, другог степена

Издавач

Новинско-издавачки центар "ВОЈСКА" Београд, Браће Југовића 19

Начелник НИЦ "ВОЈСКА"

Звонимир Пешић, пуковник

Главни и одговорни уредник

Славољуб М. Марковић, потпуковник

Заменик главног уредника

Раденко Мутаковић

Помоћник главног уредника

Драгана Марковић

РЕДАКЦИЈА:

Александар Антић, поручник, Слободан Вучинић (дописник из Подгорице), Душан Глишић (друштво), Снежана Ђокић (свет), Бранко Копуновић (прилози), Душан Мариновић (историја), Зоран Миладиновић, потпуковник (дописник из Ниша), Владимир Почуч, капетан I класе (одбрана), Сања Савић, Мира Шведић (техника)

Стални сарадници

Бошко Антић, Станислав Арсић, Себастијан Балаш, Игор Васиљевић, Југослав Влаховић, мр Славиша Влочић, Милосав Ђорђевић, Александар Лијаковић, Радојка Маринковић, др Милан Мијаљковић, Предраг Милићевић, Миљан Милкић, др Милан Милошевић, др Александар Мутаковић, Драгоје Ничић, Никола Остојић, Никола Оташ, Будимир М. Попадић, др Драган Симеуновић

Дизајн и прелом

Енес Међедовић (ликовни уредник), Бранко Сиљевски (технички уредник), Весна Јовановић

Фотографија

Горан Станковић (уредник) Звонко Перге, Даримир Банда (фоторепортери)

Језички редактори

Мира Попадић, Слађана Мирчевски

Коректори

Слађана Грба, Маријана Кисић

Секретар редакције

Вера Денковски

Документација

Радован Поповић (фото-центар), Нада Станковски

ТЕЛЕФОНИ

Начелник 3241-104; 23-079

Главни и одговорни уредник 3241-258; 23-809

Заменик главног уредника 3241-257; 23-808

Помоћник главног уредника 3201-547; 23-547

Секретар редакције 3241-363; 23-078

Редакција 2682-937; 23-810; 3201-576; 23-576

Дописништво Ниш 018/509-481, 21-481

Дописништво Подгорица 081/483-443, 42-443

Маркетинг 3241-026; 3201-765; 23-765

Претплата 3241-009; 3201-995; 23-995

ТЕЛЕФАКС 3241-363

АДРЕСА

11000 Београд, Браће Југовића 19

пошт.бр. 06-1015

e-mail

odbrana@beotel.yu

redakcija@odbrana.mod.gov.yu

Internet

www.odbrana.mod.gov.yu

Жиро-рачун

840-49849-58 за НИЦ "Војска"

Претплата

За припаднике МО и ВСЦГ преко РСГ

месечно 160 динара.

За претплатнике преко Поштанске штедионице

месечно 180 динара.

Штампа "ПОЛИТИКА" АД, Београд, Македонска 29

ЦИП – Каталогизација у публикацији

Народне библиотеке Србије

ОДБРАНА

ISSN 1452-2160

Магазин излази сваког 1. и 15. у месецу

Снимко Горан СТАНКОВИЋ

САДРЖАЈ

ИНТЕРВЈУ

Милан Попадић, начелник Управе за одбрану Србије

ПОНОВО НА ПОЧЕТКУ

8

Конференција за новинаре министра одбране

НЕОПХОДНИ СУ ГОТОВИ СТАНОВИ

12

Per aspera

ЦРВЕНО И ЦРНО

13

Забележено у Карађорђевој

ПОКРЕНУТ ТОЧАК ОПОРАВКА

14

ТЕМА

Војнодоходовне установе у систему одбране

КАМЕН СПОТИЦАЊА

16

ОСВРТ

Професионализација Војске под лупом

ОСВАЈАЊЕ ПИРАМИДЕ

22

ЈЕДИНИЦЕ

Оклопна бригада из Суботице

ТЕНКИСТИ НА СЕВЕРУ БАЧКЕ

24

Технички опитни центар

У МАКАЗАМА РЕФОРМЕ

27

ОБУКА

40. ветеринарски наставни центар у Нишу

СПЕЦИЈАЛЦИ НА РУКАВУ

30

СТАТУС

Будући статус државне заједнице Србија и Црна Гора ових дана је на најозбиљнијем испиту. Референдумска кампања у Црној Гори улази у завршну фазу. Поделе на „суверенисте“ и „унионисте“ у тој републици, али и у Србији, све су израженије. Иако управо од опредељења Црне Горе зависи и будућност Војске СЦГ, она се, према речима министра одбране Зорана Станковића и начелника Генералштаба генерал-потпуковника Љубише Јокића, неће мешати у процес референдума и поштоваће већинску вољу грађана.

Решавање статуса војнодоходовних установа, по свему судећи, ускоро ће доћи на ред. Све до распада СФРЈ били су то узорни привредни субјекти, не само у оквирима војске већ и на ширем друштвеном плану. Истина, већина њих није била тржишно оријентисана. Радиле су за војне потребе, а Војска је била сигуран и добростојећи платиша. Године кризе, санкција, инфлације и ратова оставиле су трага. Делећи судбину Војске многе установе су посустале и доспеле на руб пропасти. Посла је било све мање због рестриктивног буџета, а увођење ПДВ-а потпуно им је везало руке. Не постоји законска регулатива за њихово опстајање у систему одбране, а ни правни оквир који би им омогућио самостално пословање на тржишту. За утакмицу на том терену и равноправно учешће на тендерима потребан им је матични број, ПИБ и жиро-рачун, или једноставно – статус правног лица, који до сада нису имали.

Процес реструктурисања тих установа започео је крајем прошле године, а одговору на питање шта је до сада учињено и какве су перспективе војнодоходовних установа у систему одбране посветили смо тему броја.

Какав ће бити статус професионалних припадника Војске, зависиће убудуће умногоме од критеријума професионализације. Они су усвојени за официре и подофицире, а јавна расправа о критеријумима за цивилна лица је управо у току. Тиме је први пут у нашој пракси начињен озбиљан искорак на путу планирања кадровске пирамиде Војске и предвиђања каријере запослених, што је један од основних захтева професионализације. Циљ је, наравно, да се најбољима пружи прилика за напредовање и развој у систему одбране, али и да се отпуст вишка војног кадра изводи плански, по ранг-листама перспективности.

Сви запослени ће пре или касније морати да оду из система одбране, али није свеједно како. Начин на који ће се то урадити брига је оних који управљају људским ресурсима. Ако је он коректан, уз поштовање прописа и моралних норми, јавности се шаље позитивна слика о организацији, а запослени ће се осећати сигурно. Уколико за разумевање тог проблема нема слуха, дешавају се озбиљне грешке и пропусти, као приликом прошлогodiшњег линеарног отпуштања.

Али треба имати у виду да ни најсавршенија статистика неће моћи да рангира особине личности које су пресудне у избору кадра, посебно за најодговорније командне дужности. Зато Критеријуми за професионалну војну службу нису пресудан чинилац у спровођењу кадровске политике, већ помоћ надлежнима при одлучивању.

30

56

Центар за усавршавање кадрова АБХО у Крушевцу ИНТЕГРИСАНИ СИСТЕМ ЗАШТИТЕ 36

САРАДЊА

Француски миноловац Версо у посјети нашој Морнарици ЗАЈЕДНИЧКЕ СТРАНИЦЕ ИСТОРИЈЕ 38

Преквалификација официра Војске СЦГ ДОНАЦИЈА ЗА ПРОГРАМ ПРИСМА 40

ЗАШТИТА

Цивилна заштита у СЦГ КОРАК БЛИЖИ ИНТЕГРАЦИЈИ 42

Цивилна заштита у Црној Гори МОЖЕ ЛИ СЕ НЕВОЉА ПРЕТЕЋИ 44

У ПОСЕТИ

Драгана Милосављевић, професор енглеског језика МЕЛОДИЈА ДУШЕ 46

СВЕТ

Армија Републике Македоније НА РАСКРШЋУ ТРИ КОНТИНЕНТА 52

Специјалне снаге Велике Британије ХРАБРИ ПОБЕЂУЈУ 56

КУЛТУРА

Војник Дејан Лазаревић ГАРДИСТА СА ЗЛАТНОМ ТРУБОМ 66

Обележен 9. мај – Дан победе

ОДБРАНА СЛОБОДЕ

У командама, јединицама и установама Министарства одбране и ВСЦГ обележен је Дан победе над фашизмом – 9. мај.

Тим поводом у Касарни "Дедиње" у Београду и са брда Горица у Подгорици, 8. маја у 20 часова испалено је десет почасних артиљеријских плотуна из шест оруђа.

Министар одбране Зоран Станковић, у својству изасланика председника државне заједнице положио је венац на гроб Незнаног јунака на Авали, а венац је положила и делегација Војске СЦГ, коју је предводио начелник Генералштаба генерал-потпуковник Љубиша Јокић.

Делегације Генералштаба Војске СЦГ положиле су венце и на Гробље ослободилаца Београда и Споменик совјетском војнику, на Споменик совјетским ветеранима на Авали и у Спомен-парку стрељаним родољубима у Јајинцима. ■

Начелник Генералштаба ВСЦГ посетио Морнарицу

ВОЈСКА СЕ НЕЋЕ МИЈЕШАТИ У ПРОЦЕС РЕФЕРЕНДУМА

Начелник Генералштаба ВСЦГ генерал-потпуковник Љубиша Јокић боравио је 28. априла у посети Морнарици ВСЦГ. Он је том приликом у Касарни „Орјенски батаљон“ у Кумбору разговарао са командантом Морнарице ВСЦГ контраадмиралом Драганом Самарцићем, његовим замјеником капетаном бојног брода Рајком Булатовићем и командантима јединица и установа у Морнарици. Обишао је и Центар војномедицинских установа Мељине, гдје је разговарао са директором војне болнице генералом Љубом Ђуровићем.

Контраадмирал Драган Самарцић изнео је план активности Морнарице до краја године.

– С обзиром на наше ограничене финансијске могућности одустали смо од неких редовних активности и та средства смо усмјерили на међународну војну сарадњу. Свим снагама, уз могућности којима располажемо, настојаћемо да изведемо планиране активности у оквиру асоцијације АДРИОН, односно да учествујемо у заједничкој вјежби на мору са ратним морнарицама Италије, Словеније, Хрватске, Албаније и Грчке током јуна у рејону Анконе. Сматрамо да је то најзначајнији задатак за Морнарицу, јер је то основ регионалног повезивања са морнарицама из окружења, а сама вјежба се обавља по процедурама НАТОа – истакао је контраадмирал Самарцић, додајући да су челницима ВСЦГ предочили и проблеме материјално-организацијског функционисања Морнарице.

Начелник ГШ ВСЦГ генерал-потпуковник Љубиша Јокић, након састанка са челницима Морнарице, новинарима је поновио да се Војска неће мијешати у референдумски процес у Црној Гори и да ће поштовати већинску вољу грађана.

– Припадници ВСЦГ који овдје живе и који су у бирачким списковима моћи ће да слободно искористе своје бирачко право, а то исто важи и за припаднике Војске на одслужењу војног рока. Од најодговорнијих људи у Морнарици и Подгоричком корпусу очекујем да ниједним својим актом не дозволе чак ни појединачну могућност злоупотребе Војске у периоду који слиједи, а то исто очекујем и тражим од свих осталих припадника ВСЦГ у Црној Гори – нагласио је Јокић. ■

Н. БОШКОВИЋ

Трећи састанак Групе СЦГ – НАТО за реформу одбране

ВРЕМЕ ЗА ТРЧАЊЕ

Нови безбедносни изазови, ризици и претње захтевају нову организацију и начин употребе безбедносних снага. Реформа система одбране неопходна је због нас самих.

У том процесу подршка НАТОа је непроцењива – рекао је на састанку министар одбране Зоран Станковић.

У среду, 10. маја, у Централном дому Војске СЦГ у Београду одржан је трећи састанак Групе СЦГ – НАТО за реформу одбране. Група за реформу је заједничко експертско тело, састављено од представника СЦГ, НАТОа и земаља чланица Алијансе, формирано ради решавања конкретних проблема у реформи система одбране СЦГ и изградње ефикасног система, способног за укључење у евроатлантске интеграције.

Састанку су присуствовали министар одбране Зоран Станковић, министар финансија у Влади Републике Србије Млађан Динкић, амбасадор САД у СЦГ Мајкл Полт и амбасадор Краљевине Норвешке у СЦГ Хокен Блакенборг.

– Нови безбедносни изазови, ризици и претње захтевају нову организацију и начин употребе безбедносних снага. Реформа система одбране неопходна је због нас самих. У том процесу подршка НАТОа је непроцењива – рекао је на састанку министар Станковић.

Према речима министра Динкића, Министарство финансија Републике Србије спремно је да подржи предлог МО и ГШ ВСЦГ за професионализацију Војске. То значи да ће до 2010. године бити обављене све припреме за укидање обавезног служења војног рока и да Србија добије професионалну војску.

– У финансијском смислу то подразумева стално издвајање од 2,4 процената бруто националног дохотка годишње за војни буџет, што је много више у односу на првобитни план, који је Министарство финансија имало пре годину дана. У међувремену су нам представници МО и ГШ ВСЦГ изложили сјајан план реформе Војске, којим сам био импресиониран. Речено је да је, осим свођења броја професионалних војника на стандарде прихваћене у земљама чланицама НАТОа, потребно издвојити одговарајућа средства за модернизацију Војске, стамбено збрињавање њених припадника и за повећање плата, те да би непрекидно издвајање од 2,4 процената бруто домаћег производа годишње до 2010. године било довољно да се спроведе ефикасна реформа Војске – изјавио је српски министар финансија.

Амбасадор САД у СЦГ Мајкл Полт сматра да је веома ва-

Снимак Горан СТАНКОВИЋ

жно присуство министра Динкића и Станковића на састанку Групе за реформу одбране.

– Радосно је и охрабрујуће да министри Станковић и Динкић желе да подрже идеју да се реформа Војске обави тако да она постане део модерног 21. столећа. Војска је раније била коришћена за неке активности које нису имале много везе са војском 21. века. Уколико сам правилно разумео оно што су министри управо рекли, ово је прави пут којим треба кренути у будућност. Савезници НАТОа и САД су спремни да са одушевљењем прихвате улазак СЦГ у евроатлантске интеграције. Али знам да је велика одговорност на министру Станковићу, јер мора да пронађе праве начине да би ови кораци били успешни и да се интеграција спроведе. И министар Динкић мора подједнако пажљиво планирати како би финансијски могао да испрати ове кораке ка интеграцијима. Сматрам, ипак, да је најважније да сам народ СЦГ одлучи да је место где га ова двојица госпoде желе повести, место на коме жели бити. Савез је спреман да вам пожели добродошлицу, уколико сте ви спремни да урадите корак у правом правцу. На крају бих поновио да је време истекло. Морате трчати, а не ходати – рекао је амбасадор Полт.

Амбасадор Краљевине Норвешке у СЦГ Хокен Блакенборг такође је изразио подршку на усмереност ка реформи система одбрана.

– Та реформа је предуслов напретка не само у систему одбране већ и у економији. Она је значајна не само за СЦГ већ и за целу Европу. Стога је Норвешка као контакт-тачка СЦГ са НАТОом опредељена ка будућој сарадњи на том плану. Нажалост, прошлонедељне вести нису оне којима смо се надали. Упркос ограничењима, могући су одговарајући конкретни кораци који се могу учинити не само у односима СЦГ са НАТОом, већ и у самом НАТОу.

Састанак су отворили председавајућа Групе за реформу одбране СЦГ помоћник министра за политику одбране Снежана Самарић-Марковић и директор Дирекције за планирање снага НАТОа Френк Боланд. ■

С. ЂОКИЋ

Аеродром Лађевци

ПОДИЗАЊЕ КОНТРОЛНОГ ТОРЊА

Министар одбране Зоран Станковић и републички министар за капиталне инвестиције Велимир Илић постигли су пуну сагласност око подизања контролног торња на аеродрому Лађевци код Краљева. Пређашњи торањ срушен је у НАТО бомбардовању 1999. године.

Током посете аеродрому, 10. маја, министри Станковић и Илић разговарали су са представницима команде Ваздухопловне базе и Савезне управе за контролу лета о свим техничким детаљима подизања торња и комплетирања потребне навигационе опреме.

Министар Илић најавио је почетак радова најкасније за месец дана, а републичка влада већ је обезбедила око 3 милиона евра. План је да у блиској будућности аеродром буде оспособљен за цивилне летове. Да би се то остварило, поред техничке опремљености аеродрома, потребно је продужити полетно слетну стазу до потребних међународних стандарда за прихват и највећих путничких ваздухоплова. ■

Р. БЕЧКИ

Полазници Америчког ратног колеџа у Копненим снагама ВСЦГ

БОЉЕ РАЗУМЕВАЊЕ

Већ је традиција да полазници Америчког ратног колеџа, највеће командне школа у оружаним снагама САД, посећују Србију и Црну Гору, где се на лицу места упознају са нашим системом одбране.

Овогодишња посета почела је боравком на Косову и Метохији где су представници МО, ваздухопловства, копнене војске и морнарице САД обишли припаднике Кфора, да би потом посетили старешине и војнике 78. моторизоване бригаде у Врању.

Командант бригаде пуковник Милосав Симовић упознао је госте са карактеристикама Пчињског округа и организационом структуром и резултатима рада бригаде, док их је Бранко Делибашић из Координационог тела за општине Прешево, Бујановац и Медвеђа информисао о предузетим мерама за мирно решавање кризе на југу Србије.

Полазници ратног колеџа обишли су базу Добросин, а у Нишу их је примио командант Копнених снага генерал-потпуковник Младен Ђирковић.

Током боравка у Србији и Црној Гори полазници Америчког ратног колеџа су поред Копнених снага обишли Војну академију и Школу националне одбране, Подгорички корпус и Морнарицу, а примили су их и председници Србије и Црне Горе, Борис Тадић и Филип Вујановић, начелник ГШ ВСЦГ генерал-потпуковник Љубиша Јокић и представници Скупштине Црне Горе. ■

З. МИЛАДИНОВИЋ

МИЛАН ПОПАДИЋ,
НАЧЕЛНИК УПРАВЕ ЗА ОДБРАНУ
РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

ПОНОВО НА ПОЧЕТКУ

Цивилна заштита окончава велику битку са воденом стихијом. Прави је тренутак да се доврши и започети посао на њеном адекватном позиционирању у систему одбране. За то су потребни храбри, али суптилни потези ради стварања ефикасног система заштите и спасавања, према савременим европским решењима у тој области.

Респектабилан систем цивилне заштите створен је у овој земљи у оквиру раније подруштвљене функције општенародне одбране. И док је тај систем, после распада СФРЈ, другима служио као основа за осавремењивање, код нас је разграђен и законски и у пракси. Словенци сада у Партнерству за мир и НАТОу држе курсеве другима из те области, а ми смо, према речима нашег саговорника Милана

Попадића, начелника Управе за одбрану Републике Србије, поново на почетку. Велика штета је направљена, и док паметни људи уче на туђим грешкама, ми нисмо учили ни на сопственим! Зато заостајемо, организационо и функционално, иако имамо довољно стручности и капацитета који нису мали.

Господине Попадићу, окончава се велика активност на одбрани од поплава. Непосредно пре тога имали смо силне проблеме са клизиштима у централној Србији, а нисмо заборавили ни велики плавни талас који је прошлог пролећа прошао кроз средњи Банат. Непријатно искуство?

– Заиста смо још од пролећа прошле године суочени са врло интензивним ризицима и претњама, углавном везаним за елементарне непогоде које су угрозиле становништво и материјална добра. То што се на Тамишу десило прошле године могло би се назвати панонским цунамијем, а стручњаци ту ретку појаву сврставају у категорију стогодишњих вода. Специфично је то што проблем није вода која се нагомилала у кориту реке Тамиш. Због одређених проблема и неодговарајуће сарадње између водопривреда Србије и Румуније дошло је до неочекиваног пробоја насипа у Румунији. Тада смо били суочени са плавним таласом који се кретао фронтално преко атара, преко поља, и врло озбиљно угрозио насеља Јаша Томић, Сечањ и Међу. У заштити и спасавању људи и имовине пресудну помоћ пружили су припадници Војске.

Таман смо били у ситуацији да та искуства сумирамо и уградимо у пројекте будућег система цивилне заштите, када смо пролетос изненада суочени са великим проблемима изазваним клизиштима, највише на територији централне Србије, са чиме до сада нисмо имали веће искуство. На територији Србије регистровано је укупно 3.069 клизишта, која су непосредно угрозила 966 насеља. Како несрећа никад не иде сама, клизишта су била праћена поплавама у водотоцима у централној Србији, првенствено у комплетном сливу Мораве и Колубаре, а једним делом у савским притокама у мачванском округу. Имали смо и велики број поплавлених насеља.

Какве су штете од клизишта и тих поплава?

– Клизишта су оштетили 2.300 стамбених објеката, 639 путева и 17 мостова у централној Србији. Поплавлено је 213 насељених места, вода је продрла у 6.000 стамбених објеката, а поплаве су оштетиле 73 пута и 38 мостова.

Какав је био организовани одговор државе на ту ситуацију?

– Ангажовали смо 97 штабова цивилне заштите, са укупно 634 припадника за интервентне акције заштите и спасавања. Ангажоване су и 134 специјализоване екипе цивилне заштите, највише за спасавање на води, са укупно 700 чланова, тако да је у свим тим активностима било ангажовано негде око 2.000 припадника цивилне заштите. То су припадници јединица и штабова, али су у овим активностима ангажоване и бројне организације, службе, предузећа и институције које су опремљене и оспособљене за заштиту и спасавање, као што су грађевинске фирме, комунална предузећа, професионалне ватрогасне јединице и добровољна ватрогасна друштва. Истичем рад екипа Црвеног крста, које су одлично опремљене и оспособљене за деловање у ванредним ситуацијама.

На отклањању последица клизишта, поплава и подземних вода у марту и априлу ове године у централној Србији била је ангажована 81 организациона јединица Управе за одбрану, са укупно 238 запослених.

ВОЈНИЦИ НА ЦИВИЛНОМ СЛУЖЕЊУ ВОЈНОГ РОКА

У Новом Саду дневно је било ангажовано у просеку 470 војника на цивилном служењу војног рока, који су пунили џакове са песком. Дневно је пуњено између двадесет и тридесет хиљада џакова.

У потпуности поштујући институт приговора савести, ти младићи су на прави начин укључени у систем заштите и спасавања и дали су потпун допринос у минулој ванредној ситуацији.

То потврђује исправност предлога већ стављених у пројекте развоја цивилне заштите, у коме значајан кадровски капацитет треба да представљају управо младићи на цивилном служењу. Они би се током служења обучавали за различита деловања у ванредним ситуацијама и укључивали, по потреби, у акције заштите и спасавања. После војног рока они би били у резервном саставу јединица цивилне заштите, што би подмладило и ревитализовало ту структуру.

УЧЕШЋЕ ВОЈСКЕ

У ОДБРАНИ ОД ПОПЛАВА

У одбрани од поплава и санацији клизишта, од 15. марта до 27. априла, према подацима Министарства одбране Србије и Црне Горе, било је ангажовано 9.645 припадника Војске СЦГ, а међу њима су и 4.372 обвезника која служе цивилни војни рок.

Припадници Војске били су прво ангажовани на санацији клизишта у општини Алексинац, а потом су радили на изградњи и одржавању насипа у Новом Саду, Новом Бечеју, Сенти, Кањижи, Ковину, Београду, Панчеву, Смедереву, Зрењанину, Великом Градишту, Голупцу, Неготину, на локацији код Жабаљског моста и у селу Иваново.

У акцијама је кориштено 290 теренских и 149 пловних возила. За ангажовање у одбрани од поплава и санацији клизишта Војска је користила средства за редовно финансирање својих активности у износу од 2.699.145 динара.

ЦЕНТРИ ЗА ОБУКУ

Некадашњи Центар за обуку кадрова цивилне заштите “13. мај” у Батајници у саставу је Управе за одбрану и поново ће бити стављен у функцију. Рачунамо и на Центар АБХО у Крушевцу, који може и треба да израсте у регионално средиште за обуку у случају хемијских акцидената.

У тим центрима планирано је и обучавање војника на цивилном служењу војног рока.

ОБЈЕДИЊАВАЊЕ ПОСЛОВА

У току је активност на обједињавању послова Управе за одбрану Србије, Управе за цивилну заштиту у Сектору за људске ресурсе и дела послова Управе за обавезе одбране везаних за евидентирање и упућивање регрута на одслужење војног рока и вођење резервног састава. Ту је и комплетан посао везан за цивилно служење војног рока. Посао Радне групе која ради на том обједињавању олакшан је професионалним односом осталих учесника према добијеном задатку, у коме је на првом месту рационалност и функционалност будућих решења.

РЕОРГАНИЗАЦИЈА

Радикално смо смањили број запослених, што је Управу довело на ивицу функционисања. Остали смо без 655 људи, а то је више од 50 посто од ранијег укупног броја запослених. Новом систематизацијом успели смо да направимо оптимални минимум броја запослених. То је добар израз, који нам враћа изгубљену равнотежу и омогућава да делујемо.

У јеку активности на решавању проблема клизишта и поплава у централној Србији суочили смо се са незабележено високим водостајима на панонским рекама?

– Од почетка априла порастао је водостај на Дунаву и Тиси, што се одразило на пораст водостаја и на Сави. Забележени су рекордни водостаји на тим рекама. На Дунаву у Земуну измерен је до сада највећи водостај од 783 сантиметра, који превазилази претходни рекорд из 1981. године од 757 сантиметара. На Тиси код Новог Кнежевца највећи ниво водостаја од 912 сантиметара забележен је 1970. године, а сада је износио 932 сантиметра. И Сава је у Београду оборила рекорд из 1981, када је забележено 718 сантиметара, а сада је за 20 сантиметра била виша – 738 сантиметара.

Овако високи водостаји угрозили су 146 насеља, у којима је поплавлено 4.599 стамбених објеката, из којих је због опасности по живот евакуисано око 1000 грађана. Огромна штета нанета је пољопривредном земљишту, највише у Војводини, где је под водом било око 132.000 хектара.

Најугроженији је био Средњобанатски округ, са седиштем у Зрењанину, где је угрожено 2.190 стамбених објеката, а под водом се нашло око 28.000 хектара обрадивог земљишта. Највећи број евакуисаног становништва био је у општини Гроцка, где је из Винче, Ритопека и саме Гроцке евакуисано 400 лица.

Опасност је углавном прошла. Једно нежељено искуство послужиће за боља решења у будућим ванредним ситуацијама?

– Најпре о Војсци. Њено место у оваквим ситуацијама је незаобилазно, помоћ драгоцена, а капацитети важни и треба их плански укључити у активности. Она је један од најважнијих сегмената, носећи стуб заштите и спасавања. Тако је било и прошле и ове године. Видело се да је Војска спремна да оствари ту своју мисију. Али погрешно је рачунати на њене припаднике као на физичку радну снагу. Капацитети знатно превазилазе тај ниво. Она се мора укључити још од планирања, па у руковођење и, наравно, у саме акције.

Друго, немерљив је допринос људи из водопривредних организација. “Воде Војводине” и “Србијаводе” стручно су планирале и руководиле мерама и активностима на заштити од поплава, а цивилна заштита пружила је стручну логику.

ОРГАНИЗАЦИЈА

Управа за одбрану Републике Србије, по још важећем Закону о одбрани из 1994. године, има седиште у Министарству одбране. На терену има једно покрајинско одељење, четири градска и 21 окружно одељење у свим окрузима у Србији. У свакој општини Управа има организационе јединице које се, зависно од величине општине, броја запослених и обима послова крећу од реферата до одсека.

У структури Управе функционишу и центри за обавештавање. Они су информативна окосница система за ванредне ситуације.

УНИШТАВАЊЕ

НЕЕКСПЛОДИРАНИХ СРЕДСТАВА

То је посебан проблем због изузетно скромних средстава којима располажемо. А годишње имамо између 600 и 700 пријава нових неексплодираних убојних средстава. Само од 1. јануара тај број је 615. У овој години уништили смо укупно 106 неексплодираних средстава. Тиме се тренутно бави само један пиротехничар, уместо пет, колико је предвиђено у нашем централном тиму, а планирамо да имамо још око десетак оперативних тимова широм Србије.

Велики допринос дало је и Министарство пољопривреде, водопривреде и шумарства, које је у заштити од поплава имало изузетну улогу. То министарство донело је Оперативни план заштите од поплава за 2006. годину, и то је био наш полаз у свим тим активностима.

Кака оцењујете целокупни систем заштите и спасавања?

– Ми нисмо задовољни садашњим степеном опремљености и обучености за заштиту и спасавање. Будимо отворени, ова држава још увек нема плански организован одговор на ризике, претње и удесе који угрожавају или могу да угрозе становништво и материјална добра. Основни недостатак јесте системски закон који би у целисти регулисао место, улогу, права и обавезе свих учесника у ванредним ситуацијама, али и начин руковођења и санкције за неизвршавање обавеза утврђених законом. Тако бисмо могли да применимо санкције према оним грађанима који се у овој тешкој ситуацији нису одазивали на позиве, или су чак односили џакове са песком...

Треба се суочити са објективном нефункционалношћу и нерационалношћу садашњег функционалног, организационог и управног модела цивилне заштите. Имамо један распарчан систем, у коме је цивилна заштита у министарству силе које се зове Министарство одбране, противпожарна полиција као окосница интервентних снага је у другом министарству силе, а то је Министарство унутрашњих послова, а екипе за реаговање на хемијске акциденте у саставу Министарства за заштиту животне средине... Јавно предузеће за склоништа, некад формирано да буде логистика систему заштите и спасавања, сада је изван те структуре и нема никаквих материјално-финансијских инјекција из тог предузећа!

Која решења предлагате?

– Ту област треба регулисати тако да целокупну надлежност у кризним ситуацијама преузме Влада, с тим што би један део пренела на локалну самоуправу, јер све зависи од брзине и ефикасности првог одговора на удесе. Интегрисани систем подразумева концентрацију свих послова и служби, али и прецизно разграничење надлежности.

Менаџмент, односно управљање кризним ситуацијама треба да буде у једном самосталном органу државне управе, везаном непосредно за Владу. У плану је да се формира и републички штаб цивилне заштите као оперативно-стручни орган Владе. У будући систем треба укључити све структуре које се заштитом и спасавањем баве као редовном делатношћу. Дакле, не правимо паралелан систем, силне јединице обучене у плаве униформе које ће урадити оно што не могу предузећа, организације и службе чији је то основни посао. Ускоспецијализоване јединице формираћемо тамо где оценимо да је то потребно.

Једна од идеја јесте стварање интервентних оперативних центара, база цивилне заштите, где бисмо имали професионално језгро од највише педесетак припадника, који ће представљати мобилне интервентне снаге за кризне ситуације. У тим центрима обављали бисмо и неке друге активности, као што је обука припадника цивилне заштите, затим војника на цивилном служењу, а ту бисмо вршили и ремонт наше опреме, и слично. Наглашавам и неопходност едукације становништва као основе за личну и узајамну заштиту, тако да свако зна шта треба да чини у одређеној ситуацији.

Има ли отпора таквом виђењу?

– Важно је истаћи да се замишљени модел уклапа у реформу државне управе, а реформом целокупног система одбране стварају се и услови за реформу цивилне заштите. Бићу отворен и рећи ћу да имамо отпоре. Оне појединачне, који би да сачувају стечене привилегије, али са таквима је лакше. Већи проблем су они невидљиви отпори, у институцијама, где се декларативно подржавају промене, али је евидентно да прокламоване замисли у Стратегији одбране и Белој књизи још нисмо реализовали.

Наш циљ јесте рационалнија цивилна заштита, са толико много организација колико је потребно и онолико мало колико је могуће да бисмо одговорили нашим основним обавезама. ■

Раденко МУТАВЦИЋ
Снимео Горан СТАНКОВИЋ

Концерт поводом Дана Гардијске бригаде

ОНАКО КАКО ДОЛИКУ ЈЕ

У Дому Војске СЦГ “Топчидер” свечаним концертном Репрезентативног оркестра гарде обележен је 6. мај – Дан Гардијске бригаде

Познаваоце историје гарде уопште не чуди што је управо концертном прослављен Дан наше елитне бригаде. Та историја бележи да је на Ђурђевдан 1830. године у Пожаревцу постројена прва чета Књажеве гарде, за коју су, по налогу књаза Милоша Обреновића, бирани по стасу и угледу најбољи младићи из својих нахија. Већ наредне 1831. године у састав гарде улази и музика, Књажевско-сербска банда.

Музичари су носили китњастији мундир него што је била одећа других војника. Изазивали су дивљење у народу и пленили својим изврсним музицирањем. То је и навело “Народне новине” да их 1834. године упореде са “најистакнутијим европејским бандама”.

Од тада до данас Гарда и њен оркестар представљају јединство лепоте, професионалности и отмености. У све то, као и у одличан и непоновљив звук гардијских дувача, уверили смо се и недавно на Топчидеру. Репертоар је био складан, сачињен баш тако да оно најбоље дође до изражаја.

Под вођством диригентата потпуковника музичке службе Станислава Стојиљковића и потпоручника Александра Ђурова уживали смо у *Кијевским вратима*, Мусоргског, Хачатуријановом *Плесу сабљама*, Марквиновој *Шпанској циганској игри*. *Обливион* Астора Пјацоле је свакако ту да побуди посебне емоције, па мало опуштања уз *Осам тамбураша* и *У тем Сомбору*, до кулминације композицијом *На Дрини* Станислава Биничког, који је у Београду, почетком 1904. године, као војни капелник, истакнути музички педагог и композитор, образовао Музичку Краљеве гарде из које корене вуку скоро све музичке институције код нас. ■

Д. М.

КОНФЕРЕНЦИЈА ЗА НОВИНАРЕ
МИНИСТРА ОДБРАНЕ

НЕОПХОДНИ СУ ГОТОВИ СТАНОВИ

Велики број руководилаца локалне самоуправе тражи војне некретности намењене за финансирање реформе Војске, нудећи у замену станове којих нигде нема, или се изградња планира у наредном периоду. Нама су неопходни готови станови и ми можемо да прихватимо сарадњу само са онима који нам нуде конкретно решење, јер дајемо готове објекте – истакао је министар одбране Зоран Станковић.

Н а гласак у раду Министарства одбране у протеклом периоду била је израда докумената на којима почива реформа система одбране. Донето је министарско упутство којим су регулисани процеси реформе у 2006. години, верификована је доктрина Војске, а *Нацрт стратегијског прегледа одбране* је у завршној фази. Рад отежава чињеница да још нису усвојени *Закон о одбрани* и *Закон о Војсци*, али ће и они ускоро бити донети јер им предстоји усвајање у Скупштини – рекао је 26. априла на конференцији за новинаре министар одбране Зоран Станковић.

Без *Стратејског прегледа одбране* не може се говорити о величини Војске, о стандардима по којима ће се она опремати и функционисати и њеном материјалном положају. Министар је зато негирао информације које се чују у јавности о растурању Војске, о неконтролисаној и неприхватљивој смањењу, оценивши их као обичне спекулације ради личне промоције. Будући да тај документ мора да усвоји највише законодавно тело у држави, на тај начин држава преузима одговорност за реформу система одбране.

На тој конференцији за новинаре министар одбране је оповргао још неке гласине. Типичан пример манипулације Војском била је прича о пензионисању једног потпуковника са Војне академије. За говорницом скупштине Србије и у јавним иступима појединачно истацано је како је тај потпуковник пензионисан јер је стајао поред ковчега Слободана Милошевића. Истина је другачија, он је један од 669 потпуковника који су пензионисани на основу одлуке донете почетком априла. Надлежни старешина обавестио га је о пензионисању 8. марта, о томе постоји и службена забелешка, а Слободан Милошевић је умро три дана након тога.

Станковић је негирао и говорцања о томе како се одустало од ремонта и модернизације пет авиона МиГ-29. Актуелне су биле информације о страдању 44 припадника бивше ЈНА у нападу који су 1991. године извели припадници Територијалне одбране и полиције Словеније. Министар је рекао како проблем расветљавања тих случајева представља чињеница да су криминалистичко-техничку и кривично-правну документацију запленили припадници Збора народне гарде Републике Хрватске приликом извлачења Војног суда из Загреба. И поред тога, идентификована су сва лица која се појављују на снимку.

– Појавила се информација да су на ВМА задржани обдукционих записници војника и старешина који су страдали у Словенији. Ме-

Снимак Г. СТАНКОВИЋ

ђутим, њихова тела нису допремана на ВМА нити су ту обдукована, већ је то рађено на територији Словеније. Потом су тела директно превожена до места становања настрадалих припадника ЈНА.

И на овој конференцији било је речи о активностима које је то министарство предузело у протеклом периоду. Последња два месеца веома је интензивирана међународна војна сарадња, наставља се отплата дуговања Војске, решава статус војнодоходовних установа. Усвојени су критеријуми за професионалну војну службу. За превасилажење тешке стамбене ситуације израђен је *Програм стамбеног збрињавања запослених у МО и Војсци* и он се налази у фази припрема за јавну расправу. Министар је недавно приоритетно поделио четири стана породицама чији су чланови смртно страдали приликом обављања дужности у Војсци, као и 14 станова тешким инвалидима, а потписао је решење о завршетку близу 100 станова на Бежанијској коси. У Пироту је примио кључеве седам станова који су добијени по основу размене некретнина, а преговарао је и о замени Дома Војске у Пироту за 35 станова.

Новинари су обавештени о начину отуђења војних непокретности у Србији, о конверзији 229 база, судбини Катанићеве 15 и о неиспуњењу уговора потписаног 1998. године, којим је за град у Немањиној 9 Војска требало да добије око 800 станова. На конференцији је било речи и о градњи војних база у Новом Саду, Нишу и у Бујановцу. Извесно је да ће се градити само војна база *Цепотина* код Бујановца.

Станковић је оценио опште стање безбедности у јединицама и установама Војске као повољно и истакао како се системом логистичке подршке, уз велике напоре на свим нивоима, обезбеђују минимални услови за живот и рад јединица и установа војске.

Иако је конференција одржана у јеку одбране од поплава, у коју су активно укључени и припадници Војске – њих 9.645, новинаре су и овога пута највише занимале информације о хватању Младића. Тема број два по интересовању припадника седме силе била је референдум у Црној Гори. Запитан шта ће бити, Станковић је рекао:

– Имамо решење за сваку ситуацију, али не бисмо хтели да прејудуцирамо догађаје, јер сматрамо да ће се све мирно завршити. Након тога, брзо ћемо разрешити евентуалне последице. ■

М. Ш.

Пише
Љубодраг
СТОЈАДИНОВИЋ

ЦРВЕНО И ЦРНО

У својој браварској личности Тито је сажео све победнике: против Хитлера, против Стаљина, против Истока и Запада, против диктатуре и демократије, против рата и мира. Против свега што је било против њега. За све што је маршала уздизало до небеса.

Ево нама мало носталгије. Из архива се вратио Јосип Броз Тито, заједно са револуционарним мелодијама заноса. Помало као човек који је обележио епоху. Дакле, оно време у коме је живео и широки свет којим је летео, пловио и шпартао чувеним „главим возом“. Помало, можда мало више – као „највећи син“. Наравно, свих наших народа и народности.

Ако из оне идилчне прошлости наша непоуздана сећања очистимо од агитпропа, а из времена посмртног обрачуна са Титом одбацимо неукус, остају нам само успомене или заборав. Како коме. Но, ипак, многи ће рећи да је нама тада ишло боље. Није било јавних свађа. Било је довољно да Тиле лупи шаком о астал. Или напише писмо. Или испрати Доланца да нас препадне. Или отпусти Ранковића, који му је наводно стављао справе за прислушкивање у спаваћу собу. Као да је Лека желео да чује занимљиве звуке, шапутања на јастуку, шта ли?

Политичке партије је забрањивао. И другачија мишљења. Таман посла, где то има. Тада се, као, живело боље и веселије. Скоро да је тако, јер смо имали 26 година мање. Један вођа, једна прва дама (другарица) једна велика земља.

Но, да ли је Броз, како се то види у ТВ серији заиста био Макијавели, диктатор који је шармирао своје жртве. Дакле, она врста мучитеља који се помно труде да жртва живи? То заиста не знамо. Док је трајало, изгледало је да друга могућност не постоји. Тито је балансирао на граници два света. Чувао око себе оријентални амбијент за постављање божанског култа. Западу се окретао као према хедонистичкој меки. Уживао је у животу, жене су му биле и снага и слабост. Заиста је био „фаца“, како се то каже у чаршији за некога ко има стила.

Да ли га је Броз имао?

Па да, изгледа да јесте. Пристао је да буде цар, уверен да тако чини част својему народу. Облачио се као манекен и тако ходао. Сабирао око себе камарилу опчињених, као канделабр свице, комарце и винске мушице. Његови конфузни, нејасни и нелогични говори проглашени су еталонном генијалности. Кад се враћао са далеких путовања, захвалан народ је падао у транс. Људи су бацали цвеће под точкове големих мерцедеса. Пионири држали заставице и цијукали: „Волимо те, друже Тито!“ А он је махао. Живи Бог, иде и гледа. И маше очараним поданицима.

Онда су га Исток и Запад оставили на миру, а његов народ заволео као најрођенијега. Тито је отишао у Африку и Азију, и стао на чело покрета несврстаних. У то време смо били лидери. Зар је неко већ заборавио Нехруа, Насера, Сукарна, Кваме Нкрумаха, Секу Туреа, Соломона и Сиримаво Бандаранаике,

цареве Селасија и Бокасу Првог, Иди Амина Даду... Више од трећине света, а наш Тито им главни.

То је човек који је насекирао Стаљина до смрти, натерао Хрушчова, као новог хазјајина, да му дође на ноге у Београд. А онда је путовао, путовао...

Брод мира и задовољства „Галеб“ пловио је свуда где су велике воде. Тако недељама и месецима. Тита су дочекивали у лукама и на трговима. Јединога који је у својој браварској личности сажео све победнике: против Хитлера, против Стаљина. Против Истока и Запада, против диктатуре и демократије. Против рата и мира. Против свега што је било против њега. За све што је маршала уздизало до небеса.

Кажу да је Тито волео власт! Чудо једно, па ко је не воли! Кад се неко докопа трона, он тамо жели и да остане. Власт је занос над заносима, опијат од кога нема лека. Што се више пењеш, гадније ћеш пасти. Али човек из Кумровца умео је да чува свој престо. Тако што је своју моћ поделио са народом, дакле, ни са ким. Био је сам на челу државе, војске и партије. Шта ћеш више до краја живота.

Руски песник Јевгениј Јевтушенко признаје како није веровао да ће Стаљин икад умрети. Кад је Џугашвили, ипак, кренуо пут пакла, песник се препао да ће се свет зауставити.

И овде се веровало да Тито не иде некуд, јер му не дамо, па ће вечно остати код нас. „И после Тита – Тито!“ Шта би друго? Да смо имали Јевгенија, тај би нам објаснио шта бива после.

Тито је умро. Југославија се распала. ЈНА је отишла нетрагом, трагом своје несрећне државе. Порушени су споменици, склоњене бисте и слике. Продати „мерцедеси“, отете виле, бачене књиге.

Брод по имену „Галеб“ годинама је лелујао укотвљен у тиватској луци. Били смо на палуби, негде у мају 1993. године. Једино је тамо могло да се седи. Потпалубље су заузеле милиони бубашваба. Унутра, у интимном маршалском оделу две скромне славаће собе. И два тесна купатила. Ништа од луксуза. И бубашвабе.

Брод мира и пријатељства су заузеле инсекти, а пловило је превезено у Пулу. Чека да га неко купи, или да га исеку.

Пре неки месец, министар Расим Љајић је наредио да се кров који прокишњава над главом Јованке Броз, коначно закрпи.

Четвртог маја ове године, група Титових следбеника, на челу са генералом Стевом Мирковићем посетила је „Кућу цвећа“!

Црвено и црно, шта то беше? Однос према пролазности, власти и моћи? Беше ли то црвеније онда или црње данас? Или смо сви ми помало далтонисти! ■

Аутор је коментатор листа „Политика“

ЗАБЕЛЕЖЕНО У КАРАЂОРЂЕВУ

ПОКРЕНУТ ТОЧАК ОПОРАВКА

Последњих месеци Министарство одбране чини немале напоре како би Војна установа „Карађорђево“, након неколико „сушних“ година, стала на ноге и кренула путем просперитета. Један од угаоника нових збивања био је и првомајски уранак, када је организован богат и разноврстан програм.

Пре десет и више година о 1. мају се, у Карађорђеву, како нам рече Милорад Алексић, директор истоимене Туристичке агенције, редовно окупљало и до 15.000 излетника из Новог Сада, Београда, Футога, Бачке Паланке, Челарева, Врбаса, Оџака, Куле... За многе је то био први пролећни камп. Видети и доживети много тога занимљивог и бити виђен представљало је главно гесло походника тог места разноврсне лепоте и забавних садржаја, пажљиво бираних за све генерације.

Последње три године за Дан рада у том малом месту, познатом и изван граница наше земље по резиденцији коју су у прошлости походили председници многих држава, традиција се потпуно угасила. Војна установа „Карађорђево“ запала је у велике финансијске недаће, па празник није организовано обележаван. А како су централни догађај вазда биле коњске трке, љубитељи тог спорта нису више били у прилици да на делу виде надалеко позната расна грла војне економије и она из других престижних војвођанских ергела.

Минулог празника, залагањем Министарства одбране, а особито министра Зорана Станковића, поново је успостављена златна нит традиције. Наиме, уз велики труд организовано је целодневно дружење праћено богатим програмом. Баш као некад, у стара добра времена. И било је одјека. Према неким проценама у Карађорђево се за првомајске празнике из многих места спило више од 4.000 људи. Да није било облака и кише, окупило би се много више излетника. За овогодишњи уранак у централном парку подигнути су шатори, довучене приколице, расклопљени столови и столице. Роштиљало се до миле воље. Могле су се купити и разне ђаконије, управо онако као на већим вашарима. Понуђене су и бројне забавне игре, а као незаобилазна атракција – целог дана вртео се рингишпил. Посетиоци су могли да се возе у фијакеру, да разгледају музеј тамошње ергеле, да јашу поније, да са пристојне удаљености посматрају високу дивљач у ловишту.

Главну манифестацију – такмичење у вожњи запрега, потом три галопске и три касачке трке, помно су пратили министар одбране Зоран Станковић, са сарадницима, и начелник Генералштаба ВСЦГ генерал-потпуковник Љубиша Јокић, такође са сарадницима. Министар Станковић најпре је, према старој традицији, за два грла одредио имена

Такмичење у вожњи запрега пленило је пажњу гледалаца

Коцка шећера за будућег шампиона

Украс првомајског уранка у Карађорђеву:
Јована Симона Бошњак и Соња Дрљача из Младенова

После дугих кишних дана првомајски уранак је многе измамио у природу

(Нора и Гален), дарујући им украсне прекриваче, уз кашћење раних љубимаца коцкама шећера. Као догађај дана означена је галопска трка на хиподрому „Младост“, у којој су се за пехар Министарства одбране надметала по многим најбоља војвођанска грла.

Ергела у Карађорђеву у тим тркама, мада без искуства, извојевала је два друга и два четврта места, што представља више него успешан повратак у друштво најбољих.

Ако је судити по оној народној да се по јутру дан познаје, онда протекли првомајски празници најављују опоравак великог произвођача хране и добру овогодишњу летину. Некада су управо у Карађорђеву у потпуности задовољаване потребе Прве армије за поврћем и месом. Зато се од Министарства одбране и очекује да Војној установи „Карађорђево“ помогне да покрене точак опоравка и развоја. Сваки улог вратиће се о јесени, када се буде прикупила летина. Нови тим руководиоца, који предводи мајор Боривоје Младеновић, директор ВУ „Карађорђево“, већ добија прве битке. За ту установу будућност је управо почела. ■

З. ПЕШИЋ
Снимио Р. ПОПОВИЋ

ВОЈНОДОХОДОВНЕ УСТАНОВЕ У СИСТЕМУ ОДБРАНЕ

КАМЕН СПОТИЦАЊА

Систем одбране има 13 војнодоходовних установа и четири ремонтна завода, који запошљавају око 5.500 радника, од тога је 1.825 прекобројних. Имовина им је процењена на 24,5 милијарди динара. Укупна потраживања су им 1,26 милијарди, а обавезе према добављачима и банкама око 1,8 милијарди динара. Њихов највећи проблем јесте недефинисан статус. Не постоји законска регулатива за њихово опстајање у систему одбране, али ни регулатива која би им омогућила самостално пословање на тржишту. Трансформација која је у току требало би да им пружи могућност за опстанак, уз социјални програм за збрињавање вишка радника.

Пре 15 година и распада ондашње државе и војске војнодоходовне установе у нашем систему одбране биле су добростојеће и перспективне фирме. Готово да нема никога у војсци, а ни изван ње ко не зна за техничке ремонтне заводе у Чачку и Крагујевцу или "Мому Станојловића", за војне установе "Дедиње", "Тару" "Крађорђево", "Врњачку Бану", "Моровић", "Мораву", "Боку", али и за војнограђевинске установе у Београду, Краљеву или Војнопројектни биро.

"Мома Станојловић" је био синоним за ремонт авиона и хеликоптера, чачански ремонтери били су финализатори тенка М-84, поноса тадашње армије, Крагујевчани су ремонтовали муницију свих калибара, а установе у области туристичко-угоститељских услуга чувале су стандард припадника војске. Иза војнограђевинских установа, које су се доказале и у радовима по свету, остајали су објекти нискоградње и високоградње, мостови, тунели, чворшта везе, објекти посебне намене.

Добро су пословале све до распада СФРЈ, а онда су постале врућ кромпир који творци реформи у Војсци пребацују из руке у руку, знајући да ће без њих бити тешко, а са њима можда још теже.

■ ПРИВРЕДНИ СУНОВРАТ

Уследио је тежак период за војнодоходовне установе. Пропадале су брзином девалвације динара и циновске инфлације, придизале се средином деведесетих, када је уведен "Аврамов динар", а компас су почеле да губе почетком процеса приватизације у земљи. Њихове организације, сувише везане за Војску и њен жиро-рачун, све теже су пословале. Несналажење, лутање у производном програму, што је доводило до губитка мотивације за рад, неодговорност, сваковрсни јавашлук и небрига запослених, условљени девалвираном ценом рада, полтронство руководећих људи, па и криминал, водили су их ка привредном суноврату, а процес трансформације Војске потиснуо их је на маргине. Они без којих се није могло постали су баласт (све је мање посла за њих, јер је буџет рестриктиван, а Војска све сиромашнија), а увођењем ПДВ-а од јануара прошле године везане су им руке.

Тренутно је положај тих предузећа неодржив и мора се што пре наћи неко решење. Не постоји законска регулатива за њихово опстајање у систему одбране, али ни регулатива која би им омогућила самостално пословање на тржишту. Ниједна наша војна установа нема свој матични број, ПИБ, жиро-рачун и ниједна не може да буде курентна на тржишту, јер према Закону о јавним набавкама нема могућност да се појављује на тендерима. Док није уведен ПДВ њихово пословање се и толерисало, мада је правно било на рубу законитости. Касније је Министарство финансија забранило да онај ко није привредни субјект има рачун.

Све те установе, међутим, нико не може да прескочи и безболно избрише, јер оне чине велики и снажан "блок". Има их у систему одбране 17 – тринаест војнодоходовних установа и четири ремонтна завода (који у ту категорију улазе пре 15 година). У њима је запослено 5.500 радника. Или је бар тако било донедавно, јер се две установе и један ремонтни завод на територији Црне Горе приватизују по програму за приватизацију из републике. То су ремонтни завод у Тивту и две војнодоходовне установе из Подгорице – "Ловћен" и "Рибница". А каква судбина чека оне из Србије?

■ СТАТУСНЕ (НЕ)ПОЗНАНИЦЕ

Процес реструктурисања војнодоходовних установа започео је још прошле године. Одлуком претходног министра одбране у Сектору за материјалне ресурсе формирана је комисија, са циљем да се те установе трансформишу у привредне субјекте, тачније преведу у предузећа (акционарска или деоничар-

Са недавне обуставе рада у Крађорђево

Без "Моминих" ремонтера се не може

ска друштва) која би могла самостално да наступају на тржишту. Њихов већински власник била би држава.

Најпре је предлагано да то буду јавна предузећа за потребе одбране, али како се по новом Закону о предузећима и привредним друштвима, 2007. године укидају јавна предузећа, сугерисано је да војнодоходовне установе буду одмах регистроване као акционарска друштва.

Трансформација тих установа почела је на основу прошлогодишњих одлука Савета министара и Министра одбране СЦГ. Да подсетимо, формиран је стручни тим за реструктурисање војнодоходовних установа у систему одбране. Задатак тима био је да се изради елаборат о трансформацији тих установа, а када је то урађено покренута је иницијатива за доношење одлуке Владе Србије. Интензивно се сарађује са Министарством финансија, Министарством привреде и Дирекцијом за имовину Србије.

Јануара ове године министар одбране донео је динамички план активности на реализацији тих промена, пре свега организацијско-формацијских. Требало је најпре одредити капацитете тих установа, потом сачинити систематизацију радних места. Након тога нужно је да се у сарадњи са Владом Србије усвоји социјални програм и исплати вишак радника. А коначни циљ је да се на основу тога конституишу нове јединице, нове организационе форме. Све те промене још нису спроведене до краја, а како сазнајемо, требало би да буду завршене до почетка јуна. Запело је због социјалног програма, јер тренутно у српском буџету не постоји пара за те намене, па се са много наде очекује најављени ребаланс.

– Постојеће војнодоходовне установе, у садашњем стању организације никако се не могу решавати по истом принципу и аршини. То што се зову војнодоходовне само је једна, али недовољна одредница да се њихов статус и будући положај одређује плановима за смањење бројног стања Војске и МО. Технички ремонтни заводи су институције које су систему одбране неспорно потребне у процесу свакодневне техничке подршке. Друго, њихова садашња гломазност није резултат неефикасности и нерационалног пријема радне снаге. Већ годинама оне се осипају, одлазе им најбољи радници и стручна лица, и то треба прекинути системским мерама. Суштина тих мера је да се они организационо реструктуришу, а бројно стање преосталих делова да се прилагоди потребама Војске.

Пуковник др Владо Радић

ЦЕНА КАШЊЕЊА

У Ваздухопловном заводу „Мома Станојловић“ кажу да их сваки месец нерегулисаног стања Завода доводи у ситуацију да губе десет до дванаест милиона динара. Имајући у виду да се то стање још не решава, трошкови се из месеца у месец увећавају. Ако те трошкове утростручимо (јер имамо три завода), више од тридесет милиона динара губи се месечно само по основу вишка радника.

Међутим, иако Војска годинама није „уредан набављач и платиша“, услуге које ремонтни заводи свакодневно извршавају не могу се подвести под услуге кантина, хотелских капацитета или грађевинских фирми. То просто није могуће, јер свако возило, хеликоптер, брод или средство НВО које се користи (у касарни, на полигону, на вежби) мора бити технички исправно, поуздано и спремно за специфицирану намену. Уколико се тај услов не задовољи, задатак који су добили ремонтни заводи неће бити извршен – каже пуковник др Владо Радић, начелник Управе за одбрамбене технологије у Сектору за материјалне ресурсе МО.

И поред разлика, све војнодоходовне установе, будућа предузећа, биће сличне у једном – све задатке које им систем одбране буде додељивао мораће приоритетно да извршавају, а слободне капацитете могу аутоматски да пласирају на цивилно тржиште и равноправно учествују на конкурсима и тендерима.

Пуковник мр Веселин Шпањевић, начелник Управе за инфраструктуру, не може а да не примети да се касни и да је много пре јануара прошле године, када је уведен ПДВ, требало нешто предузети да те војнодоходовне установе не дођу у ту најтежу ситуацију:

– Ми смо интервенисали, писали, тражили да установе не дођу у ситуацију да саме себе „поједу“. И на крају се десило да више немају упослене капацитете у Војсци, а не могу да се појаве ни на тржишту. Оно што су зарадиле то су „појеле“ кроз плате, чак су потрошиле и неке авансе. Следе рочишта, и бог зна шта још.

Шпањевић сумња да Влада Републике Србије жели такве установе да задржи у свом власништву.

■ ТРЕЋИНА ПРЕКОБРОЈНИХ

У војнодоходовним установама и ремонтним заводима запослено је 5.500 људи, од тога је систематизацијом радних места утврђен вишак од 1.825 радника. По неким прорачунима у свим техничким ремонтним заводима прекобројних је просечно више од 50 одсто, мада пуковник Радић каже да коначан број вишка запослених још није утврђен, јер се изналази могућност да на неким новим програмима, које су та предузећа у међувремену освојила, остане одређени број људи.

Приликом отпуштања запослених примениће се слични принципи као у предузећима војне индустрије. У њима су се најпре изјаснавали по принципу добровољности и највећи број прекобројних је прихватио социјални програм који су понудили Влада Републике Србије и МО. Критеријуми за смањење неће зависити од личних, рођачких и других интереса, већ искључиво од потреба за одређеном врстом посла и програма који се могу пласирати на цивилном тржишту.

У војнодоходовним установама у надлежности Дирекције за производњу и туризам сваки директор је направио нову систематизацију запослених у “свом дворишту” и на основу тога дошло се до цифре од 800 људи у вишку.

– На територији Србије та бројка износи 683. Почетни критеријум за систематизацију био је да се за технолошки вишак прогласе сви они што су примали плате у гарнизонима и објектима који су угашени или ће се угасити на основу организацијско-формацијских промена у систему одбране – каже потпуковник мр Сафет Муратовић, заступник директора те дирекције.

Дирекција за грађевински инжењеринг такође је предложила колико људи треба да оде из тих доходних установа. Пуковник мр Миро Гобовић, начелник те дирекције, истиче да је од 1.038 запослених 405 у вишку, а од тога се у ВГУ “Краљево” свих 290 запослених изјаснило да жели да оде уз отпремнину, што значи да ће та установа бити угашена. И радници

Пуковници
мр Веселин Шпањевић
и мр Миро Гобовић

имају своју логику: на тај начин биће им омогућено да уз одређену надокнаду буду на бироу рада још две године.

Пуковник Гобовић сматра да свих 60 људи из Војнопројектног бироа имају реалне шансе да остану на својим радним местима. Слично је и са запосленима у Војној установи „Београд-2”, која је задужена за одржавање зграда (углавном војних, али и цивилних) и има око 800 уговора на тржишту, док Војнограђевинска установа “Београд” има услова да опстане само ако смањи број запослених за око 50 одсто.

■ РАСТУЋА ДУГОВАЊА

Укупна потраживања војнодоходовних установа према Министарству одбране и другим субјектима износе 1,26 милијарди динара, а обавезе према добављачима и банкама су око 1,8 милијарди. Разлика од 600 милиона јесте губитак који мора да се надокнади или разреши на неки начин.

На неславном првом месту листе највећих војних губитака је Војна установа “Карађорђево”. Ни дуга традиција од скоро осам деценија постојања, нити идеалне предиспозиције за пољопривредну производњу и прераду, ловство, шумарство, угоститељство и туризам, нису могли да сачувају од постепеног урушавања то некад узорно пољопривредно добро. Пропадању су кумовали и људи који су установом руководили. Иако располажу са око 4.620 хектара обрадивог земљишта, 4.000 хектара шуме, 2.500 грађевинских објеката, иако је укупна књиговодствена вредност капитала процењена на око 10 милијарди динара, капацитети се већ годинама користе у просеку једва 20 до 40 одсто, а укупан дуг износи 300 милиона динара.

од постепеног урушавања то некад узорно пољопривредно добро. Пропадању су кумовали и људи који су установом руководили. Иако располажу са око 4.620 хектара обрадивог земљишта, 4.000 хектара шуме, 2.500 грађевинских објеката, иако је укупна књиговодствена вредност капитала процењена на око 10 милијарди динара, капацитети се већ годинама користе у просеку једва 20 до 40 одсто, а укупан дуг износи 300 милиона динара.

■ МАСТЕР-ПЛАН

У току је израда Генералног плана отуђења вишка непокретности које користи ВСЦГ, тзв. Мастер-плана. То су непокретности које је Савет за непокретност при Генералштабу прогласио за неперспективне. План је преко Дирекције за имовину Републике Србије достављен Влади Републике Србије, која би требало да га усвоји до краја маја. На основу тако добијених средстава финансирала би се реформа система одбране, за коју је потребно издвојити знатна средства. Управа за инфраструктуру је министру одбране предложила да од свих организационих јединица МО затражи процену коштања реформе, на основу чега би се одредила имовина неопходна за њено спровођење и то предочило Влади. На тај начин би се спречило одузимање непокретности које користи Војска СЦГ без накнаде.

■ ПЕРСПЕКТИВА

– Ризикujem да ме неко оптужи да можда хоћу да сахраним војнограђевинске установе. Али желим да будем реалан и људима предочим истину. Просек старости запослених у тим установама је већи од 43 године, просек старости машина је 22 године, плате су знатно испод републичког просека и, на крају, чак се и тај минимум не прима, него касни. Нико неће да се јави на конкурс за пријем радника, јер не жели да ради за плату од 8.000 до 10.000 динара. Где је ту перспектива – пита се пуковник мр Веселин Шпањевић.

Станове на Бежанијској коси граде војни грађевинари

Јединствено и солидарно наступају на тржишту:
војни комплекс у Валданосту

Потпуковник Муратовић, ипак, сматра да Карађорђево има шансу да опстане:

– Ако би влада Републике Србије прихватила отпис дугова према државним институцијама, ако би се повезао радни стаж и уплатили неисплаћени порези и доприноси, „Карађорђево“ би могло да стане на своје ноге врло брзо, у року од две године. Да би у наредном периоду пословало у складу са тржишним принципима, оно се мора рационализовати, односно, смањити за 273 прекобројна радника од 420. Урађен је програм стабилизације и развоја, доведени су нови људи, а отпустом вишка и формирањем новог привредног друштва „Карађорђево“ ће аутоматски моћи да сервисира своје зараде и потребе система одбране. Формирана је и комисија за расходовање неисправних средстава старијих од 10 до 15 година и за селекцију стоке, односно издвајање оне која је перспективна.

Велики губиташ је и поменута Војнограђевинска установа „Краљево“, у којој радници нису примили плату већ 13 месеци. Немају посла, јер војска у свом буџету има све мање и мање средстава за те намене. Чак и када би добили посао, а било је таквих прилика, у толикој су дубиози да би им требало четири до пет плата како би се покренули из мртвила. Сем тога, све паре које добијају авансно „прогутају“ банкарски рачуни. Све се то дешава и поред тога што им је дата последња сламка спаса – одлуком министра војнограђевинске установе могу добити посао непосредном погодбом, значи директно, и не морају да поштују Закон о јавним набавкама.

Код војнограђевинских установа имовина је, срећом, много вреднија од дуга, па се он може компензовати. Њихова књиговодствена вредност процењена је на 140 милиона евра.

■ АРГУМЕНТИ ЗА ОПСТАНАК

Са највише оптимизма у будућност гледа потпуковник Муратовић, јер војнодоходовне установе којима он руководи имају највише изгледа да после консолидације и преласка на нов облик пословања

Потпуковник мр Сафет Муратовић

почну да доносе и приход. Настајале су у протеклим годинама како би припадницима Војске било омогућено да са својом породицом могу да оду на одмор по регресивним ценама, да купе униформу, да имају смештај у самачком хотелу под повољним условима, једноставно, како би се смањила издвајања из његових личних примања.

Некада су капацитети војних хотела 90–95 одсто били попуњени припадницима Војске. Тај број је због њиховог ниског животног стандарда спао на свега десетак одсто. Данас, војне установе „Мо-

ровић“ и „Тара“ одлично послују, „Врњачка Бања“ је за првомајске празнике била попуњена са 100 одсто капацитета, што се није одавно десило, „Дедиње“ није имало губитака, а финансијски показатељи говоре да је недавно и „Карађорђево“ добило шок-терапију. Угоститељство те установе је током првомајског урнка остварило већи приход него за целу прошлу годину. Са туристичком агенцијом „Карађорђево“ из Новог Сада закључен је уговор о једнодневном излету у Карађорђево за 10.000 ученика основних школа и деце предшколског узраста.

– Наши објекти су почели веома добро да раде. Активирали смо одређена средства и можемо да кажемо да смо успели захваљујући сајму туризам одржаном од 19. до 23. априла у Београду. Војни штанд био је веома посећен и на њему су јединствено наступиле све наше установе. Закључили смо многе уговоре и попунили капацитете. Сада смо преокупирани припремама за летњу сезону и једни другима помажемо у реализацији тих задатака. Да би „Валданос“ спремно дочекао лето, „Тара“ им је позајмила два милиона динара, а за првомајски урнук „Карађорђево“ су остале установе помогле у радној снази.

Хотел „Бреза“ би требало да се гасификује, и ако се то уради уштедели бисмо на годишњем нову 14 милиона динара. Ове године су запослени у ВУ „Тара“ уложили око милион евра властитих средстава како би преуредили хотел „Оморика“.

Муратовић и његове колеге имају још планова.

– Можемо по повољним ценама да издајемо апартмане који су аутентични као у Титово време, на пример, у вили „Срна“ у Моровићу, желимо да оживимо ловство и дипломатски лов, да привучемо стране партнере који сада одлазе у друге земље. Планирамо такође да средимо хотел „Бристол“ и комерцијализујемо га како би у њему одседали бројне стране делегације које посећују нашу земљу, те да поред ресторана „Кнежев лад“, уз мала улагања, активирамо запустели базен.

Проблем им представљају самачки хотели који су постали социјална категорија, јер се у њима збрињавају породице припадника Војске избеглих са простора бивше СФРЈ, и бесперспективне економије и кантине у угашеним гарнизонима.

– Имамо више од 1.400 објеката на територији СЦГ и њихова је вредност велика. Нећемо дозволити да оду из система одбране за мале паре. Предложили смо да се нерентабилне економије приватизују и продају. Навели смо у нашим елаборатима сваки објекат који је нерентабилан и који треба да се уступи Фонду за реформу систем одбране преко Дирекције за имовину Владе Републике Србије. Намеравамо да у наредном периоду, када се спроведе трансформација, установе раздвојимо по делатностима. Тако би се једна установа бавила одмором и рекреацијом, друга самачким смештајем, трећа одевањем... Тако ћемо аутоматски моћи да одстранимо неликвидна предузећа која ће ићи у процес приватизације.

Муратовић сматра да не треба гасити оно што добро послује, као што су урадиле неке земље у транзицији, а онда су то касније скупо плаћале. Дакле, један од аргумената за опстанак јесте и цена.

Ремонт муниције - такви капацитети не постоје паралелно у друштву

– Ако наша земља тежи северноатлантским интеграцијама и ако ћемо слати одређени контингент људи у мировне операције, нека то буде један или два батаљона, ми смо, према стандардима НАТОа, дужни да им обезбедимо припрему у трајању од 60 дана и исто толико времена за опоравак после мировне операције. Тај опоравак користили бисмо у нашим објектима по цени од 15 евра дневно, док би у цивилним објектима минимална цена износила 80 до 100 евра. Само на тај начин би годишње у буџету Војске остајало шест милиона евра – наглашава он.

А који су аргументи ремонтера? Војска располаже врло широким дијапазоном средстава НВО. Она су различитих година старости, различитих генерација и степена сложености. Неким су рокови употребе истекли, неки су проглашени вишковима или су неперспективни, неке није рационално одржавати у техничком стању, али је непобитно да ће та средства и даље морати да се користе и да ће свакодневно да се исказују захтеви за њихово одржавање.

– Тренутно стање капацитета, кадровских и материјалних потенцијала ремонтних завода само је одраз укупне ситуације и недостатка финансијских средстава за реализацију планова њихове консолидације. Али они су оспособљени да извршавају специфичне услуге, располажу специфичним технологијама и знањима, поседују искуство стицано деценијама, па је потпуно илузорно говорити о томе да такви капацитети постоје паралелно у друштву. Нити је цена рада, нити искуство а посебно не знање приватних и друштвено-државних фирми препознато у последњих 30 година када је реч о одржавању средстава НВО, па нема логике о томе говорити ни данас. Највећа њихова предност је цена радног часа са којим се улази у уговор са ремонтним заводима, време чекања на наплату рачуна после завршетка посла, те њихова спремност да се тренутно упуте у неку јединицу или установу. То се од приватних или државних предузећа никада не може очекивати.

Највећи број тренутно запослених радника у ремонтним заводима школован је и оспособљен за највећи ниво одржавања и ремонт у Војсци – генерални ремонт, модификацију, модернизацију,

Социјални програм за прекобројне у војнодоходовним установама финансираће Министарство финансија Републике Србије, заједно са Министарством за рад, запошљавање и социјалну политику и Министарством одбране. Направљена су и два прорачуна о “тежини” тих социјалних програм. Према првом, уколико се радницима исплати 12 бруто плата биће потребно шестсто милиона динара, а ако би се рачунало 200 евра по години стажа (што је радницима прихватљивије), цифра би била већа – износила би седамсто педесет милиона динара. Остаје да се види за коју солуцију ће се Влада одредити.

итд. То се од других привредних субјеката у друштву не може очекивати, бар не у периоду који се мери годинама. Сем тога, ремонтни заводи имају могућност да се осамостаљењем, тј. преласком у привредна друштва издвоје као независни субјекти, способни да раде и зарађују. Могу да се појављују на тендерима и допунским активностима остварују приходе које ће трошити према оствареним резултатима и намерама. Могу да се позиционирају на онај део тржишта на коме ће квалитетом, ценом и брзином бити конкурентни на цивилном делу тржишта, а на коме сада не могу да наступају - сматра пуковник Радић.

Адути за опстанак војних грађевинара су њихове референце. Пуковник Гобовић истиче да су то нискоградња, високоградња, изградња мостова, тунела, и др. Кад постану предузећа те установе моћи ће да изводе радове и у иностранству. Актуелни су неки послови у Алжиру и Ирану. До сада су могле да се појаве на иностраном тржишту само преко установа савезног нивоа, као што је СДПР.

– Стручњаци смо за градњу чворишта везе, специјалних објеката, објеката посебне намене. И питање је да ли може сутра да се нађе нека цивилна грађевинска фирма која ће за потребе Војске то да гради. Под каквим условима ће нека цивилна фирма отићи на Цер, или Копаоник, или неку чуку да изгради такав објекат? У Европи, поред нас, постоји још само неколико предузећа која могу да изграде Фарадејев кавез, на пример – каже пуковник Гобовић.

■ ПРИВАТИЗАЦИЈА

– О приватизацији, бар за сада, нема говора. Она може да уследи у наредној фази трансформације војнодоходовних установа, тек за две до три године, ако се идентификују заинтересоване фирме. Али, њихова судбина после добијања сопственог матичног броја, сопственог ПИБ-а или уписа у регистар као независних привредних субјеката није толико црна да би се радници и руководство тих завода бојали. Једино што у овој ситуацији не смеју да дозволе јесте да у жељи да им буде боље, да раде и зарађују – не изгоре! – истиче Радић, а потпуковник Муратовић додаје:

– Нисам ја против процеса приватизације, то је тежња свих друштва, али било би штета да се приватизују једна „Оморика” или „Бреза”, које ће бити исплативе и потребне систему одбране.

– Треба спасавати оно што се може спасити, макар и приватизацијом – категоричан је пуковник Шпањевић. – Ми буквално још лутамо када је реч о питању статуса и још увек се не зна шта ће бити са нашим установама и људима који су запослени у њима. Да ли ће опстати или неће и у који облик ће се претворити. Тај процес дуго траје, скоро годину и по, и мени се чини да та неизвесност погодује да се фирме саме од себе оспу и распадне, као што се десило „Ловћену” и „Краљеву”. Исто тако, многи мисле да ће добити посао кад постану привредно друштво и буду у власти државе. Чак и ако се то деси мораће да иду на тендере као и сви остали, а питање је да ли ће моћи да опстану овакви какви јесу ако се у међувремену радикално не смање. Једноставно ће након неколико месеци отићи под стечај, јер имају много запослених и неповољан однос производне и непроизводне снаге – наглашава он.

А шта се може спасти показаће време, мада много тога зависи од конкретних потеза надлежних државних органа. ■

Мира ШВЕДИЋ

Лечење цивилних осигураника на ВМА

КОМПЛЕТНА УСЛУГА У ЈЕДНОМ ДАНУ

Од 3. маја ове године Војномедицинска академија ради за све грађане наше земље 24 сата дневно, рекао је, између осталог, начелник ВМА генерал-мајор проф. др Миодраг Јевтић на конференцији за новинаре одржаној 9. маја, на којој су говорили и директорка Републичког здравственог фонда Светлана Вукајловић, директор рударског басена "Колубара" Драган Томић и најближи сарадници начелника ВМА.

Том приликом генерал Јевтић је истакао да се Дијагностичко-поликлинички центар ВМА, који је оформљен крајем 2005. године, од почетка маја ове године сваког радног дана од 7.30 до 19.30 налази на располагању свим грађанима. То значи да, са прописно овереним упутом надлежног фонда, односно "личном партиципацијом" по комерцијалним ценама, пацијенти свакодневно могу добити услуге из 25 специјалности и супспецијалности, уз могућност заказивања прегледа и избора лекара. За време викенда грађанима ће на располагању бити дежурне службе Хитне помоћи и Траума-центар.

Како поменути центар пружа јединствену могућност да се под једним кровом у једном дану добије комплетна здравствена услуга са јасним смерницама за даље лечење, амбулантно или у клиничким условима, дневно се у њему збрињава око 93 посто свих пацијената који долазе на ВМА.

Директорка Републичког здравственог фонда Светлана Вукајловић истакла је да и у цивилном здравству раде подједнако добри стручњаци, само што имају много више пацијената, што је један од разлога за интензивирање сарадње са ВМА. Она је рекла да је тренутно Војномедицинска академија доступна цивилним пацијентима првенствено у области кардиоваскуларних интервенција, тако да се пацијенти који се налазе на листи чекања за неку од тих интервенција могу обратити надлежној филијали са захтевом да буду упућени у ВМА, а постигнут је и договор

да око сто цивилних осигураника, којима је неопходна операција карцинома плућа, могу да буду збринуте у тој војној установи.

На Војномедицинској академији, сем могућности обављања специјалистичких прегледа, пружа се могућност обављања комплетних систематских прегледа колектива, а броју од око 35 радних организација које већ имају склопљене уговоре са ВМА за пружање услуга тог типа, придружио се и пословни систем "Колубара". Наиме, према уговору који је у име тог рударског басена потписао директор Драган Томић, око 15.000 радника тог система обављаће систематске прегледе у ВМА, где ће бити збрињавани и, у случају потребе, хоспитализовани.

На конференцији за новинаре било је речи и о најновијим достигнућима Војномедицинске академије у терапијској примени матичних ћелија код најтежих болесника, а најављена је и завршна вежба 89. класе Школе резервних официра санитетске службе и 88. класе Школског центра Ветеринарске службе 12. маја у Новом Саду. На вежби ће бити увежбавана хипотетичка санитетска подршка одреда ВСЦГ у мировној мисији УН, а саопштавање и руковођење ће се одвијати на српском и енглеском језику. Вежба ће једним делом имати регионални карактер, пошто ће у њој учествовати санитетске службе Мађарске и Румуније, а, први пут на нашим вежбама, у операционој сали биће примењен рад "уживо", што подразумева стварне операције у пољској болници. ■

С. САВИЋ

Радни састанак органа за морал и психолога ВСЦГ

ИЗВОР СНАГЕ

У процесу реформе система одбране СЦГ, органи за морално-психолошко обезбеђење, по својој интелектуалној снази, природи посла, укупној организованости и савременом начину гледања на актуелне проблеме, снажна су подршка и важни учесници у реформи система одбране и Војске Србије и Црне Горе

Унапређење рада и сагледавање стања морала у командама, јединицама и установама Војске Србије и Црне Горе била је тема радног састанка који је 25. и 26. априла 2006. године одржан у Команди Копнених снага у Нишу и бази "Грлић".

Осим сагледавања показатеља стања морала ВСЦГ, посебно чинилаца који негативно утичу на ту важну одлику сваке војске, разговарало се о предузимању мера за унапређење квалитета рада органа за морал и психолога, о одржавању и развијању морала припадника Војске у савременим условима и унапређењу квалитета морално-психолошких припрема састава у извршавању задатака у КЗБ и на административној линији са Косовом и Метохијом.

Учесници састанка указали су на актуелне потешкоће у спровођењу информативне и културних делатности, неговоњу и развијању традиција и верских питања, али и на проблеме у раду и предузимању мера за унапређивање рада психолога.

На крају дводневног састанка закључено је да је морал основни извор снаге Војске СЦГ и стратешки важан за њену борбену готовост. У процесу реформе система одбране СЦГ, органи за морално-психолошко обезбеђење, по својој интелектуалној снази, природи свога посла, укупној организованости и савременом начину гледања на актуелне проблеме, снажна су подршка и важни учесници у реформи система одбране и Војске Србије и Црне Горе.

Начелници одсека за морал и психологи координатори подржали су организацијско-мобилизацијске промене, реформу система одбране и Војске СЦГ и истакли значај одговарајућег регулисања статуса органа за морал у будућим промењеним условима, али и потребу вођења и школовања кадра за те дужности. ■

С. ЛУЖНИК

ПРОФЕСИОНАЛИЗАЦИЈА ВОЈСКЕ ПОД ЛУПОМ

ОСВАЈАЊЕ ПИРАМИДЕ

Усвајањем *Критеријума за професионалну војну службу*, по моделу постепених промена у области управљања људским ресурсима, закорачило се на пут планирања кадровске пирамиде Војске и предвиђања каријере официра и подофицира, што је основни захтев професионализације

Ошто је оспособљавање за војну делатност скупо и дуготрајно, а с губитком запослења старешине најчешће остају и без занимања, нејасноће у тумачењу и примени *Критеријума за професионалну војну службу* могу бити погубне и за систем и за појединца. Шта то значи? На основу критеријума професионализације војна лица се рангирају према квалитету. Потом се отпуст вишка војног кадра, сходно пројектованом моделу, структури и бројној величини Војске, изводи по формираним ранг-листама перспективности. То не значи, наиме, да су *Критеријуми* одлучујући за излазак из војне службе, већ пре подршка надлежнима у одлучивању. Не мора бити успешан сваки покушај да се појединац сврста у предвиђену статистику или бројчано изразе његове особине.

Критеријумима за професионалну војну службу се најпре обезбеђује да у систему одбране остану здраве старешине, одговарајућег образовања и стручности, способне да одговоре новим мисијама и задацима Војске.

Успех који су официри и подофицири постигли током основног или последипломског школовања и усавршавања је сте помоћни показатељ квалитета. Он, међутим, високо корелира са практичним резултатима рада, те стога у укупном вредновању носи око 30 одсто бодова. На тај начин се стимулише образовање старешина као логична претпоставка за напредовање у каријери. Планирано је и додатно поштравање тог критеријума како би се још прецизније исказала раз-

лика између подједнако успешних војних лица.

Службена оцена, као просек субјективних мишљења о пословним и стручним донетима професионалних војника, у укупном збиру бодова учествује такође са око 30 одсто. Такав модел доприноси објективности ранг-листа, а елиминира досадашње пропусте у оцењивању старешина. *Пажљива анализа Критеријума* показује да се бодовањем појединих службених оцена осликавају чак и минималне разлике

међу официрима и подофицирима у оквиру исте вредносне категорије. Уз то, уважавањем практичних резултата рада, превазиђена је и озбиљна критика критеријума професионализације да фаворизују оне старешине које су се годинама усавршавале или школовале, док су им колеге обављале задатке у јединицама и установама Војске.

По *Критеријумима за професионалну војну службу* знатно мање се вреднује број премештаја војних лица и дужности које обављају, у односу на успех током школовања и постигнуте службене оцено.

Ти елементи представљају тренутно стање и променљиву категорију која зависи од потреба Војске. Није се ретко дешавало да су поједине старешине прекомандоване, постављене на нове дужности или послате на школовање, јер нису успешно извршавале задатке. Но, неспорно је да због радног искуства ваља уважавати и такве услове када се вреднују официри и подофицири.

Тек када се осавремени Кадровски информационални систем биће посебно бодоване старешине на командним и управним дужностима, јер су основни носиоци борбене готовости Војске. На сличан начин ће се вредновати и научна или наставна звања војних лица. У том сегменту ће се до јуна 2006. године дорадити критеријуми професионализације, а подаци ажурирати

Илустровао Никола ОТАШ

из реалног система. Верује се да то неће изазвати значајније промене на ранг-листама, већ само допринети да се издвоје најквалитетније старешине.

Знање светских језика никако није опредељујући услов за војну професију, па у *Критеријумима* носи свега по један поен. Ипак, настојање Војске да се укључи у евроатлантске безбедносне интеграције намеће потребу да старешине овладају и тим вештинама. У периоду до 2007. године професионални војници ће имати прилику да под једнаким условима науче неке од светских језика, а потом ће се оцењивати њихово знање.

Пријем у професионалну војну службу после завршетка војне школе старешинама доноси додатних пет бодова. Иако се може тумачити и као социјални елемент *Критеријума*, због ограничених могућности војних лица да заснују радни однос ван система одбране, тај услов пре уважава специфичне војне способности које се не могу стећи школовањем у грађанству.

Начин на који се према критеријумима професионализације бодују године старости војних лица осмишљен је зарад постепеног и планског подмлађивања кадра. Просечне године старости за сваки чин израчунате су на основу важеће законске регулативе о времену које старешине треба да проведу у одређеном чину, одступања услед ванредних унапређења или ступања у Војску после завршених цивилних факултета. Уважавао се и предлог надлежних о укидању чина капетана прве класе, те поштравању услова за добијање мајорског и виших чинова. Умањење од 1,25 бодова за сваку навршену годину живота више од предвиђених година старости уведено је ради лакше рачунице, мада психолошки делује фрустрирајуће.

Опречна мишљења изазвало је и опредељење да се према *Критеријумима* не рангирају генерали и адмирални потпоручници и водници. Одговор на ту недоумицу је логичан – старешине на почетним дужностима у систем одбране улазе на основу успеха и афинитета изражених током школовања, а у највише чинове унапређиваће се само најбоље вредновани пуковници. Како су критеријуми професионализације јавни и доступни свима, јер су претпостављене старешине дужне да резултате са ранг-листа саопште линијом командовања потчињенима, евентуалне измене или нетачне податке потребно је правовремено пријавити персоналном органу јединице.

Пристрасност у вредновању квалитета војних лица није могуће у потпуности избећи, али се усвајањем и применом *Критеријума* тај простор сужава. Време пред нама показаће колико су предвиђени елементи ваљано одмерени или их је неопходно дограђивати, односно мењати. ■

Владимир ПОЧУЧ

На војном аеродрому у Нишу

ПРЕМИНУО ВОЈНИК

У 161. ваздухопловној бази у Нишу, 5. маја око 24 часа, преминуо је војник Бојан (Небојше) Јовановић, на служењу војног рока у тој јединици.

Око 23 часа, за време ноћног одмора, војнику Јовановићу је позлило у кревету. Присутни војници у спаваоници одмах су реаговали и обавестили дежурног официра. На лице места убрзо је дошао и дежурни болничар нишког аеродрома који је констатовао да Јовановић нема притисак ни пулс и покушао да му укаже прву помоћ. Око 23,15 часова Јовановић је возилом пребачен у Војну болницу Ниш, где су лекари на интерном и хируршком одељењу покушали реанимацију која није дала резултате. Око 24 часа констатовали су смрт.

По одобрењу истражног судије увиђај је извршила војна полиција, а на основу прикупљених изјава лекара, очевидаца и предмета пронађених у спаваоници и ормарићу војника Јовановића, закључили су да нема трагова насилне смрти.

После обдукције извршене у Клиничком центру у Нишу, истражни судија Иван Булатовић саопштио је да је војник Бојан Јовановић "преминуо услед удушења".

– Према прелиминарним резултатима обдукције, војник Јовановић преминуо је на нишком аеродрому услед удушења проузрокованог превеликим удисајем повраћаног желудачног садржаја. Разлози повраћања биће накнадно утврђени лабораторијским и токсиколошким анализама – рекао је Булатовић и додао да ће резултати тих анализа бити готови за десетак дана.

Војник Јовановић рођен је 26. марта 1979. године у селу Личје, општина Гашин Хан. На одслужење војног рока дошао је 1. децембра 2005. године из Немачке (Хамбург), где има супругу и дете. О смрти војника Јовановића обавештен је његов отац који станује у Нишу. ■

У саобраћајној несрећи код Горњег Милановца

ПОГИНУЛА ДВА ПРИПАДНИКА ВОЈСКЕ

У тешкој саобраћајној несрећи, која се догодила 25. априла око 00,15 часова код села Рељинци, општина Горњи Милановац, смртно су страдали заставник прве класе Момчило Алексић и старији водник Горан Вукан из јединице везе, а тешке телесне повреде задобио је потпуковник Рајко Напрта, који је управљао приватним путничким возилом.

До удеса је дошло када се, због за сада непознатих разлога, запалио камион који се из супротног правца кретао у сусрет возилу, у коме су се налазили припадници Војске. Возач је пре судара искочио из запаљеног камиона, који је затим без контроле ударио у возило. ■

Помен пуковнику пилоту Миленку Павловићу

ХРАБРИ КОМАНДАНТ "ВИТЕЗОВА"

У Ваљеву је 4. маја обележена седма годишњица погибиие пуковника пилота Миленка Павловића, команданта популарних "Витезова" који су прославили 204. ловачки авијацијски пук РВ и ПВО.

У анале нашег ваздухопловства заувек је забележен тај дан 1999. године, када је пуковник Павловић полетео на свој последњи борбени задатак за време агресије НАТО на нашу земљу. У борби са знатно моћнијим снагама Алијансе на небу изнад свог завичаја (рођен је у селу Горње Црниљево, општина Осечина), МиГ-29 којим је управљао погођен је ракетом ваздух-ваздух и, претворен у буктињу, срушио се у селу Бујачић код Ваљева.

У оквиру програма обележавања његове погибиие, најпре је Мирослав Вуковић, председник општине Ваљево, са сарадницима, примио родитеље и породицу трагично настрадаог пилота, а затим су на спомен-обележја у селу Бујачић и Ваљево положени венци и цвеће.

Ученици Ваљевске гимназије и Музичке школе "Живорад Грбић" извели су пригодан уметнички програм, а на стази од Уба до Ваљева одржана је традиционална атлетска трка "Меморијал пуковника Миленка Павловића".

Успомене на храброг официра евоцирао је садашњи командант "Витезова" потпуковник Милосав Миљановић, истакавши да је пуковник Павловић био оличење врхунског пилота и неустрашивог команданта. ■

Д. С.

ОКЛОПНА БРИГАДА
ИЗ СУБОТИЦЕ

ТЕНКИСТИ НА СЕВЕРУ БАЧКЕ

Донедавно се 36. оклопна бригада Новосадског корпуса налазила у три гарнизона – Сенти, Кањижи и Суботици, у четири касарне и на седам места. После реорганизације припадници тог састава Војске напустили су кањишку и сенђанску касарну, потом суботичку *Петар Драпшин*, а преузели су касарне *Коста Нађ* у граду на крајњем северу Војводине и *Бачка* у Бачкој Тополи.

Чување и заштита напуштених или неперспективних војних објеката, клубова Војске у Суботици и Бачкој Тополи, бројних складишта, стрелишта и економског земљишта, највећи су проблем припадника 36. оклопне бригаде.

– Свакодневно се за обезбеђење напуштених војних објеката – чуварску или стражарску службу, ангажују 23 подофицира, око десетак војника по уговору и десет војника, што знатно отежава редовне задатке јединице. Уз то, зграде све више пропадају јер се технички не одржавају, чиме се додатно умањује њихова тржишна вредност. И за комуналне услуге издвајају се позамашна финансијска средства – каже пуковник Градимир Станојевић, командант бригаде.

Размена или продаја неперспективних објеката Војске за одговарајући број стамбених квадрата, како сматрају припадници јединице, једно је од могућих решења. Јер у суботичкој оклопној бригади од 213 професионалних војника 156 нема стан. А бројне структуре у грађанству заинтересоване су за куповину 6.800 квадратних метара Клуба ВСЦГ и Касарну *Петар Драпшин*, која се са објектима простире на око 21,4 хектара.

Тактичка вежба тенкиста

*Механизована пешадија
– припрема за гађање*

Руковање зољом

СМАЊЕЊЕ КАДРА

Током прошле године из јединице је у пензију или на преквалификацију за цивилна занимања упућено 15 официра, 16 војника по уговору и 38 цивилних лица. Планирано је да у 2006. години Оклопну бригаду напусти још седам потпуковника и два подофицира, што ће, свакако, неповољно утицати на борбену готовост јединице.

■ БОРБЕНА ОБУКА

Иако бригади недостаје довољан број старешина – попуњена је свега 50 одсто, у јединици се интензивно обучава око три стотине војника мартовске генерације свих родова Копнене војске, посебно тенкиста и механизоване пешадије.

Током протекле године изведено је 241 гађање из пешадијског наоружања, 171 из оружја оклопних и механизованих јединица и 38 из артиљеријских оруђа. Врло добре оцене постигнуте на тим задацима потврђују професионализам и посвећеност тенкиста послу, без обзира на ограничена новчана средства и

скромну материјалну базу обуке. Реализовано је, такође, 12 вежби са бојним гађањем и више од 50 тактичких увежбавања састава бригаде, од вода до батаљона – дивизиона.

Поред тога, двадесетак официра и подофицира јединице завршило је курс енглеског језика. Постигнути резултати у раду допринели су да Оклопна бригада у 2005. години заузме водеће место међу саставима Новосадског корпуса.

Но, бројни проблеми још оптерећују бригаду – недостаје око 60 одсто војничког кадра, а све је већи број здравствено ограничених војника за служење војног рока. Из мартовске кла-

Командант
Оклопне бригаде
пуковник
Градмир Станојевић

Златко Ковач, механичар
за пешадијско наоружање

ИНОВАЦИЈЕ

Механичар за пешадијско наоружање Златко Ковач у 36. оклопној бригади ради већ 28 година. У време када за куповину савремене борбене опреме нема довољно новца, он свакодневно иновира постојећа решења. До сада је прилагодио аутоматској пушци систем за обуку у нишањењу полуаутоматском пушком, конструисао мобилно постоље за подешавање оптичких нишанских справа и израдио бројне специјалне алате за одржавање пешадијског оружја.

МИРОТВОРАЦ

Капетан прве класе Владан Милосављевић из 36. оклопне бригаде био је годину дана војни посматрач у мировној мисији на Обали Слоноваче.

– Није било једноставно привићи се на тропску климу, са температурама изнад 40. подељка и високу влажност. Осећај да ти је често глава у торби и да си у појединим тренуцима препуштен на милост и немилост побуњеницима, никада нећу заборавити. Но, без обзира на све, спреман сам да поново учествујем са тимом наше војске у било којој мировној мисији, на свим меридијанима планете – каже Милосављевић.

Клуб Војске у Суботици

КЛУБ ВОЈСКЕ

Клуб Војске у Суботици, смештен управо у центру града, изграђен је осамдесетих година прошлог века. Одувек је словио као најпријатније место културних дешавања и стедиште уметника. Иако је званично расформиран, није престао да ради. У складу са одобрењем надлежних, просторије Клуба користе грађани или институције уз новчану надокнаду. Куглану, фитнес-клуб, теретану, стрељану и остале садржаје још бесплатно користе припадници суботичког гарнизона. У Клубу је, такође, смештено и девет војних породица, које страхују да ће се након продаје објекта наћи на улици као бескућници.

се је, на пример, због здравствених потешкоћа отпуштен 31 војник. Са две генерације војника нису изведена ни планирана бојна гађања из наоружања ОМЈ, због недостатка новца.

■ ЗДРАВСТВЕНО (НЕ)ЗБРИЊАВАЊЕ

О здрављу војника, али и 2.500 војних осигураника, од који је око 1.700 у Суботици, брине само један лекар опште праксе и стоматолог, што је последица непромишљених промена у систему здравствене заштите Војске. Посебно је отежано лечење великог броја пацијената из Кањиже, Сенте и Бачке Тополе, који до прве војне амбуланте треба да превале и педесетак километара. Те тешкоће, донекле, ублажава коректна сарадња са суботичком градском болницом.

Како истиче пуковник Станојевић, јединица добра сарађује и са органима локалне самоуправе, посебно са Гезом Кучером, градоначелником Суботице, и Сашом Вучинићем, председником Скупштине града. У прилог томе говори и податак да се већ годинама *Летње спортско првенство* припадника Новосадског корпуса организује уз помоћ градских институција. Тенкисте са севера Бачке, додуше, тек очекују изазови које намеће реформа система одбране – расформирање 36. оклопне бригаде, прелазак старешина у остале саставе Војске, пензионисање или преквалификација вишка војног кадра. ■

Будимир М. ПОПАДИЋ

У МАКАЗАМА РЕФОРМЕ

ТЕХНИЧКИ ОПИТНИ ЦЕНТАР

Током прошле године запослене у тој установи нису мимоишле “реформске маказе”. Процес стварања мање и модерније опремљене Војске осетили су најпре по таласу смањења. Из ТОЦ-а је за годину дана отишло (по разним основама) 80 људи, а половину њих чинио је високообразован и искусан кадар

Квалитет средства наоружања у Војсци већ 33 године испитује и оцењује Технички опитни центар. Иако је његова основна делатност усмерена на војну технику у свим фазама (од пројектовања до серијске производње и испитивање ремонтваних средстава), током протекле деценије постали су установа чији је рад познат и цењен и изван Војске – у грађанству.

Они су увек представљали брану од некавалитета, а средства НВО која су успешно прошла опитовања и оцену квалитета и данас уживају поверење корисника. Тако је било деценијама. Тако је и данас, иако су деведесетих година прошлог века појединци уносили забуну тврдећи да ТОЦ не би требало да испитује оно што је већ у свету испитано и за шта атестима гарантује произвођач. Међутим, управо су их непристрасна испитивања у ТОЦ-у разуврила. Показало се да је квалитет неких средстава НВО из увоза, цењених произвођача, био проблематичан. То није чудно, јер нема квалитета а приори, већ се он изнова потврђује. А војска која нема своје опитне центре, испитивања плаћа другима или купује “мачку у џаку”.

■ ГАРАНТ КВАЛИТЕТА

Током прошле године запослене у тој установи нису мимоишле “реформске маказе”. Процес стварања мање и модерније опремљене Војске осетили су најпре по таласу смањења бројног стања. Из ТОЦ-а је за годину дана отишло (по разним основама) 80 људи, а половину њих чинио је високообразован и искусан кадар. Најтежи удар намет је стручњацима за испитивања војничке униформе, јер је буквално отпуштен комплетан радни тим. Али и у таквим условима, оптерећеним тешком финансијском ситуацијом, стручњаци из ТОЦ-а реализовали су прошле године све постављене задатке. Посебно се издвајају сложена и дуготрајна испитивања пушке М-21, калибра 5,56 мм, и артиљеријског самоходног оруђа НОРА Б-52. Како су успели, то они знају.

Проблем одлива кадра донекле је ублажен увођењем нове организације рада, тачније обједињавањем сродних делатности. А да би остали научноистраживачка уста-

Артиљеријско самоходно оруђе НОРА Б-52

Испитивање ракете Г-2000

Испитивање пушке М-21

ОДЛУЧУЈУ ДРУГИ

Да ли ТОЦ одлучује која ће се средства увести у наоружање Војске?

– Не. Стручњаци ТОЦ-а дају само оцену квалитета средства НВО на основу испитиваних тактичко-техничких захтева. Они предлажу да ли треба или не увести средство у наоружање, али одлучује тактички носилац. Ако на тржишту не постоји ниједно боље средство и не може на други начин да се реши његов недостатак, тактички носилац може да се определи за то средство, али мора да пропише посебне услове његове примене. Ако пак на тржишту постоји више производа истог типа, онда их у ТОЦ-у испитују упоредо и рангирају по квалитету. На основу исказаног квалитета и цене, тактички носилац одлучује којим ће се од тих производа опремити Војска и у којој количини. Може да се опреми и са свим врстама тог производа ако су задовољена тражена својства, али је на њему да одлучи колику количину ће од ког типа купити и за које јединице – објашњава пуковник мр Угарак.

ГОВОР БРОЈКИ

У ТОЦ-у се годишње испита више од 100 средстава НВО, еталонира око 1.500 мерила и еталона, а на полигонима изврши више од 200 опита гађањем. За потребе цивилног тржишта годишње испита се више од 100 техничких производа.

нова са модерним истраживачко-лабораторијским капацитетима морали су да припреме и нове програме развоја, пре свега програме модернизације полигонских садржаја и осавремењавања испитних лабораторија. Значајан је и програм обнове и јачања кадровске базе усавршавањем младог научноистраживачког кадра и усавршавањем организације рада и радних процеса.

Све су то неопходни кораци који ће им омогућити да и у будућности остану гарант квалитета, а да испитивана средства НВО буду ефикасна и поуздана. Међутим, у послу који их очекује неће бити сами. Претпостављена управа Г-5 поставила им је још један задатак – обједињавање постојећих опитних центара (ТОЦ, ВОЦ и МОЦ) у Технички опитни центар Војске СЦГ. На основу тог задатка у ТОЦ-у су сачинили предлог организације и структуре те установе (са задацима, надлежностима и делатностима). У том документу указано је на предности које има обједињавање стручних и материјалних потенцијала тих установа – опреме, лабораторијских и полигонских капацитета.

– Намена и делатност тог обједињеног ТОЦ-а остала би иста, као и локације. Ваздухопловни део Центра остао би у Батајници и имао би две организационе јединице – Сектор за испитивање ваздухопловних средстава и Сектор за летна испитивања. Они би задржали акредитације које имају у ваздухопловној служби, а МОЦ би наставио да ради као одељење за испитивања морнарских средстава на мору и у Речној флотили. Наш је предлог да се ојача и научна база те нове установе тако што ће се све акредитације које је ТОЦ добио од Југословенског акредитационог тела и уређен систем који постоји, проширити и на ВОЦ и МОЦ. Тако нећемо морати да испочетка спроводимо цео поступак акредитације. Било би то најједноставније решење, а пошто се не мења суштина делатности установе, остали би на снази сви правилници, упутства, прописи и статут. Уосталом, слични

технички опитни центри постоје и у многим армијама света – објашњава пуковник мр Драгослав Угарак, командант ТОЦ-а.

Неминовно је да ће предстојеће обједињење произвести вишак кадра. У ТОЦ-у сматрају да ће формација морати да се смањи за око 40 одсто. То, међутим, не значи да ће у том проценту отићи и запослени, јер те установе ионако нису сто одсто попуњене. Вишка ће сигурно бити и тај проблем решаваће се на основу важећих прописа, закона и одлука министра одбране и критеријума који се доносе у министарству.

■ ОБНОВА ПОЛИГОНА

Полигони су најзначајније испитне лабораторије ТОЦ-а и они представљају други адут за будућност установе. Реорганизација установа, међутим, и ту доноси новине. Полигон Лушница у Црној Гори практично је угашен, па ће се тежишна полигонска активност одвијати у Никинцима. Неки опити изводиће се, као и раније, на другим полигонима Војске – Пасуљанским ливадама, Црном рту и другим. Њих ће изводити опитне посаде из Никинаца и на те терене односиће се потребна мерна опрема.

У плану су обједињавање и интеграција аквизицијске мерне опреме за праћење пројектила у лету које поседују ТОЦ и ВОЦ. Биће то јединствен мобилни систем са телеметријом, ГПС-ом и радаром за праћење. Такође су у току прикупљања информација за набавку савременог артиљеријског радара за праћење пројектила, а и надоградња и модернизација система техничке заштите са видео-надзором, којим би се пратиле активности на ватреним положајима током испитивања.

Током прошле године у Никинцима су санирани поједини објекти и адаптирана постојећа инфраструктура. Заменени су сви електростатички подови у објектима пиротехнике, поправљени кровови који су прокишњавали, уређен део путева и полигонска просторија (у сарадњи са 305. инжењеријском јединицом). Ремонтоване су станица за централно грејање и фабрика воде, а уведено је и централно грејање у више објеката. Ватрени положаји су у већини случајева уређени, а у плану је уређивање положаја за испитивање противоклопних поткалибарних пројектила.

Детаљи са опитовања заштитне минерске чизме М 03 на дејство мине ПМА-3

ПРЕДНОСТ СЕРТИФИКАТА

До сада је у ТОЦ-у, самостално или у сарадњи са другим институцијама, испитан велики број техничких производа за потребе цивилног тржишта: противградних ракета, заштитних шлемова, агрегата, пнеуматских система, мотора и пумпи високог притиска, аутобуса, аутомобила, трактора, пољопривредних машина и прикључних уређаја, фискалних каса, средстава сигнализације, семафора, електрохемијских извора напајања, терминала, апарата за игре на срећу итд. Једини су у држави акредитовани за сертификацију заштитних шлемова и ПП апарата и за електромагнетну компатибилност возила.

Детаљи са опитовања минобачача 82 mm

Посла ће увек бити на полигону, јер се ту у пракси проверава квалитет средстава НВО којим се опрема Војска било да их произведе домаћа предузећа или се купују на тржишту. А ту се испитује и све што предузећа одбрамбене индустрије и Југоимпорт – СДПР желе да извезу, јер увозници захтевају да средства НВО буду опитована у ТОЦ-у и да имају доказ о квалитету.

ЗАЧАРАНИ КРУГ

Зашто испитивања понекад дуго трају?

– Испитивања би се брзо завршила када би били потпуно обезбеђени сви потребни услови за њих – и материјални и логистички, али често то није тако. За материјално обезбеђење задужен је тактички носилац, али он има ограничена финансијска средства. Исти проблем имају и произвођачи, па нису у могућности да за кратко време отклоне недостатке уочене током опитовања, а и ТОЦ некад нема пара да набави потребан репроматеријал или да плати услуге испитивања другим институцијама (јер за њих није опремљен). А да не говоримо о одливу кадра који нас примораво да нове људе уводимо у посао. И тако се вртимо у зачараном кругу – каже командант ТОЦ-а.

Добро је познато да су војне структуре зачетници популаризације квалитета код нас и да је војна индустрија замајац технолошког напретка сваке земље, јер користи најсавременије технологије. А онај ко је способан да овлада тим технологијама или да провери и испита њихов квалитет, сигурно може да пружи квалитетну услугу и да унапреди методу рада и на цивилном тржишту.

– Помало анегдотски звучи прича из периода кад ТОЦ није имао одређене акредитације, али је имао захтеве да испита неке производе корисника изван Војске. Иако им је предочено да не могу да добију сертификат, корисници су инсистирали да се одређена испитивања ураде баш код нас, јер је за њих од сертификата била значајнија чињеница да им је то Војска урадила – каже пуковник мр Угарак.

■ НУЖДА ПОСАО ДОПИСУЈЕ

И управо су услуге цивилном сектору трећи адут за будућност. Оне су и до сада доносиле неопходан приход, чак три пута већи од одобрених буџетских средстава (али то је покривало само трећину њихових минималних потреба). На тај корак су се одлучили током деведесетих година 20. века, када је смањен обима послова којим се бави ТОЦ, па је његово руководство још 1993, уз дозволу претпостављених институција, донело смелу одлуку да слободне ресурсе ангажује на тржишту. Најпре су испитиване противградне ракете.

Да би у том послу били ефикасни, морали су се “наоружати” сертификатима и акредитацијама. Први корак је био увођење система менаџмента (управљања) квалитетом и његова сертификација према стандарду JUS ISO 9001/1996. године. Након изласка новог стандарда JUS ISO 9001/2001 побољшан је система менаџмента према захтеваним стандардима и извршена је његова ресертификација 2004. године. А током 2005. ТОЦ је акредитован за послове испитивања техничких производа, еталонирање радних еталона и мерила и сертификацију техничких производа према захтевима стандарда JUS ISO 17025 и JUS ISO/IEC Упутство 65. Завод за стандардизацију овластио је Лабораторију за електромагнетску компатибилност, у чијој надлежности је оцена те карактеристике за све врсте електронске опреме која се уводи у наоружање Војске, да ради хомологациона испитивања и контролу саобразности возила у односу на електромагнетну компатибилност према Правилнику UN/ECE 10-2.

Током ове године планирају да акредитују контролно тело за контролисања балистичке заштитне опреме, заштитне радне опреме, безбедносних уређаја, алата и прибора радне средине, првенствено за потребе Војске, али и за шире цивилно тржиште. Све је више захтева за специфичне послове, који други не могу да раде.

– Ми, међутим, не можемо да идемо широко на тржиште, јер морамо да чувамо војне капацитете и нисмо специфично опремљени за широко цивилно програм. Радићемо само специфична испитивања за која поседујемо опрему и за које цивилне организације које се баве испитивањима нису оспособљене или немају опрему. Зато нисмо никоме конкуренција. Желимо да останемо уважена и непристрасна установа која ће квалитетно да испитује производе и да, после извршеног испитивања, да објективан налаз. Такав приступ је наше трајно опредељење. То нас је и очувало – наглашава командант ТОЦ-а. ■

Мира ШВЕДИЋ
Фото документација ТОЦ-а

40. ВЕТЕРИНАРСКИ НАСТАВНИ ЦЕНТАР У НИШУ

СПЕЦИЈАЛЦИ НА РУКАВУ

Посебно обучен службени пас за проналажење мина, експлозива или дроге, немачки овчар или лабрадор ретривер, на Западу данас кошта и до 250.000 долара. Зашто их онда, када их већ имамо, не извозимо?

Командант 40. ветеринарског наставног центра у Нишу потпуковник Станимир Стошић, наш домаћин тог дана, најпре нас је повео у обилазак Центра за обуку паса, тог позамашног војног комплекса у којем се одмах, када на непознатог залаје ма и један, громким лавезом огласе и свих осталих триста службених паса, колико их тренутно ту има. И то није, наравно, ништа необично...

Већ на први поглед види се да и у овој, по много чему специфичној јединици наше војске, недостаје новца да се неки оронули објекти мало замалтеришу, окрече, офарбају... Међутим, када се зна да су ту главни "становници" немачки овчари и шарпланинци, онда је разумљиво да се овде пажња више посвећује функционалним него оним естетским елементима. Углавном, већ ту, на почетку "галерије" службених паса, поред бројних, пространих и чистих боксова са псима који упорно кидишу на непознате, на полигону за обуку, препрекама, крај породилишта, поред рундаве штенади коју почиње да социјализује и проверава њихову нарав дресер... и започиње занимљива прича о Центру, људима који раде у њему и, наравно – највернијем човековом пријатељу, псу.

■ ШАРПЛАНИНАЦ КАО ДОМАЋИ БРЕНД

– Центар за обуку службених паса у Нишу настао је 1957. године на овом простору... Али према сачуваним аутентичним фотографијама и причама, он је настао, заправо, давне 1932, када су се још у Војсци Краљевине Југославије наши шарпланинци

обучавали за обезбеђење државне границе према Бугарској – прича командант Стошић и објашњава:

– Данас у Центру, који се са полигоном Каменички вис – плоче, где се такође изводи обука, простире на око 20 хектара, поред одличних шарпланинаца, незаменљивих за чуварску службу, највише има немачких овчара. Њих овде обучавамо за обезбеђење државне границе, али и за специјалне намене, дакле, псе који су потребни војној полицији, припадницима 63. падобранске и 72. специјалне бригаде, “Кобрама” ... То су службени пси трагачи, нападачи, пси за противтерористичку борбу, пси лавинари, за проналажење опојних дрога и минско-експлозивних средстава, за траг... Оно што је важно рећи јесте да у Центру имамо врхунске стручњаке за обуку управо тих паса. Зато и тврдимо да би Центар, уз допуштење надлежних, сасвим комотно могао сам себе да економски издржава тако што би му се допустило да своје стручне услуге понуди на тржишту и субјектима ван Војске. Да то није немогуће показује податак да, рецимо, само један немачки овчар, специјално обучен за проналажење минско-експлозивних средстава, на Западу вреди од 150.000 до 250.000 америчких долара, и да се тамо, за псећу претрагу минираног терена или објекта, плаћа од 15 до 25 евра по квадратном метру! И, што је посебно занимљиво, они су на Западу врло спремни не само да одмах купе тако специјално обучене псе већ и да плате такве услуге онима који то знају да раде и имају управо такве обучене службене псе.

Наравно, командант Стошић се вајка да ни у Министарству одбране, па ни у нашем Генералштабу, највероватније не знају за ове доларске износе, односно, мисли он, да многи нису у потпуности упућени у велике стручне потенцијале које имају у Нишу. Другим речима, сматра командант, осим начелне сагласности да је Војска

ЕВИДЕНЦИЈА У СЕДАМ КЊИГА

– Свим припадним псима у Центру се обавезно рендгеном снимају кукови како би се установило да ли имају наследну и опасну дегенеративну болест дисплазију (HD). Свако штене се, са непуну два месеца живота, обележава тетовир бројем и њихова евиденција се води у чак седам књига, па се не може догодити да се пас замени или нестане из Центра. Псе који после обуке у Нишу одлазе у друге јединице, међутим, не прати званични родопис (педигре), већ тзв. сточни картон, чиме се унапред предупређују могуће злоупотребе. Једино, уколико то лично министар одбране одобри, из Центра се може отуђити, односно продати или поклонити, одређено штене или пас; с друге стране, Центар може примити на поклон, без велике административне процедуре, расно штене или пса, пре свега немачког овчара и шарпланинца – каже командант Стошић.

Вежбе послушности

У “галерији” службених паса

ЈЕДИНИЦЕ

имала и да сада има врло добре дресере и солидан генетски потенцијал службених паса, све друго је мање познато и јасно. Поготову то да би обука и каснија продаја паса за специјалне намене могла да буде наш одличан, па и дугорочан извозни посао, од којег би и Војска и држава и Центар могли да профитирају. Уосталом, после терористичког напада у Америци 11. септембра 2001, према неким сазнањима, Американци су одмах тражили да купе или изнајме неколико десетина хиљада специјално обучених паса за проналажење експлозива, али им то није пошло за руком, јер – на целом свету не постоји ни стотину пута мање таквих обучених паса.

У Нишу се, међутим, све то одавно ради. И то успешно! У Центру је још одавно замишљен и заокружен цео систем: од репродукције и одгоја до одабира паса и њихове обуке, до коначног "производа" који се шаље у друге јединице... Али да би се уопште добио квалитет, поготово када је реч о радним псима, потребно је много времена, стрпљења, да не говоримо о знању и искуству. Зато Центар има своје пробране репродуктивне псе, своје породилиште, развијен систем обуке паса; Центар је, најкраће речено, у потпуности оспособљен да професионално одгоја, обучава, ради преддресуру и реддресуру, смешта, храни и негује, лечи, збрињава и да, коначно, потпуно обучене псе, са њиховим водичима, шаље у друге војне јединице. Уз то, поједини пси се, по потреби службе, доводе поново у Ниш на реддресуру, али је, нажалост, њихов "радни век", у просеку, само до осме године живота. После тога ти се пси еутанизирају, јер су њихова продаја или поклањање забрањени.

Да је реч о заиста реномираној јединици, или како се то данас популарно каже, нашем бренду, говори и војна евиденција, која бележи да је у Нишу, од 1960. године до данас, обучено око 9.000 паса и 22.000 војника, водича службених пса. И по многим другим критеријумима Центар за обуку паса у Нишу је други у целој Европи, одмах иза оног чувеног у Москви.

■ РУСКА ШКОЛА ОБУКЕ

Дресери у Нишу напомињу да би неко уопште дошао у Центар прво мора изузетно да воли псе и да им је изузетно посвећен. Кадар се брижљиво бира међу војницима који се сами пријављују за ту службу и, већ после неколико месеци, јасно је да ли је неко стварно за овај посао. У Нишу су регрути дипломирани ветеринари или ветеринарски техничари, мада то није пресудно. Подофицири су ту задужени за непосредну обуку војника, али и службених паса, а официри за превентиву, збрињавање и лечење паса. Занимљиво је да се ту обучавају и ветеринарски болничари и поткивачи.

– Познато је да Војска већ уступа обезбеђење државне границе МУП-у, што ће се сигурно одразити на смањење броја паса које ћемо обучавати. То нам намеће потребу преоријентисања на обуку паса за специјалне намене и ми не смемо допустити да наша војска из-

После звучних у просеку су важне и визуелне команде: немачки овчари из Ниша на обуци

губи своје службене псе. Као што је познато, у многим ситуацијама пси су незаменљиви. Један пас, на пример, замењује на чуварском месту три до пет стражара, да не говорим о њиховој улози у антитерористичкој борби, претраживању терена, налажењу рањених или повређених лица, бегунаца, опојних дрога, мина – напомиње дипломирани ветеринар потпуковник Стошић.

Потпуковник
Станимир Стошић

Од штенета до "мајстора" за проналажење експлозива дуг је пут: лабрадор ретривер на делу

Ипак, о самој обуци паса за специјалне намене потпуковник не жели много да говори. Само каже да се штенад за те намене одабира већ од другог месеца њиховог живота и да за то постоје врсни стручњаци у ЦОП-у, посебни планови рада, евиденције, анализе... На пример, штене које од малих ногу показује знаке агресивности иде за чуварску службу и напад, а она мирнија и сталоженија се пажљиво одабира и прате како би се, евентуално, од њих направили "мајстори" за проналажење дроге и експлозива, мада је и то тек почетак праве селекције. Тек после дугог посматрања реакција штенади у игри и на полигону, дресери предлажу претпостављенима будућу намену за поменути "подмладак". Комисија у Центру анализира налазе дресера и потом одлучује за коју врсту обуке ће штене бити одређено. Досадашња искуства и статистика показују да у Нишу има највише паса за заштитну службу и антитерористичку борбу, а да је до оних мање агресивних, ипак, теже доћи.

То је, свакако, не само ствар одређене расе паса већ и њихове генетике, која је и сама по себи чудо, али и одређених околности у којима се формира сваки пас. Ипак, у боксовима у Нишу видели смо и два пара лабрадора ретривера које је Центар добио на по-

клон и који, као изузетно сталожени и неагресивни пси, служе за проналажење дроге и експлозива, а што им успева, уз поменуто, захваљујући и изузетном чулу мириса, које је, у односу на људско, сматрају неки експерти, неколико милиона пута развијеније баш код те расе паса.

Дресери у Нишу, наравно, чувају своје мале и велике тајне, својеврсни "занат", па нам само кажу да обука заштитног пса за границу, на пример, траје 56 радних дана, она за противтерористичку борбу шест, док дресура за проналажење дрога и експлозива најмање – девет месеци. Они не крију да је овде реч о руској школи обуке паса, за коју у Нишу веле да је дефинитивно – најбоља на свету. А да је то тачно показују, осим руских, и наша богата искуства у примени тих планова обуке, који су, за разлику од западних, много темељнији и свеобухватнији, јер знају да пас није машина! На Западу већ одавно, сходно свом схватању живота и устаљеним вредностима, инсистирају на брзој, такзваној инстант обуци, често пренебрегавајући основ дресуре који се, уз неизмерно стрпљење дресера, зове – условни рефлекс пса. Усталом, обучити пса за траг, проналажење дроге или експлозива за само два или три месеца, једноставно није могуће. Као што је немогуће да и врло паметно дете, за само годину дана, заврши четири разреда школе – каже потпуковник.

■ РАДНИ ПСИ

У Центру немају, кажу стручњаци, претерано лепе немачке овчаре, оне који се виђају на екстеријерним кинолошким изложбама. Јер, како кажу у Нишу, Војсци нису потребни лепа, већ пре свега – радни и употребни пси. Шта то значи?

– И дете релативно ружних родитеља често постане доктор наука! Ми пажљиво и стручно пратимо генетски потенцијал приплодњака и куја које имамо, па селекцијом одвојамо оно што нам треба. А то су, пре свега, оне радне особине и крвне линије, пратимо развој штенади, њихову обуку, каснији рад, здравље... У Немачкој су, рецимо, због лепоте изгубили многе иначе изванредне радне особине те врсте, па се зато и они у последње време окрећу мање лепим и атрактивним псима, али радним крвним линијама у којима је много и свих и црних паса – каже командант и додаје да управо такав један пар немачких овчара имају у Нишу и да су се управо ти пси показали фантастично у обуци. Захваљујући и приватним одгајивачима из цивилства, а који и данас воле и поштују Војску, у ЦОП-у се, парењем са њиховим увозним псима, без икакве материјалне надокнаде, обнавља крв немачких овчара.

Центар је данас у потпуности оспособљен за пружање превентивне и здравствене заштите и војних паса, и оних из цивилства. Уз то, осим великог кадровског потенцијала, у ЦОП-у имају и вишак смештајног простора, сву неопходну опрему и пратећу инфраструктуру, тако да чуди чињеница да на плану делимичне комерцијализације Центра до сада није ништа урађено. Зашто то није урађено, постоје ли законске препреке томе?

Провера нарави и обука почиње још од малих ногу штенад шарпланинаца

ПРАВИ ШАРПЛАНИНАЦ

Према тврђењу команданта ЦОП-а, а на основу интерних родовних књига и праћења њихове три крвне линије, које датирају још из 1957. године, те на основу стандарда те расе који је саставио професор Павловић, нажалост, једино још у Нишу постоји неколико аутентичних шарпланинаца. Због укрштања аутентичног изворног шарпланинца са кавкаским овчарем и још неким другим сличним расама паса, током последњих деценија приватни одгајивачи су, заправо, због комерцијалних разлога, уништили расу и добили хибрид, од којег се већ сада готово немогуће вратити на изворну варијанту. Управо зато у Нишу сматрају да није претерано када кажу да је њихов прави приплодни шарпланинац Цаф реткост и да ће, управо због поменутих разлога, све учинити да се то национално благо сачува у изворном облику како би се та изузетна раса паса сачувала од коначне пропасти.

– Осим услуга наше опремљене ветеринарске амбуланте, са хируршком и рендген-салом, могли бисмо да обучавамо, на комерцијалној основи и по различитим програмима, и псе цивила. Можемо да им понудимо и одличан смештај, тзв. пансион за псе, нарочито током сезоне годишњих одмора. Међутим, још постоји извесна инерција и ми чекамо одговор на тај наш предлог, мада је сасвим извесно да ће се, током реформе Војске, доћи до оваквог или сличног закључка, а то је да ЦОП може, поред свог примарног задатка, и да привређује и остварује извешан доходак – сматра командант и додаје да, иако нису сто посто попуњени кадром, они раде максимално озбиљно и предано. А да је то тако недавно су се увериле америчка и бугарска војна делегација, које су боравиле у Нишу и посебно се занимале баш за обуку специјалних паса.

Осим војника и цивилних лица која раде у Центру, свако од официра ветеринара је специјализован за одређене области, а што се тиче подофицира дресера, због финансијске ситуације, нису били у могућности да их пошаљу у Русију на додатну специјализацију, иако у Нишу врло пажљиво прате баш најновију руску стручну литературу о обуци службених паса. Та теоретска знања и сопствена практична искуства у Центру претачу потом у интерне скрипте, али и размишљају о уџбенику, односно о популарној књизи о исхрани и смештају паса, здравственој заштити, основној обуци...

– Ми се не плашимо трансформације, јер знамо да вредимо и да је то што радимо од великог значаја за Војску, па и друштво у целини. Своју велику шансу видимо у обуци паса за специјалне намене који би се користили и ван граница наше земље, али и у комерцијализацији нашег великог знања, искуства и постојећих објеката – каже потпуковник Стошић, који је од 2000. године на челу Центра.

■ ДЕМОНСТРАЦИЈА УМЕЋА

У савременој ветеринарској амбуланти у оквиру Центра командир чете за узгој и преддресуру штенади капетан прве класе Предраг Вељковић каже да се они ту више баве превентивом него куративом. Ипак, током обуке паса нису искључене ни повреде, тако да овдашњи дипломирани ветеринари и техничари у дијагностичке сврхе користе рендген-апарат и ултразвук и, у сарадњи са Ветеринарским заводом из Ниша, друга дијагностичка средства, али и услуге цивилне биохемијске лабораторије. У амбуланти се пси плански вакцинишу против зарозних болести и чисте од унутрашњих паразита, а превентивно, у Центру редовно дезинфикују смештајни

Селекцијом до квалитета: и овде само најупорнији остају у "игри"

На полигону са препрекама свакодневно се увежбавају пси

простор паса, њихове кућице и прибор за јело. Посебна пажња се поклоња и хигијенским мерама у кухињи, где се свакодневно спрема храна за више од 300 паса.

Управник амбуланте капетан Братислав Дубичанин, задужен за здравствено збрињавање и превентивну негу паса у Центру, прегледајући пса износи да, с времена на време, ту лече екцеме, повреде коже и упале ушију код паса. Приликом обуке дешавају се повреде, рећи су озбиљнији здравствени проблеми абдомена или неке теже болести. Дневно, с обзиром на број паса, овде ветеринари имају до десетак мањих или већих интервенција, или годишње, у просеку, око хиљаду, пошто им долазе и пси из околних јединица.

Госпођа Споменка Стошић, дипломирани ветеринар, генетичар је у Центру. Она брине о узгоју и укрштању приплодних паса, односно ради на оплемњивању основних родословних грана нишких паса. Ту су и мајор Јовица Стојановић, помоћник команданта за логистику и хирург, капетан Перица Милић, поручник Зденко Цвијетић, ветеринарски техничари Марица Цветковић, Сања Јакшић и Драган Петровић, разводник Горан Поповић...

Нешто касније одлазимо на полигон. Немачки овчари, заједно са својим водичима и дресерима, постројени "под конач". Представа почиње...

Команде и вежбе послушности, одбрана и напад, траг... Следи пуцњава, напад на маркиранта са великим рукавом, потом одвојања паса од "терористе"... Све се догађа муњевито, а време се мери секундама... На другој страни полигона маркантан мужјак немачког овчара, са беретком свог дресера у чељустима, као од шале савлађује препреке, скаче кроз обруч, пење се и спушта низ стенице... Ту је и лабрадор ретривер, који на дресерову команду обилази десетак транспортних врећа, пажљиво их њуши, и већ следећег трена седа и даје знак свом "шефу" да је нашао – експлозив!

Опет, на другој страни пуцњава... "Чопор" од четири јаке немачка овчара креће, неверовантом брзином, ка "терористи", који је, специјално за ову прилику, морао да буде потпуно заштићен. У галопу, у скоку, већ следећег трена четири јаке чељусту нагрнуле су на њега...

Показна вежба била је заиста импресивна. Стручњаци из Ниша показали су практично, за тако кратко време, шта све могу и знају они и њихови службени пси. Оно што обичан посматрач неће сазнати јесте колико је много времена било потребно за све то, али и упорности, жеље, рада и знања и, наравно, међусобне вековне заљубљености између човека и – пса! ■

Душан МАРИНОВИЋ
Снимио Звонко ПЕРГЕ

ПОНОВО НА НЕБУ

Почетком маја одржано је заједничко тактичко ујежбавање у Ваздухопловним снагама и противваздухопловној одбрани

Према речима пуковника пилота Синише Шијачића из Команде ВС и ПВО, вежба је ове године изведена у веома тешким условима и за саму команду и за јединице, посебно оне ваздухопловне.

Основни циљ заједничког тактичког ујежбавања била је провера нивоа способности Команде ВС и ПВО и јединица за планирање, организовање и извођење борбених дејстава. Али вежба је и показала да су, упркос бројним проблемима у том виду, ВС и ПВО и даље способне да суверено контролишу наш ваздушни простор и да могу да пруже неопходну ваздухопловну подршку јединицама на копну и мору.

Вежба је, са непосредним припремама, трајала три дана и одвијала се у ваздушном простору СЦГ. Показала је да су јединице наше авијације, ракетне јединице ПВО и јединице ВОЈИН и даље добро и врло добро оспособљене за наменске задатке. Заправо, током вежбе реализовани су сви планирани летови, контролно-тренажна гађања, појединачна тактичка ујежбавања и, како каже пуковник Шијачић – није било никаквих проблема.

На нашем небу, поново, појавили су се сви наши ваздухоплови, осим МиГ-а 29. Ловачка авијација је учествовала у пресретачким задацима, а јединице које су наоружане авионима Г4 и "орао" ваздухопловно су подржавале друге снаге, откривале и проналазиле објекте дејства и "дејствовале" по њима. У овом случају били су то наши ракетни дивизиони који су извршавали неопходне маневре у

оквиру своје тактичке вежбе. Наравно, на вежби је учествовала и транспортна авијација, а хеликоптери су имали задатак да превезу људе и средстава на одређену локацију.

– Ракетне јединице ПВО имале су контролно-тренажна и тренажна гађања стварних циљева у ваздушном простору на које су изводили фиктивна дејства. Свега тога, наравно, не би било да наше јединице ВОЈИН нису будно мотриле на небо; њихов задатак на вежби био је да открију и прате циљеве који су повредили наш ваздушни простор и да, истовремено, наводе нашу ловачку авијацију на те циљеве. На вежби су тако у потпуности ангажована сва три сегмента наше противваздухопловне одбране и у оквиру овог ЗТУ, на тај начин извршена је успешна интеграција обуке и других облика обучавања – каже пуковник Шијачић и додаје да је, на пример, на вежби било 214 школских гађања на стварне циљеве у ваздушном простору.

За разлику од прошлих година, када су извођене сличне вежбе, овогодишња је обухватила све јединице у ВС и ПВО. Била је то, дакле, лепа прилика да се заиста провери цео систем. Како се показало, упркос свему, ПВО систем није затајио, те зато, уколико се у догледно време стварно и реализују дата обећања и помогне нашим пилотима, ракеташима и војинцима, ова мајска вежба можда би и могла да буде наговештај нешто бољих дана за наше чуваре неба. ■

Д. МАРИНОВИЋ
Снимио Г. СТАНКОВИЋ

Усавршавање официра у ШНО

НА КОТАМА ТАРЕ

Официри Школе националне одбране у оквиру својих редовних наставних активности боравили су у зони ужичког гарнизона. Посетили су и Аеродром Поникве и проучили његова војна својства и потенцијале уколико би се, како је предвиђено, ускоро користио и за цивилну намену.

– Овакав вид сагледавања простора, посебно војногеографских одлика и капацитета територије по свим елементима ратишта, само су део усавршавања официра у Школи националне одбране – истиче начелник ШНО пуковник Љубиша Лојаница.

У оквиру завршних активности и провера стечених знања на терену, официри који су у Школи националне одбране на командноштабном и генералштабном усавршавању прођу читаву територију земље у неколико извиђања.

– Након доношења одговарајућих одлука и израде планова у учioniцама, излазимо на терен, где их верификујемо – каже један од слушалаца са највишим оценама, капетан фрегате Андрија Андрић.

Официри на усавршавању за високе и највише командне дужности у Војсци овога пута били су у могућности да своје знање, односно моделе одређених операција изучаваних у кабинетима, провере и на највишим котам планине Таре.

Боравак у ужичком гарнизону официри су искористили и за посету спомен-парку посвећеном херојима Кадињаче. ■

Д. МИТРОВИЋ

ПРАЗНИК ОБАВЕШТАЈАЦА

У просторијама Клуба ВСЦГ на Топчидеру приређена је свечаност поводом Дана Војнообавештајне агенције – 6. маја. На скупу је истакнуто да је Војнообавештајна агенција током протекле године учинила више корака ради повећања ефикасности у раду, сарадње са сродним службама у свету и подмлађивања кадра. Поводом празника, челне људе ВОА примио је и министар одбране Зоран Станковић. ■

ЦЕНТАР
ЗА УСАВРШАВАЊЕ
КАДРА АБХО
У КРУШЕВЦУ

ИНТЕГРИСАНИ СИСТЕМ ЗАШТИТЕ

Постоји могућност да се за пројекат формирања Регионалног центра АБХО добију финансијска средства од Форума за помоћ земљама југоисточне Европе. У тим плановима веома важну чињеницу представља и европска тенденција да такви центри управљају кризама у случају катастрофа.

Центар АБХО у Крушевцу, који постоји од 1932. године, а од 1946. године школује комплетан кадар рода АБХО, организовао је стручни скуп на коме су сагледана најоптималнија решења за будући рад школског центра, али и комплетне службе. Састанку су, поред команданта Центра за усавршавање кадрова АБХО пуковника Здравка Самаршића и најодговорнијих људи из те установе, присуствовали и представници Министарства одбране, Генералштаба ВСЦГ, Команде Копнених снага, 246. бригаде АБХО, Војне академије, Министарства науке и заштите животне средине, Управе за одбрану републике Србије, Комисије за спровођење Конвенције о забрани хемијског оружја, Националног центра за контролу тровања, Управе за цивилну заштиту, општина и других установа и институција.

■ СТРАНА ИСКУСТВА

Постоји интерес да се формира регионални центар АБХО у којем би се оспособљавао кадар за читав Балкан. Зато је на састанку било речи о подношењу пријаве да крушевачки центар добије регионални карактер.

– Центар АБХО треба да има функцију заштите не само за потребе Војске већ и за систем одбране у целини – тврди пуковник Владимир Васић из Генералштаба ВСЦГ.

– Постоје реалне основе да се за то добију финансијска средства од Форума за помоћ земљама југоисточне Европе – истакао је потпуковник Горан Десанчић из Управе за међународну војну сарадњу Министарства одбране и указао да је права прилика за подношење те пријаве конференција Форума која ће се одржати у нашој земљи јуна ове године.

У поступку профилисања новог регионалног или националног центра АБХО, потребно је сагледати и искуства страних армија у организовању одбране и реаговања у случају нуклеарних и хемијских удеса. Опште карактеристике таквих центара у Европи говоре да они имају нове функције и задатке у односу на класичне и да су уједно војни, цивилни и међународни.

Према речима мајора Ивана Лазаревића, у европским земљама приметна је јака повезаност цивилне заштите, АБХО службе и

Служба трагања и спасавања у пружању помоћи повређенима

ЈЕДИНИЦА ЗА ХУМАНИТАРНЕ КАТАСТРОФЕ

Један од услова који као држава морамо да испунимо на путу ка европским интеграцијама јесте и развој националног система заштите и његова интеграција у међународни систем сарадње и заштите. Чини се да формирање регионалног центра АБХО представља добар корак у том правцу, мада је јасно да и њега и све друге субјекте треба одговарајућим правно-законским оквиром уклопити у јединствени систем заштите.

Обједињени систем мора да разреши најслабију карику у управљању након удеса, а то је санација која подразумева примену различитих технолошких и организационих поступака. Једно од могућих решења је и оснивање специјалне јединице за хуманитарне катастрофе која би одмах после земљотреса, поплаве, вулканске ерупције, хемијског удеса, појаве клизишта, саобраћајне катастрофе или друге врсте удеса, излазила на лице места и предузимала ефикасне мере заштите.

Са стручног скупа у Центру за усавршавање кадрова АБХО

цивилних институција које на националном нивоу организују истраживање, развој и обуку. Интересантно је да центри, поред поменутих функција, припремају и снаге АБХО за учешће у међународним мировним и хуманитарним мисијама и развијају јединице за уклањање последица природних катастрофа. Европска тенденција да центри за проблеме АБХО управљају и кризама у случају катастрофа, представља веома важну чињеницу у покушајима да се формира један такав домаћи центар.

– То је посао државе, а не Војске – каже начелник Националног центра за контролу тровања Драган Јоксовић. Ово мишљење подржава и Стево Тубић из Министарства науке и заштите животне средине и истиче да је потребно да се ово питање реши на јединствен начин и у оквиру изградње интегрисаног система заштите.

■ СВЕОБУХВАТНА РЕШЕЊА

Нажалост, постојећа решења су далеко од свеобухватнијег погледа на проблеме заштите. По закону је, на пример, МУП одговоран за реаговање у случају нуклеарних и хемијских удеса, али нема ни људство ни опрему за реаговање у таквим ситуацијама. С друге стране, Војска има стручне људе који сада немају адекватно место у систему безбедности и заштите.

Крушевачки центар има добре основе за повећање обима активности и преформирање у центар регионалног нивоа. – Постоје сви услови – каже пуковник Здравко Самарлић – да Центар обједини оспособљавање професионалног кадра за превенцију нуклеарних, хемијских и биолошких акцидената. За то је потребно само кадровско јачање и опремање најмодернијим средствима.

Такав центар могао би да развија концепте, процедуре и систем АБХО у Војсци, одржава курсеве и обуку за потребе војних и цивилних структура, припрема снаге АБХО за учешће у међународним мировним и хуманитарним мисијама и гради јаке спреге са сличним цивилним и војним институцијама у свету и код нас. ■

З. МИЛАДИНОВИЋ

Лакше оштећен брод Морнарице ВСЦГ

НАСУКАЛА СЕ РАКЕТНА ТОПОВЊАЧА

У луци Бар, 26. априла око 10.45 сати, на неизграђени дио обале у близини путничког терминала насукала се ракетна топовњача 406 Морнарице ВСЦГ.

„До мањег поморачког удеса ракетне топовњаче 406 дошло је за вријеме редовне обуке посаде брода у вожњи, због квара на аутоматском систему за управљање главним моторима, при чему је брод нагло из режима вожње крмом, завезао свом снагом *напријед*. Посада брода предузела је све прописане радње и преласком на ручно управљање и гашењем мотора покушала да заустави брод, али то због малог маневарског простора није било могуће, па се топовњача прамчаним дијелом насукала на неизграђени лукобран у луци Бар“, саопштено је тим поводом из Команде Морнарице ВСЦГ у Кумбору.

Послије неких 45 минута припремних активности, топовњача је одсукана уз помоћ реморкера Луке Бар „Тополица“, а потом је отегљена на свој вез у дијелу луке који користи Морнарица.

„У удесу нико није повријеђен, а у мањем обиму оштећен је прамчани дио топовњаче. Команда Морнарице је формирала комисију која ће испитати све околности овог поморачког удеса“, закључује се у саопштењу.

Ракетна топовњача 406 једно је од најмодернијих пловила наше морнарице. Прошле и претпрошле године тај брод је учествовао у двије заједничке вјежбе на мору, које је Морнарица извела са Ратном морнарицом Италије у нашим, односно територијалним водама Италије.

Брод је изграђен 1982. године у Краљевици као посљедњи из серије од шест ракетних топовњача типа „Раде Кончар 401“, које су крајем седамдесетих година конструисане у бившој СФРЈ. Ти бродови депласмана 240 тона дуги су 45, широки 8, а газ им износи 1,8 метара. Брзином од 40 чворова покреће их погонски систем CODAG, који чине два дизел-мотора МТ, снаге 7.200 коња, и двије гасне турбине типа „Rols-Rojs Proteus“, снаге девет хиљада коња.

Опслужује их посада од 30 чланова, а наоружани су са два аутоматска бродска топа „бофорс“, калибра 57 милиметара, и два лансера за противбродске ракете типа SS-N-2с STUX. У флоту Морнарице ВСЦГ тренутно плове укупно четири ракетне топовњаче типа „Раде Кончар 401“. ■

Никола БОШКОВИЋ

ФРАНЦУСКИ МИНОЛОВАЦ *Версо* У ПОСЈЕТИ НАШОЈ МОРНАРИЦИ

ЗАЈЕДНИЧКЕ СТРАНИЦЕ ИСТОРИЈЕ

Брод Ратне морнарице Француске, ловац мина "*Versau M 651*" (*Версо*), боравио је недавно у луци Бар, у званичној посјети Црној Гори и Морнарици ВСЦГ

осјета миноловца дио је програма билатералне војне сарадње Министарства одбране Француске и СЦГ, а током боравка у Бару чланови посаде *Версоа* имали су више сусрета са колегама из наше Морнарице и представницима цивилних власти.

Команданта *Версоа* капетана корвете Ди Маркантонија и посаду француског миноловца примила је и градоначелница Бара Анка Војводић.

– Ово је наставак сарадње из 2003. године, када је у наш град упловила француска фрегата "*Courbet*". Очекујемо и убудуће доласке оваквих бродова и посада којима ћемо бити добар домаћин. Надам се да ће глас о љепоти Црне Горе наши гости пренијети и у своју домовину и заинтересовати и своје партнере за овај дио наше обале – казала је том приликом градоначелница Војводић.

– За мене и моју посаду част је што смо овдје. Настављамо нашу пређашњу сарадњу са Морнарицом ВСЦГ и надамо се да ће и убудуће бити оваквих посјета – рекао је заповједник *Версоа* капетан корвете Ди Маркантони, са којим су у француској делегацији били и први савјетник у Амбасади Француске у СЦГ – канцеларије у Подгорици Инес Барели и изасланик Министарства одбране Француске у СЦГ пуковник Тјери Наврез. Домаћин француском броду и његовој посади из Морнарице ВСЦГ био је капетан фрегате Дарко Кнежић, који је навео да су се током боравка *Версоа* у Бару наши морнари обавестили о процедурама рада на француским бродовима.

■ НАМЕНА

Версо је иначе специјализовано пловило за проналажење и уништавање морских мина и један је од укупно 13 миноловаца типа "*Eridan*" који плове у Ратној морнарици Француске. Те бродове од стаклопластике, у пројекту названом "*Tripaite*", крајем осамдесетих година прошлог вијека заједно су развиле Француска, Белгија и Холандија. За уништавање мина без доласка у контакт са њима, на ловцима мина типа "*Eridan*" служе навођене, веома скупе и софистициране ронилице типа PAP-104 и "*Svip*". Њих оператер са брода упућује на све сумњиве објекте на морском дну које претходно открије сонар високе резолуције, домета од 600 па до 1.200 метара. Ронилице снимају тај објекат из близине и у реалном времену преносе податке до оператера. У случају да се идентификује мина, оне испуштају бомбу коју носе са собом и напуштају ту зону. Потом оператер на броду даљинском командом активира бомбу и уништава

мину са безбједне удаљености. То је начин дјеловања *Версоа*, о којим су се тактичко-техничким карактеристикама обавестили припадници наше Морнарице.

На том броду који поред морнара има укрцане и противминске и лаке рониоце, командант Ди Маркантонио је првог дана боравка у луци Бар приредио коктел на којем су били и командант Морнарице ВСЦГ контраадмирал Драган Самарић, градоначелници Бара и Улциња Анка Војводић и Фуад Нимани, те високи представници Амбасаде Републике Француске у СЦГ. Све даме које су том приликом посјетиле брод, француски официри даривали су ружама.

■ КОБНА МИНА

Током боравка у Бару француски рониоци са *Версоа*, заједно са нашим рониоцима, три дана су у акваторијуму највеће луке у СЦГ трагали за остацима француског контраторпиљера – разарача "*Da-*

Након више од пола вијека мировања на морском дну у висини Дворца краља Николе, олупина "Dague" је због потребе продубљења базе-на пристаништа измјештена из лучког акваторијума. Радници предузећа "Иван Милутиновић" из Београда и сплитског "Помграда" изрезали су брод у неколико комада и измјестили их на око 30 метара удаљености један од другог, близу лучких резервоара на Волујици.

Брод је том приликом изрезан у пет дијелова, од којих четири и данас почивају у мору под Волујицом, а недостаје крма која је, вјероватно, извађена и више није ни враћана у море.

Измјештању олупине брода 1973. године присуствовали су и званичници Амбасаде Француске у СФРЈ. Тада је извађена и већина посмртних остатака посаде и пребачена у Француску, а у минулих тридесетак година прича о "Dague" постала је дио усменог предања становника тог краја, док је његова олупина незаобилазно походиште бројних ронилаца.

Версо упловљава у луку Бар

Ловац мина Версо један је од укупно 13 француских бродова типа "Eridan". Депласман му је 605 тона, дуг је 51,5, широк 8,9 метара, а газ му износи 3,5 метара. Брзином од 15 чворова погони га главни строј "Vartsila" од 1.900 коњских снага. Наоружан је топом калибра 20 милиметара, са два митраљеза калибра 12,7 и два митраљеза калибра 7,62 милиметра, а за

чишћење морских мина користи класичну миноловку и двије ронилице типа "PAP 104". Версо је изграђен 1988. године, а опслужује га посада од 49 људи. Његов близанац, ловац мина "Capricorne M 653", у септембру прошле године допловио је у Црну Гору, а посада је боравила у вишедневној посјети и лукама Котор и Бар.

Командант Морнарице ВСЦГ контраадмирал Драган Самарић долази на Версо

уе", који је овдје потонуо у Првом свјетском рату. Наиме, брод је страдао у глуво доба ноћи 24. фебруара 1915, у страховитој експлозији надомак Тополице, а 39 чланова посаде нашло је смрт пред једином луком тадашње Краљевине Црне Горе. Поморске хронике забиљежиле су да је енглески теретни пароброд "Whitehead" довезао 23. фебруара 1915. у луку Бар товар хране у пратњи француских разарача "Dague" и "Faulx", који су ради заштите тран-

спорта остали на сидришту. Због јаког вјетра, 24. фебруара у поноћ, разарачу је орало сидро по морском дну, па је брод тако на око 300 метара удаљености од виле "Тополица" налетео на морску мину, преполовио се и потонуо, при чему је погинуло 39 чланова посаде. Сумња се да је кобну мину претходно положила њемачка подморница UC 25, а трагедију у којој је на Јадрану потопљен први француски ратни брод у Првом свјетском рату, преживјела су 24 морнара.

Иначе "Dague" је био један од 12 француских разарача класе "Bouclier". Тај брод, депласмана 810 тона, изграђен је 1911. године и био је наоружан са два топа калибра 100 милиметара, шест топова од 65 милиметара и четири торпедне цијеве калибра 450 милиметара. Брзином од 30 чворова погониле су га парне турбине укупне снаге 14.000 коњских снага. "Dague" је више пута довозио храну и намирнице за становништво Бара и за црногорску војску, баш као и кобног дана.

ЗА МУЗЕЈСКУ ПОСТАВКУ

Заједничко рођење наших и француских морнаричких ронилаца почетком овог мјесеца у близини брда Волујица, била је прилика да се баца додатно свјетло на мање познате заједничке странице војнопоморске историје Француске и СЦГ. Заједнички тимови ронилаца, наиме, снимили су обиље фотографија и видео-записа о олупини која лежи на дубини од 15 метара, а извађено је и више артефаката, односно различитих узорака са брода који су предати Заједничком музеју Бара.

Археолог Младен Загарчанин, који је такође учесник у пројекту, најавио је да ће се након прикупљања архивске грађе и фотографија о броду, од снимљеног и извађеног материјала са олупине, на љето у Бару приредити и посебна изложба посвећена француском разарачу и његовој посади.

Загарчанин каже да је у новембру 2004, када је француска фрегата "Courbet" посјетила Бар, посади испричао да је у барском заливу потопљен "Dague".

– Предложио сам да се том догађају да већи публицитет. Војни изасланик у амбасади Француске у Београду пуковник Тијери Наврез тада се начелно сложио и рекао да ће позвати француски Морнарички музеј и Француски културни центар у Београду. Сада та идеја добија на актуелности. Олупину "Dague" требало би законом заштитити као културно-историјски споменик – сматра наш археолог.

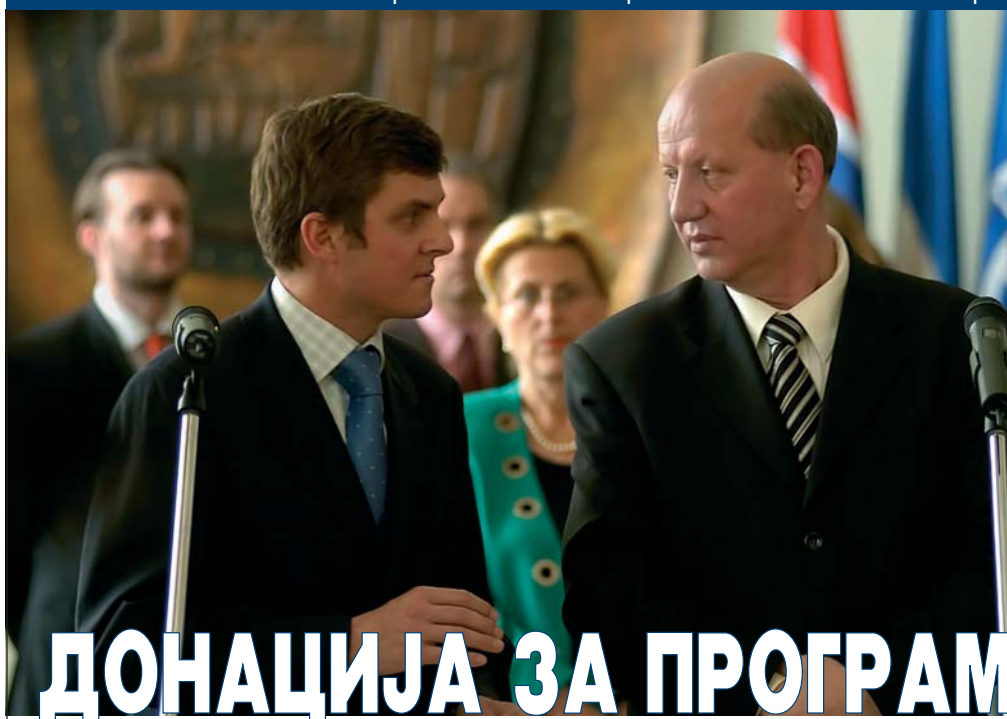
Послије "теренског" рада ронилаца, слиједе нови контакти барског музеја са амбасадом Француске и Културним центром у припреми изложбе.

– Пројекат је веома занимљив, не само за сарадњу морнарица Француске и СЦГ већ и за историју односа наших држава. Током ових рођења пронашли смо дио костију погинулих морнара. Даћемо их на ДНК анализу, а потом, према поморској традицији, вратити у море. Сада слиједи комуникација са ресорним министарствима како би се пројекат наставио. Има доста људи који су узимали ствари са потонулог брода. Било би добро да се то врати и изложи за стално у барском музеју – предлаже француски војни аташе пуковник Наврез.

У спомен на страдале поморце и овом приликом у море је положен вијенац на мјесту потонућа "Dague". ■

Никола БОШКОВИЋ

ПРЕКВАЛИФИКАЦИЈА ОФИЦИРА ВОЈСКЕ СЦГ

ДОНАЦИЈА ЗА ПРОГРАМ ПРИСМА

Министар одбране СЦГ Зоран Станковић и шеф Мисије Међународне организације за миграције за СЦГ Грегори Гудштејн потписали су, 3. маја у Београду, Меморандум о разумевању и сарадњи између Министарства одбране СЦГ и Међународне организације за миграције (ИОМ). Потписивању су присуствовали државни секретар Министарства спољних послова Краљевине Норвешке Ђетил Скугранд и амбасадори и представници бројних земаља чланица НАТО и Партнерства за мир у СЦГ.

Циљ потписивања Меморандума јесте помоћ у реализацији Програма за преквалификацију официра ВСЦГ за цивилна занимања – ПРИСМА. Намера је да се у прве две године подржи 1.850 лица у стварању алтернативних начина издржавања у цивилном сектору, а током пет година да се пружи помоћ за 5.100 људи.

С обзиром на искуство у обуци и саветовању за запошљавање бивших војних лица у цивилном сектору, Међународна организација за миграције обављаће улогу извршног тела поверљачког фонда НАТО, који је основан за средства намењена преквалификацији бивших војних лица у СЦГ у оквиру програма намењеног за ту сврху – ПРИСМА.

– Ово је још једна у низу активности које омогућавају квалитетније збрињавање вишка војног кадра. Део средстава која ће се добити послужиће као бесповратна помоћ најугроженијим, а део за кредитирање – рекао је након потписивања Меморандума министар Станковић, који је уједно захвалио свим чланицама НАТО које су помогле Фонду, а посебно Краљевини Норвешкој, будући да она има водећу улогу од почетка формирања Фонда. Та земља је иначе носилац примене пројекта, у коме учествује са милион и по евра.

Државни секретар Министарства спољних послова Краљевине Норвешке Ђетил Скугранд изјавио је том приликом да је реинтеграција вишка војног кадра предуслов за успех реформи система одбране и саставни део ширег процеса демократизације у СЦГ.

Потписивање Меморандума о разумевању и сарадњи између Министарства одбране СЦГ и Међународне организације за миграције, нови је допринос Програму за преквалификацију официра ВСЦГ за цивилна занимања – ПРИСМА

По мишљењу господина Скугранда, реч је о задатку који представља и међународни изазов. Више од 20 земаља чланица НАТО, односно Партнерства за мир, већ је изразило занимање и одређеност да подрже Поверљачки фонд.

– Норвешка је захвална Међународној организацији за миграције што је преузела улогу и задатак извршног агента за тај пројекат. Ниједна друга организација нема ни приближно искуство и квалификација као ИОМ у области реформи система одбране. Пројекат се мора сагледати у контексту јачања стабилности цивилног друштва, а не као искључиво војни или одбрамбени пројекат – рекао је господин Скугранд.

– Међународна организација за миграције интензивно се ангажује у збрињавању кадровских вишкова сек-

тора одбране у земљама западног Балкана. То представља људску димензију реформе одбрамбеног сектора, за коју смо осмислили институционални приступ и разрадили одговарајуће системе и методе који се од 1999. до данас примењују и тестирају у више земаља на поменутом подручју, као на пример у Босни и Херцеговини и у Хрватској. До данас смо помогли да око 20.000 бивших припадника војске надогради своја знања и умећа, с циљем

да повећају своје изгледе за "пласман" на цивилном тржишту рада – представио је Међународну организацију за миграције шеф њене Мисије за СЦГ Грегори Гудштејн.

У наредних неколико месеци ИОМ ће се, вероватно, посветити неопходним припремама како би са обрадом првих кандидата и њихових пословних планова кренули већ од почетка септембра. То значи да ће завршити план о стандардима оперативног поступања, обавити избор и запошљавање кадра, реновирати четири регионална центра за збрињавање, набавку и стављање у функцију информатичког система и базе података, обучити особље и интензивирати информативно-промотивне активности о пројекту, намењене припадницима сектора одбране.

Како је планирано, од септембра ове године саветници и теренски сарадници Међународне организације за миграције придружиће се особљу Програма за преквалификацију официра ВСЦГ за цивилна занимања – ПРИСМА у регионалним центрима за збрињавање у Београду, Нишу, Новом Саду и Подгорици. Они ће кандидате саветовати о питањима њихових даљих пословних могућности, водећи рачуна о квалификацијама, знањима и тежњама. Кандидати који испуњавају услове на тај ће начин моћи да приступе реинтеграционом фонду, чији је укупни износ 1,5 милиона евра, као и фонду за микрокредитирање од 900.000 евра.

Након прве године реализације пројекта, ИОМ и Норвешка ће спровести званичну евалуацију како би се оценили остварени резултати, али и сагледале и преиспитале ефикасност и делотворност процеса. ■

С. ЂОКИЋ
Снимео Д. БАНДА

Начелник Генералштаба одбране Италије у Београду

ЗАЈЕДНО ДО БЕЗБЕДНОСТИ

Адмирал Ђампаоло ди Паола, начелник Генералштаба одбране Републике Италије, био је током последње недеље априла у посети државној заједници Србије и Црне Горе.

Адмирал Ди Паола састао се 26. априла са начелником Генералштаба ВСЦГ генерал-потпуковником Љубишом Јокићем. Том приликом двојица челних људи оружаних снага Италије и СЦГ разматрала су питања од важности за развој будућих односа две армије. Закључено је да је међусобна сарадња најдаље одмакла у области школства. Један студент са Одсека Морнарице већ се налази на школовању у италијанској морнаричкој академији, а у плану је да се број наших студената у војнообразовним институцијама Италије ускоро повећа. Адмирал Ди Паола је предложио и да се одређен број највиших официра ВСЦГ образује на Ратном колеџу Италије.

Досадашње заједничке морнаричке вежбе, изведене у два наврата, већ су показале да и ВСЦГ својим капацитетима може да се укључи у колективне напоре средоземних земаља да се обез-

беди већа сигурност пловидбе у региону. Вежбе под називом "Заједнички хоризонт" биле су уједно, по мишљењу генерала Јокића и адмирала Ди Паоле, и одлична прилика да СЦГ изрази јасну вољу да сарађује са Италијом, државом која је деценијама била стожер евроатлантских интеграција на југу Европе.

У наставку посете италијански начелник Генералштаба обišао је 72. специјалну бригаду, један од најспособљенијих састава ВСЦГ. Командант Оперативних снага генерал-мајор Драган Колунџија, који је дочекао госте у Касарни "Растко Немањић" у Панчеву, представио је организацијско-формацијску структуру и задатке Оперативних снага као највећег здруженог састава ВСЦГ. Пуковник Зоран Величковић, заступник команданта 72. специјалне бригаде, говорио је гостима о историјату, борбеним могућностима и перспективи развоја те јединице. Затим је адмирал Ди Паола, са сарадницима, присуствовао показној обуци у 72. специјалној бригади.

После повратка из Панчева, адмирал Ди Паола је, у Клубу ВСЦГ у Топчидеру, уручио око 140 уверења о завршеном курсу италијанског језика припадницима МО и ВСЦГ који су током протеклих годину дана савладали основе тог језика. Први човек италијанских оружаних снага одржао и предавање на италијанском језику о трансформацији савремених оружаних снага под утицајем револуционарних промена у свету.

Другог дана посете адмирал Ђампаоло ди Паола, са сарадницима, био је гост Центра за мировне операције ВСЦГ, где им је начелник те институције пуковник Петар Ђорнаков предочио хронологију учешћа домаћих снага у мировним операцијама и какве су садашње могућности Центра. ■

А. А. и С. Ђ.

УКРАТКО

МИНИСТАР СТАНКОВИЋ ПРИМИО АМБАСАДОРА ПОЛТА

Министар одбране Зоран Станковић у оквиру својих редовних сусрета са амбасадорима и страним војним представницима у СЦГ, примио је амбасадора САД у Београду Мајкла Полта.

Разговор министра Станковића и амбасадора Полта односио се на развој билатералне војне сарадње, актуелну политичку ситуацију у СЦГ и сарадњу са Међународним трибуналом у Хагу.

Саговорници су закључили да је основа за даљи развој билатералне сарадње њено формално-правно регулисање и сложили се да ће *Споразум о статусу снага*, који је у процесу усаглашавања, омогућити нови квалитет развоја војних односа двеју земаља.

Министар Станковић је посебно истакао задовољство сарадњом која је остварена са Европском командом снага САД у Штутгарту. Поздравио је и иницијативу те команде да помогне Војсци Србије и Црне Горе у санацији поплавлених подручја. ■

СУПРОТСТАВЉАЊЕ САВРЕМЕНОМ ТЕРОРИЗМУ

Војни изасланик САД пуковник Марк Истон посетио је 5. маја Институт ратне вештине. На састанку са начелником Института пуковником др Браниславом Ђорђевићем разматрани су облици сарадње у реализацији пројекта "Сектор безбедности Србије и Црне Горе у супротстављању савременом тероризму".

Посета представља наставак сарадње Института са државним и међународним организацијама на реализацији тог пројекта. ■

УЛОГА НАТО И ЕУ У ЈУГОИСТОЧНОЈ ЕВРОПИ

Помоћник министра одбране за политику одбране Снежана Марковић-Самаршић учествовала је, од 2. до 4. маја, на семинару о "Будућој улози НАТО и ЕУ у југоисточној Европи" у Берлину, који је организовао Европски центар за безбедносне студије *Џори Маршал*.

После теме семинара јесу анализа и разматрање најважнијих активности НАТО и ЕУ у региону југоисточне Европе, тренутна ситуација у региону и будућа улога НАТО и ЕУ у том делу Европе. ■

УСАГЛАШАВАЊЕ КРИТЕРИЈУМА

Од 9. до 12. маја у Врњачкој Бањи одржан је четврти балкански семинар тест-тимова за енглески језик, коме су присуствовали представници из Србије и Црне Горе, Босне и Херцеговине, Хрватске, Македоније и Албаније, са својим енглеско-америчким саветницима.

После два семинара одржана у Македонији и једног у Албанији, била је то још једна прилика да двадесетак наставника енглеског језика, изабраних у тест-тимове својих земаља, током четири радна дана размене искуства стечена у процесу израде нових, оригиналних тестова за проверу знања тог језика по критеријуму СТАНАГ.

Циљ семинара је да се што сличнијим тестовима усагласе критеријуми оцењивања и тако уједначи знање које ће припадници тих земаља донети у мировне мисије и операције. Семинари попут овог помоћи ће нам да изгубљено време надокнадимо користећи добре идеје оних земаља које су енглеском на време посветиле дужну пажњу.

На почетку рада учеснике семинара поздравио је мр Зоран Јефтић, помоћник министра одбране за људске ресурсе. ■

Д. Г.

НОВИ МОДЕЛ САРАДЊЕ

РЕАГОВАЊЕ У ВАНРЕДНИМ СИТУАЦИЈАМА

Недавно одржани семинар Савета земаља југоистока Европе за цивилно-војно планирање реаговања у ванредним ситуацијама (СМЕР) показао је да Министарство одбране и ВСЦГ, поред војника и инжењеријских возила на насипима и санитетских и интендантских тимова, располажу и стручним капацитетима за учешће у изградњи новог модела цивилне заштите на нивоу државне заједнице

Иако припадамо региону југоисточне Европе, до сада нисмо имали прилике да на државном нивоу будемо пуноправни чланови Савета за цивилно-војно планирање у ванредним ситуацијама (СМЕР). Та значајна регионална организација, која тренутно има 11 земаља чланица, бави се многим питањима од важности за решавање проблема изазваних ванредним ситуацијама, које су у савременом свету све израженији. У оквиру Савета се, између осталог, процењују препоручени планови за одзив људства, развој стандардних радних процедура ради унапређења активности савета, планирање, организовање и извођење заједничких вежби и тренинга. Савет одржава редовне годишње скупове, а чланице се ради консултација и обуке по потреби окупљају и чешће, као што је то било ових дана на састанку у Београду.

Најопипљивији резултат квалитетне сарадње наших структура које се баве цивилном заштитом са чланицама СМЕР јесте понуда

коју су представници те организације упутили током сусрета у Београду. Наша земља је, наиме, позвана да постане пуноправна чланица те организације, што представља веома важан корак на путу интеграције у регионални и светски систем реаговања у ванредним ситуацијама.

Иницијативу за пријем покренуло је и Министарство одбране СЦГ, а по свему судећи најреалнија су предвиђања да можемо постати пуноправни чланови већ у октобру, на редовној годишњој конференцији у румунском граду Брашову.

Како нам је рекла заменик начелника Управе цивилне заштите Сектора за људске ресурсе Министарства одбране мр Мира Мажибрада, на скупу у Београду могли смо да видимо да се ни у чему не разликујемо од чланица те организације, ни по знању, ни по корацима који су до сада предузети на успостављању модела цивилне заштите.

Када и формално постанемо чланица Савета, добићемо низ предности. На пример, учествоваћемо у одлучивању, председаваћемо тим телом и тако више утицати на брже решавање баш оних проблема који су најизраженији у нашој земљи.

У међувремену, наши стручњаци раде на формирању тела и функција потребних за заживљавање новог модела цивилне заштите. Пуковник Прода Шећеров, начелник Центра за обавештавање МО, истиче да је већ покренут приступ у три велике међународне мреже. То су CECIS, сервис европске комисије, извршног органа Европске уније, затим ОСНА као хуманитарни сервис Уједињених нација и приступ Директорату за ванредне ситуације Натоа у оквиру Партнерства за мир. Ти сервиси су и најбржи канал за прикупљање помоћи у ванредним ситуацијама. Преко тих мрежа шаље се хитан позив за помоћ на који би велике светске организације попут УН одговориле институционално, користећи сопствене резерве. Читав свет би скоро тренутно био обавештен о нашим потребама и тиме би се постигло да се брже и лакше помогне угроженим подручјима.

ПОДРШКА РУМУНИЈЕ

Пуковник Лучијан Богдан, који је руководио радом радних група током семинара, потврдио нам је да ће Румунија, као актуелна председавајућа земља у СМЕР, активно допринети што брже учлањењу наше државе у ту организацију.

Савет је, по речима пуковника Богдана, нарочито добио на значају после поплава које су се десиле у неколико земаља чланица. Побољшање система размене мишљења и међусобног пружања помоћи, на чему се претходних година много радило унутар Савета, стављено је на најтежу пробу. Прва искуства, како истиче пуковник Богдан, говоре да су досадашњи кораци Савета имали позитиван ефекат, што је потврдила и одлична сарадња Румуније и Мађарске током поплава.

Недостатак институционалне везе био је једина, али непремостива препрека за бољу сарадњу са Србијом и Црном Гором, иако су људи са обе стране границе испољили велико разумевање за проблеме становништва у поплавама угроженим подручјима, истиче представник румунске цивилне заштите. Зато ни су искоришћене све могућности које постоје захваљујући разрађеном систему планирања реакције у ванредним ситуацијама у оквиру савета.

Главни циљ састанка Савета је помоћ у развоју проактивног одговора на ванредне ситуације на локалном и регионалном нивоу. Планови се, наглашава пуковник Богдан, највише тичу превен-

ције несрећа. Присуство представника Данске као специјалних гостију донело је нови квалитет скупу у Београду. Првог дана семинара одржана је пленарна седница, на којој су све чланице представиле неке од важних аспеката цивилно-војног планирања. Другог дана формиране су четири радне групе. На крају семинара урађени су извештаји по сегментима и донети завршни закључци. На основу закључака се израђује тзв. "CNC handbook", тј. приручник који садржи преглед мера и процедура усаглашених на састанку. Завршног дана дискутовало се и о агенди за предстојећи годишњи сусрет у октобру. Колективно одлучивање на пленарним састанцима је водећи принцип рада, тако да све чланице морају да се у највећој мери сложе око донетих решења.

Упитан да нам каже нешто о својој функцији у румунској цивилној заштити, пуковник Лучијан Богдан нам је појаснио да у Румунији генерални инспектор за ванредне ситуације има територијалне органе, а он обавља дужност заменика начелника у одељењу у Брашову. У тој улози он је био и шеф инспекције за превенцију током поплава које су погодиле Румунију. Као специјалиста за цивилно-војно планирање последњих 15 година, сретао је колеге из СЦГ за које има само речи хвале и у људском и у професионалном смислу.

Без таквог системског решења, каже пуковник Шећеров, можемо да се ослањемо само на решења која у основи спадају у секундарно реаговање, какве су, на пример, донаторске конференције. На њима је пресудна добра воља донатора, али чак и када те добре воље не мањка, ипак се појављује велики број институционалних препрека. Донаторима је тешко да својим организацијама и владама објасне зашто су принуђени да нам помажу тим заобилазним путем, а не директним слањем помоћи преко званичних канала.

Једноставно, приступом глобалним организацијама постали бисмо део најразвијенијег система унутар којег не само да непрестано струје информације, него се и ефикасно прискаче у помоћ земаљама чланицама.

Захваљујући подршци Агенције за ванредне ситуације Краљевине Данске (ДЕМА) добили смо препоруку за приступ светској хуманитарној мрежи ОСНА. Уз то, тиму из Данске са саветником Михаелом Енквистом на челу приказани су наши циљеви, услови, временски оквир и реализација пројекта кроз садржаје. Данци су се сагласили да желе да финансирају свих пет потпројеката унутар пројекта изградње модела цивилне заштите на нивоу СЦГ. Први је размена протокола и стандарда при успостављању легислативе,

други потпројект је развој тзв. HOST сервиса и трећи је развој географског информационог система (GIS). Четврти потпројект је успостављање службе за обавештавање о ванредним ситуацијама тзв. "броја 112", а пети је коришћење сателитског линка. Наши ментори из Данске дали су своје сугестије и при том прихватили да се већина активности на извршењу свих пет сегмената одвија код нас, како би што већи број људи био укључен у практичну обуку. Експерти из Данске су изразили задовољство нашим достигнућим нивоом знања и корацима на успостављању модела.

Кад се све сабере, мишљење је пуковника Шећерова, менторска помоћ из Данске од неколико милиона евра даје нам основу за успостављање модела по дубини. Када те донације буду искоришћене за образовање наших кадрова, наш будући национални ситуациони центар лакше ће постати верификована и нотификована контакт тачка према Европи.

Многе техничке препреке за укључење у светске токове наши стручњаци из области цивилне заштите су отклонили на једноставан и јефтин начин. Тако је применом система "Аргус К2" једноставно и функционално решено приступање информацијама и координација између све четири мултифункционалне платформе, а то су мониторинг, координација, информисање и превенција, тј. стварање што садржајније базе података. Све те функције иду преко уређаја "Аргус К2", који обавља координацију и комуникацију.

Улазак у регионални и светски систем ставља нас у позицију коју у свакодневном животу има човек који има много пријатеља. Пријатељи, у овом случају читав свет, чули би да нам треба помоћ и сами би је понудили. У исто време, ако се нама нешто лоше деси, добро је да упозоримо и остале да не понове исте грешке, као добри пријатељи који саветују своје најближе да не упадну у невоље. У Савету се ради управо на тим принципима. Тако су на скупу у Београду проиграване вежбе са темом нуклеарног удеса у Бугарској и поплава у целом региону. На основу искустава се креирају процедуре, чијом применом се свима омогућава да ваљано реагују. ■

Александар АНТИЋ
Сниммо Даримир БАНДА

ВАЖНОСТ МЕДИЈА

Према речима Јасмине Тодоров из Управе за цивилну заштиту МО, која је на семинару ЦМЕП била полазник радне групе за информациони менаџмент, у раду у оквиру групе инструктори су објашњавали велики значај потребе да се са медијима контактира свакодневно. Одржавање редовних контаката са медијима, не само када се догоде ванредне ситуације, и давање информација медијима које морају бити тачне и конкретне, спречава стварање забуне. Не сме се импровизовати у одговору на новинарска питања, а и после ванредне ситуације мора се остати у контакту са новинарима.

МОЖЕ ЛИ СЕ НЕВОЉА ПРЕТЕЋИ

Док комшијина кућа зјапи откривена после олујног вјетра или је угрожена воденом стихијом након обилних киша, морамо помислити да то можда и нас чека. А кад се деси, као у јануару ове године, жељезничка несрећа, у којој је било 46 погинулих, онда је то заиста зло. Тада се најпотпуније испоље и људска солидарност и државна брига о народу. Шта се може учинити да се такве невоље спријече и претекну?

Недавно тешка жељезничка несрећа, која се догодила на прузи Београд– Бар, на дионици Бијело Поље–Подгорица, у којој је погинуло 46 путника, показала је да у тренуцима несреће људска солидарност нема ни границу ни цијену, али и да је држава спремна да учини шта се учинити може.

А сваку је муку лакше боловати кад човјек није сам. Самом је тешко и заплакати, а народ каже: тешко самом и на вагану. Но, човјек је друштвено биће које је са природом успоставило односе и равнотежу, и све што је та повезаност већа, ризици су мањи. Ако се природи што више приближимо, онда је боље и разумијемо и лакше се супротстављамо њеној пргавости и хировитости, која зна да буде веома груба и опасна, било да се исказује пожаром, поплавом, ударима вјетра или хладноћом.

Све те појаве угрожавају живот човјеков, а његова материјална добра сатиру и уништавају. Колико су људи кадри да се свему томе одупру и да све то предухитре? Колико су и друштво у цјелини и сви државни органи спремни да то исто ураде?

– Цивилна заштита је систем хуманитарних мјера и активности којима се штити становништво, његова животна средина и материјална добра у случају елементарних непогода, техничко-технолошких несрећа, природних катастрофа и других ванредних прилика

раних мјера цивилне заштите, било је распоређено 9.700 припадника, што свакако представља велики број, али треба рећи да су то људи који не могу бити распоређени у ратне јединице или оперативне саставе. Дакле, људи са ограниченим могућностима.

Управа за одбрану смањила је број припадника јединица цивилне заштите и у њима је сада 4.700 људи. Након укидања једног броја ратних јединица у Црној Гори, припадници тих састава распоређени су у цивилну заштиту и допринијели подмлађивању и квалитету популе. Њима сада највише недостаје добра техничка опрема.

Треба истаћи да је недавна жељезничка несрећа код Биоча потврдила брзо и успјешно дјеловање свих одбрамбених компонената државе, а нарочито јединица МУП-а и Војске, затим здравствених установа и Горске службе спасавања, али њихова ефикасност била би још већа да је техничка опремљеност боља. Том проблему у наредном периоду мора се посветити знатно већа пажња.

А да би се то постигло, свакако да су потребна и знатно већа финансијска средства, која држава треба да обезбиди.

– каже наш саговорник Борислав Лаловић, начелник Управе за одбрану Црне Горе. – Смисао цивилне заштите произилази из народног хуманитарног права, садржаја Женевске конвенције и законских рјешења и аката сваке државе. Код нас је цивилна заштита регулисана Законом о одбрани. Наглашавам да се у Црној Гори том сегменту не даје одговарајући значај и не посвећује довољна пажња.

■ РЕОРГАНИЗАЦИЈА СИСТЕМА

Све активности из те области до 1994. организовао је и обављао Републички штаб цивилне заштите. Међутим, с престанком његовог функционисања искрсли су бројни проблеми и пропусти. Требало је имати бар некакав кризни штаб, који би са одређеног мјеста у кризним ситуацијама руководио акцијама и пратио рад свих елемената заштите. Управо су стога у посљедње две-три године покренуте бројне активности да би се реорганизовале јединице и системи цивилне заштите у Црној Гори.

На нивоу Републике, у Сектору цивилне заштите постоји Републички центар за осматрање, обавјештавање и криптозаштиту. Начелник Лаловић истиче:

– Свака општина има одјељења и одсјеке цивилне заштите, а у њима су јединице оспособљене за пружање прве помоћи, противпожарну заштиту, спасавање из рушевина, крчење, спасавање на води и под водом. У тим јединицама, за девет плани-

■ НЕДОСТАТАК ОПРЕМЕ

И прошлогодишња тешка зима, са обимним падавинама, нарочито у дурмиторском крају, била је велики испит за припаднике јединица цивилне заштите. Због висине снијега било је веома тешко дотурити средства за потребе становништва, прије свега лијекове, храну и сточну храну. И опет су главни носиоци тих акција били МУП и Војска, али и чланови Горске службе спасавања.

Саобраћајна несрећа код Бродарева, у којој је страдало једанаесторо дјеце из Бугарске, и слабости уочене у акцији спасавања, били су разлог више да се учине одређене промјене у саставима јединица за спасавање на води и под водом. У девет општина у Републици постојале су такве јединице, а бројале су од седам до осамнаест људи. Али испоставило се, на примјер, да од 17 људи, пет или шест не зна да плива! Због тога је Управа за одбрану те јединице расформирала, а са професионалним ронилачким клубовима у Улцињу, Бару, Котору, Херцег Новом и Подгорици потписала уговоре о ангажовању у случају потребе. Тако да сада интервенишу способни и обучени људи.

Исто је урађено и са Горском службом спасавања, гдје је селекцију урадио Клуб "Јаворак" из Никшића, чији су чланови врхунски обучени за акције спасавања.

Противпожарна служба у Црној Гори дјелује крајње професионално, али је технички недовољно опремљена. Људи су добро обучени, и за њих се може се рећи – врхунски, али им недостају техничка средства, што се мора благовремено рјешавати. Кад су у питању пожари, евидентно је да Црна Гора не посједује канадере, авионе који се користе у гашењу пожара већих размјера, какви се често дешавају у тој републици.

Будући да је организација цивилне заштите сада у надлежности република чланица државне заједнице, свакако да предстоји низ активности ради организовања и спровођења система у свим друштвеним сферама. Посебан допринос треба да дају друштвена и приватна предузећа у којима је послјије приватизације сегмент заштите најчешће крајње запостављен. ■

Слободан ВУЧИНИЋ

ДРАГАНА МИЛОСАВЉЕВИЋ,
ПРОФЕСОР ЕНГЛЕСКОГ ЈЕЗИКА

МЕЛОДИЈА СРЦА

Таквим гласом могу да се похвале само избрани, рођени под срећном звездом и вредни дара који поседују. Драгани Милосављевић бог је подарио таленат, а од родитеља, оца Славка и мајке Божице, наследила је вредноћу и радне навике неопходне за испуњење и најамбициознијих жеља. Певала је од малих ногу. Најпре само за старију сестру Славицу, а кад су се на лепоту и мелодичност њеног гласа, после неколико вечерњих седељки, осврнули и родитељи и њихови пријатељи, судбина петогодишње девојчице била је одлучена. Победа на неколико дечјих певачких такмичења у обданишту само је допринела да отац, морнарички официр ЈНА, на савет колега, потражи помоћ музичких стручњака. Али, у малом Шибенику, где су тада живели, Драгана није добила праву прилику. Није било школе у којој би тако мала могла да школује глас, да вежба певање, да игра. Официрски позив, на срећу, или несрећу, обилује прекомандама, па су Милосављевићи из Шибеника убрзо прешли у Сплит, где су се талентованој Драгани широм отворила врата културе и уметности, врата песме и игре.

СЕЛИДБА КАД ЈЕ НАЈЛЕПШЕ

Психолози кажу да свако пресељење, свака промена животне средине, представља стрес, не само за одрасле који, због посла, морају да промене место боравка, већ и за њихову децу, јер мењајући школу и остављајући другарице и другове из дворишта, прерано осете празнину у срцу. Мада је променила четири основне школе, Драгана је, за разлику од своје старије сестре, родни Шибеник брзо заборавила. Можда и због среће коју је свакодневно осећала у балетској школи и Културно-уметничком друштву "Филип Дедић", где је, са девет година, почела да стиче озбиљнија плесна и певачка искуства. И Сплићани су, са своје стране, веома брзо препознали велику вредност драгуља који су с Драганом добили. Заређале су се и победе на школским музичким такмичењима, па је прилика за доказивање било све више. Како су се обавезе повећавале, слободно време се смањивало, па је отац морао да упозори своју мезимицу. "Песма", рекао је, "без обзира на сву лепоту, може да буде само споредна ствар у твом животу. Прва и најважнија је школа. Зато не смеш дапустиш у учењу. Иначе, с песмом је готово."

Драгана је послушала правовремено изречена упозорења. Песма и игра добиле су место које им припада, одмах иза математике, матерњег језика, историје, биологије...А кад су, са физиком и хемијом, на ред дошли и страни језици Драгана је поново осетила страст према учењу. Речи енглеског попримале су

Пошто у славном ансамблу Мире Васиљевић, због његових ретких наступа, не пева онолико колико би желела, жељену сатисфакцију пронашла је у настави енглеског језика, за шта су, такође, потребни и таленат и слух, којим је нештедно обдарена, па један од најлепших гласова у Војсци данас најчешће слушају на Катедри страних језика у Војној академији

Снимиле Г. СТАНКОВИЋ

мелодију, помоћу које их је лакше учила. Почела је чак и да их певуши, па су се одличне оцене у њеној ђачкој књижици брзо умножиле.

У средњој школи, поред енглеског учила је и француски. Иако ли, рећи ће љубитељи романских језика, лепшег и мелодичнијег језика? Зар нису управо на француском испеване најлепше шансоне, зар није управо тај језик најљубавнији од свих? Помислила је то и Драгана. И мада је песма остала њена прва и највећа љубав, страни језици су полако, али сигурно, освајали онај део њеног срца и ума, остављен за професију, за будући позив. Кад није била на путовањима са културно-уметничким друштвом, делила је са најбољим другарицама из школе и комшилука заједничке погледе на свет и девојачке, љубавне проблеме, размишљала о сутрашњици и на дивним сплитским плажама уживала у летњем сунцу.

А онда, кад је било најлепше, шок. Поново селидба, сада у Београд, родни град њеног оца. Већ навикла на очеве прекоманде, овог пута се није обрадовала. Тешко је примила још један од-

“Од 1994. када сам се запослила у Колу, учествовала сам и уживала, најпре у песми, а затим и у игри, на безброј концерата тог јединственог националног ансамбла. Ипак, само на једном сам пустила сузе. Било је то недавно, кад су гостовали на Војној академији. Дошла сам да их погледам и нисам издржала. Тек тада сам схватила колико ми је значило тих седам година које сам провела са њима, колико дивних тренутака смо, уз песму, поделили, колико позитивне енергије ти људи поклањају сваком својим наступом.

Тада сам схватила и да то време никада више нећу моћи да проживим, да је оно непоновљиво иза мене и да морам бити захвална судбини што ми је подарила ту драгоцену животну прилику. Помислила сам како бих волела да на Војној академији наступе и ћерданке, али за разлику од Кола, са мном.”

лазак, још један растаок са друштвом и песмом. Речи родитељске утехе и њихово обећање да ће и у Београду певати нису могли да одагнају страх од новог града, од поновног изазова.

Све бројније факултетске обавезе помогле су јој да преброди кризу. Док се сестра Славица посветила медицини и микробиологији, Драгана се определила за Филолошки факултет, за енглески и италијански језик. Уместо језика шансона освојио ју је језик канцона. Али, Драгана никад није певала такву врсту песама. Њен глас био је превише драгоцен, па су јој, најпре у Културно-уметничком друштву “Бранко Крсмановић”, а затим и у Народном ансамблу игара и песама Србије “Коло”, саветовали да се посвети песми југа, “српском соулу”. И она је запевала јужне, косовске, врањанске, призренске, нишке, најтеже песме. С “Крсманцем” је током деведесетих, упркос изолацији наше земље, обишла “пола света”, била је у Аустрији, Мађарској, Немачкој, Словачкој, Пољској, Румунији, упознала различите народе, њихове навике и обичаје. Тако је, на лицу места, у иностранству, осетила значај познавања страних језика. Не чуди зато што, мада говори три језика, енглески, француски и италијански, жали што их не зна више.

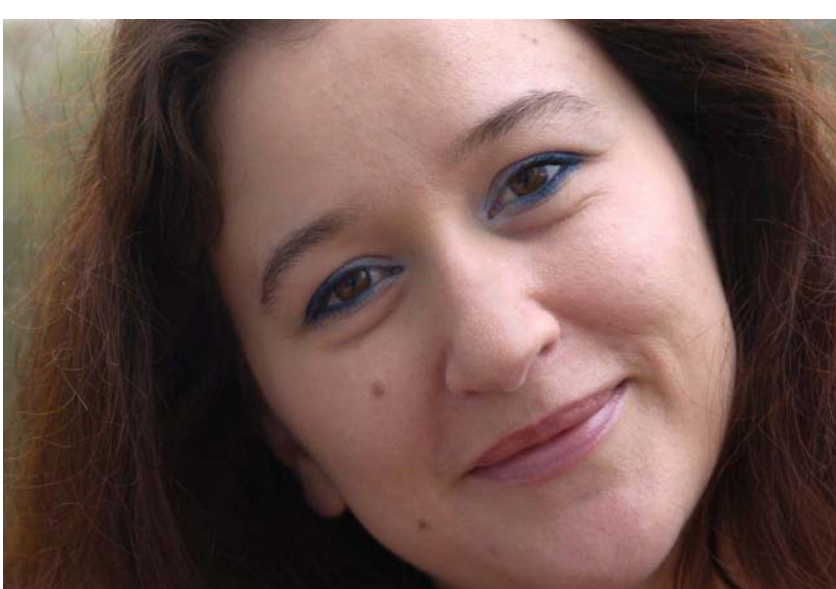
– Волела бих да научим скандинавске језике, свиђа ми се дански, обожавам руски. Заиста ми је жао што га не знам. То је диван језик, не могу да разумем људе који кажу да им је данас жао што су у школи учили управо руски. Експанзија енглеског у данашње време је разумљива, посебно због све масовнијег коришћења Интернета, али то не умањује лепоту других страних језика – каже Драгана и додаје – Наш народ је то одавно препознао и нагласио пословицом да “онај ко зна више језика, више и вреди”.

ПРОФЕСИОНАЛАЦ У “КОЛУ”

Још током студија, допуштајући понекад песми да је, тек за тренутак, одвуче од факултета, запослила се у националном ансамблу “Коло” где се игром и певањем бавила озбиљније него у културно-уметничком друштву. Честе и напорне пробе, дуготрај-

Свакодневне обавезе у Катедри страних језика на ВА

“Још у обданишту сам показивала изузетне певачке способности, да би у основној школи наставила да побеђујем на такмичењима основаца у соло певању. Тако сам једном, у трећем, или четвртом разреду, у дуету с другарицом певала песму о мами и освојила прво место. Награда је била велика плоча Здравка Чолића, тада на врхунцу популарности. Била сам пресрећна, свим својим другарицама сам поносно показивала плочу, уверена да сам постала велика звезда. Много година касније, с још две колегинице, певала сам пратећи глас у Чолиној песми *Окано*. Док смо снимале плочу, сетила сам се тог доживљаја из детињства, питајући се како је све то могуће.”

на путовања и наступи почели су да узимају данак, па је осетила и прве знаке замора. Тешке јужњачке песме изискивале су посебне гласовне могућности, те је желећи да свој глас дотера до перфекције, Драгана узела и неколико часова код познатог музичког педагога и диригента Ђорђа Минова.

– Док сам била с њима свака проба, сваки концерт, сваки наступ представљали су право богатство. Требало је пуно енергије, талента, пуно рада да се одржи ниво квалитета по коме се “Коло” препознаје, али све се на крају исплати. Тај ансамбл је право национално богатство, са око две хиљаде костима у власништву, то је прави музеј народне ношње, са око педесет кореографија, са играма из динарског краја, с Грмеча, из Шумадије, с југа Србије, а народна ношња коју поседује стара је и више од сто година. Неке хаљине су чак и од срме, појавити се у њима на концерту, уживати у игри и старој српској песми представља искуство које се ничим не може платити. Срећна сам што сам имала прилику да радим у “Колу” најпре као соло певач, а затим и као играч. Сав тај напор може да се издржи само ако постоји бескрајна љубав према песми. На крају, кад изађете пред публику, кад у њиховим очима видите, а у енергији која се преноси ваздухом, осетите њихову захвалност и задовољство оним што сте им пружили, све се заборавља. Понекад сам осећала да живим само за песму, за тај тренутак пред публиком. Зато ми је, по завршетку студија, јако тешко пало запослење у Министарству одбране и растанак с “Колом”, у коме, иначе, наступају само професионалци.

Времена за тугу, међутим, опет није било. У Министарству одбране, тих година почетком новог миленијума, у ствари није било времена ни за шта друго, осим за рад. Реформа војске је улазила у озбиљнију фазу, а разговори са представницима иностраних армија били су све чешћи и бројнији. Међу најангажованијим људима били су и преводиоци, посебно за енглески језик. Драгана Милосављевић није имала ни тренутак слободног вре-

“Док сам радила у Министарству одбране времена за песму није било. Радило се много, састанци и обавезе сустизали су једни друге. Ипак, на једној проби вежбе *Плави пут*, на којој су припадници наше војске учествовали заједно с јединицама румунске армије, после добро обављеног посла, на завршном ручку, убеђени да ће и наредних дана све ићи како је замишљено, најодговорнији команданти и командири јединица мало су се опустили. Некако сам се усудила да започнем песму и успела сам да их фасцинирам и анимирам. Убрзо су нам се придружиле и румунске колеге. Можда су сви били под стресом због одговорности коју су осећали током припрема вежбе, па им је та песма дошла као олакшање и награда за учињене вишедневне напоре. Такви тренуци живот чине богатјим и племенитијим.”

мена. Састанци су се одвијали и пре и после подне, често до раних вечерњих сати. Нису била ретка ни службена путовања, па су концерти и драгоцени наступи пред публиком почели да бивају прошлост.

– Посао преводиоца у Министарству захтевао је много времена, преводили смо и писмено и консекутивно и симултано. Врло је напорно, ради се интензивно, и мада је посао веома леп, јер упознајете много дивних, врских људи, стручњака, експерата за свој посао, осетила сам тугу због растанка с песмом и игром.

Ансамбл "Ђердан"

⊗

"Понекад се питам има ли нечег на небу, или у ваздуху, или било где што нам одређује судбину, што управља нама као луткама на трапезу. У време када је Ђердан наступао неупоредиво чешће него сада, тамо негде, крајем седамдесетих и почетком осамдесетих, Мира је с девојкама гостовала и у Шибенику, па је мој отац, тада начелник Дома ЈНА, искористио њихов боравак и организовао концерт за војна лица. Ко је могао да наслути да ће две деценије касније његова кћи бити чланица управо тог ансамбла?"

Помислила сам у једном тренутку да је наш растањак коначан, да су ме сви заборавили, што ме је толико погодило да се то чак и на радном месту примећивало. С друге стране, после одређеног времена, ма како било занимљиво, човек се засити таквом врстом посла, улажемо силни труд и рад, а остајемо посредници, преносимо знање неког другог, док смо сами ускраћени за могућност изражавања сопствених идеја, сопствених мисли, нечег што смо ми. То ми је толико недостајало да сам на Факултету политичких наука уписала специјалистичке студије у области националне и глобалне безбедности. Тако сам поново пронашла себе. Убрзо, указала ми се прилика да поново будем на сцени, ређе него раније, али ипак... Прошла сам аудицију за радијског певача коју је маја 2004. године организовао Радио Београд.

Тако се Драгана вратила песми. Кроз велика врата. Док је у радијском студију чекала свој ред и шансу да покаже шта може, приметила је многа позната имена наше музичке естраде. За тренутак забринута, помислила је да нема шта да тражи поред професионалаца који су већ добрано освојили бројне љубитеље народне песме. Ипак, трема је нестала кад се нашла пред микрофоном и запевала једну од својих најомиљенијих, козовских "адут песама". У једном тренутку учинило јој се да су виолине умукле, да се хармоника Банета Ђокића не чује. Али, није стала. Певала је из срца, из грла, из петних жила. Певала је као да јој се судбина опредељује баш у том студију...

НАЈЗАД У ЂЕРДАНУ

Иако није изабрана за радијског певача, неколико дана касније позвали су је на турнеју коју је Радио Београд организовао за најуспешније на аудицији. И срећа јој се поново осмехнула. На једном од концерата по војвођанским варошима, у стручном жирију, задуженом да изабере најбоље међу најбољима, била је и Мира Васиљевић.

– Неколико тренутака после мог наступа зачула сам је како неком до себе каже: "Ова мала је рођена радијска певачица, изузетан солиста." Много ми је значила та похвала, а када ме неколико недеља касније позвала телефоном и понудила ми да певам у њеном ансамблу, била сам пресрећна. Мира је врсно педагог, образован музички стручњак, али и предиван човек. Бити у њеном ансамблу одувек је част за сваког соло певача, ту су своја ватрена крштења имале касније велике звезде

наше изворне народне музике, попут Гордане Лазаревић, Изворинке Милошевић, Анђелке Говедаревић, Гоце Стојичевић...

Својевремено су "ђерданке" ишле с пута на пут, с турнеје на турнеју. Данас, међутим, живимо у неком другом времену, стара, изворна народна музика уступила је место некој другој врсти музике, као да више нико не ужива у песмама душе. Зато ансамбл "Ђердан" наступа неупоредиво ређе него раније, углавном на хуманитарним концертима, али увек изазивамо огромну пажњу и одушевљење, у нашој песми људи заиста уживају. Толико пута сам приметила да нас чак и музичари из пратећих оркестара нетремице слушају. То је заиста јединствен ансамбл, све смо изузетни певачи, свака од нас има своју соло песму, ансамбл је тада прати, а Мира се труди да нам свима пружи исту прилику. Свака од тих девојака, жена, има посебне гласовне могућности, нема нездраве конкуренције, зависти, неслоге, чиме естрада, иначе, обилује. Свему томе највећи допринос даје управо Мира Васиљевић, она нам је као мајка – каже Драгана, уверена да би много више и чешће певала да живимо у неком другом, ранијем времену, да се родила пре педесетак година. Била би тада, несумњиво, веома успешан радијски и концертни певач, неупоредиво присутнија у медијима.

Нажалост, они који нам данас изграђују и намећу музички укусу немају слуха за традиционалну, неприкосновену народну песму. Зато је Драгана Милосављевић утеху нашла у Војној академији, у кабинету за самостално учење енглеског језика где своје богато знање свакодневно преноси припадницима Војске и Министарства одбране који се припремају за евентуално учење у мировним мисијама.

– Можда има неке сличности у том позиву предавача и певача, опет сам на сцени, преносим своје знање, енергију коју поседујем, можда ту има и мало егзибиционизма, свакако оног здравог, оног који карактерише женско биће, можда би психолози и тако објаснили моју жељу да се суочим с изазовом који представља наставнички позив – у даху изговара Драгана, док насмејана објашњава колико ужива у предавањима, у сваком часу енглеског, за који се припрема све темељитије и темељитије. Баш као за концерте с "Крсманцем", "Колом", "Ђерданом". Поново осећа ону исту фасцинантну снагу, невидљиву, али свеприсутну енергију коју поседују само изабрани, навикли на сцену, доказивање, победе. ■

Душан ГЛИШИЋ

ПРОМОЦИЈА НАШЕ ВОЈНЕ ИНДУСТРИЈЕ

ИЗВОЗНЕ МОГУЋНОСТИ

Компанија *Слобода* у Чачку била је домаћин америчкој делегацији стручњака из области енергетике и служби за обезбеђење великих енергетских постројења и нуклеарних централа у САД. Посета је уприличена на иницијативу наших људи који се баве извозом наоружања и војне опреме, првенствено у САД и Канаду.

Мирослав Хајдуковић, власник фирме "ЈНЈ експорт-импорт", регистроване у Београду, објашњава разлоге за организовање посете: "Тренутно смо у преговорима са одређеним структурама америчких безбедносних служби и обезбеђења првенствено нуклеарних електрана, који су учили квалитет робе и велики асортиман који поседују наше фирме, као што су *Застава* Крагујевац, *Слобода* Чачак и *Крушик* Ваљево. Довео сам Американце да им лично представим производне програме тих предузећа".

На полигону у Миоковцима заједнички су се представили *Застава оружје* и *Слобода*. Гости из Америке су са великим интересом учествовали у испитивању могућности оружја и муниције из програма наших оружара.

"*Застава оружје* присутна је на америчком тржишту преко цивилног програма – ловачког, спортског и личног оружја, а посебно у овој години због сарадње са Ремингтоном", подсећа Драгољуб Грујовић, директор крагујевачке Фабрике оружја. "Овога пута америчкој делегацији, која се бави одбрамбеним системима у енергетским објектима, показали смо наше војно оружје, које су они тестирали на полигону и заинтересовани су да набаве извесну количину таквог оружја за посебне потребе", каже директор Грујовић.

"Компанија *Слобода* већ годину дана настоји да доведе јаку делегацију Американца који набављају средства за одбрану њихових енергетских постројења", открива пословну тајну Радомир Љујић, директор чачанске *Слободе*. Да би заштитили нуклеарна постројења на њиховој територији од могућих напада терориста, а у оквиру прокламоване борбе против тероризма као светског проблема, Американци верују да *Слобода* може да направи муницију за такве специфичне одбрамбене потребе. Ми смо им детаљно показали шта производимо. Презентација је била веома ефектна. Они су задовољни, имали су прилику да виде све што их занима" – оценио је директор Љујић и изразио наду да ће Американци у будућности бити велики купци муниције и пиротехничких средстава из производног програма *Слободе*.

Опште је мишљење да квалитет наоружања и муниције наших произвођача може задовољити било које, па и америчке софистициране системе одбране у функцији антитерористичке борбе на глобалном плану. ■

Б. СТЕВАНОВИЋ

"ЈАДРАН" У КОТОРУ

Школски брод Морнарице СЦГ, једрењак "Јадран", био је учесник Првог фестивала "Aqua nautica" Котор 2006. и Другог међународног сајма наутике "Kotor Boat Show", који су у том граду одржани од 28. априла до 2. маја.

"Јадран" је био позорница свечаности отварања и затварања фестивала и коктела који је за високе званице уприличила градоначелница Котора Марија Ћатовић. Атрактивни тројарболни једрењак плијенио је тих дана пажњу посетилаца, па су се многи више окретали ка "Јадрану" него посљедњим достигнућима модерне бродоградње, моторним јахтама, глисерима и једрилицама приказаним на оближњем сајму наутике.

Командант "Јадрана" капетан фрегате Миленко Катић рекао је да су његов брод током боравка на фестивалу "Алуа наутица" у Котору посетили бројни грађани, те званичници, политичари и словни људи. ■

Н. Б.

ПОВОДОМ ДАНА ДОБРОВОЉНИХ
ДАВАЛАЦА КРВИ – 11. МАЈА

ЖИВОТ ПРЕ СВЕГА

Капетан Слађан Гашић, заменик начелника интендантске службе 305. инжињеријске бригаде у Обреновцу, од 1988. године је добровољни давалац крви. До сада је у Институту за трансфузиологију ВМА драгоцену течност дао 32 пута. Тим поводом додељена му је Сребрна плакета и Значка добровољних давалаца крви.

Капетан Гашић је 22. јануара 2003. завештао своје органе после смрти Клиници за нефрологију наше највеће санитетске установе. Његов пример потврђује да и у помућеном времену које живимо има истинских хуманиста. ■

В. П.

ПИСМО ИЗ КАНАДЕ ЛЕПОТА РАЗЛИЧИТОСТИ

У Школи страних језика у Бордену у Канади налазе се четири припадника Министарства одбране и Војске СЦГ. Курс енглеског језика, у трајању од четири и по месеца, похађају потпуковници Славиша Лазивић и Дејан Николић, мајор Никола Вујасиновић и капетан прве класе Дејан Игов.

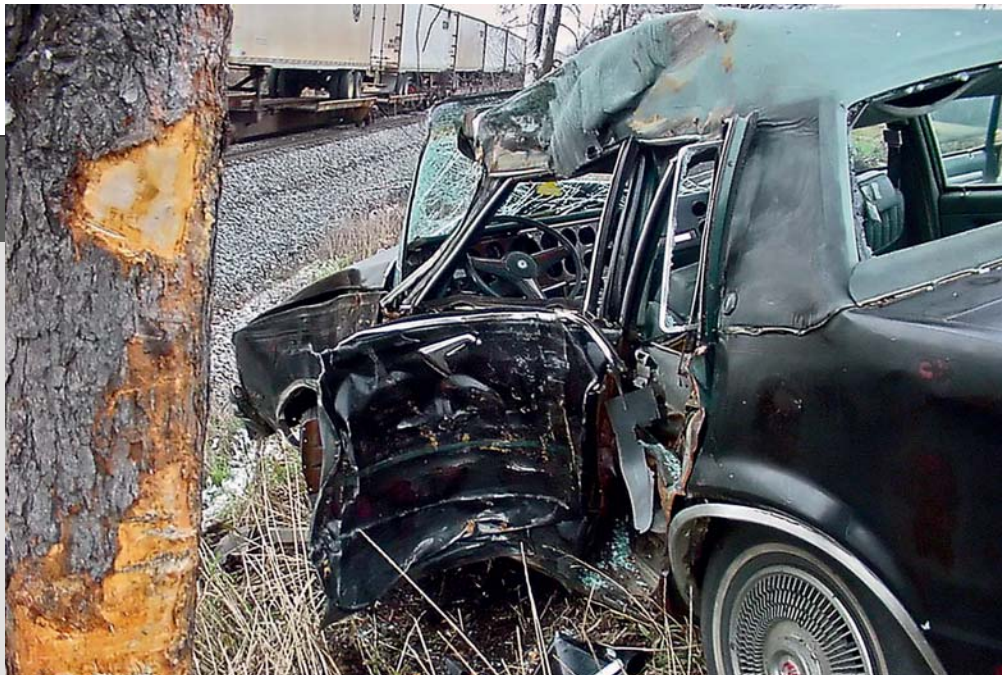
Повод за слање електронске поруке на нашу адресу, са неколико фотографија, била је недавна свечаност. Том приликом, видео презентацијом, музиком, књигама, проспектима, сликама, народном ношњом и традиционалном кухињом, делегације свих држава, чији припадници похађају курс, представиле су своју културу, обичаје, традицију и војску.

Лепо уређене штандове имале су Украјина, Албанија, Словенија, Бугарска, Македонија, Јужна Кореја, Босна и Херцеговина, Тајланд, Малезија, Словачка, Русија, Литванија, Летонија, Естонија, Румунија, Чиле, Монголија и Србија и Црна Гора.

Наша презентација је, истичу официри, оставила сјајан утисак на присутне званице у школи у Бордену. На пријему су били и представници Конзулата СЦГ и наше заједнице у Торонту, који су помогли да презентација буде што садржајнија. Томе су посебно допринели генерални конзул Зоран Павловић и вицеконзули Срђан Илић и Горан Савић, те чланови КУД "Опленац" из Торонта. ■

ВАПАЈ РАЗУМА

Једном је наш велики песник Душко Радовић казивао о томе како не унемо да празнујемо. Много тужног, говорио је, догоди се онда када би требало да се радујемо. Минулих недеља беше управо тако...

Тешким сећањима на железничку трагедију код Биоча, попут соли на љуту рану додајемо потоње несреће где се све углавном своди на констатацију а тек спорадично на озбиљне анализе догађаја. Војска Србије и Црне Горе, тачније организација саобраћаја и мере заштите, како се то стручно каже, могу послужити као ваљан пример. После низа тешких година, лане није забележен ниједан удес са смртним последицама а причињена материјална штета далеко је нижа него раније. Треба ли набрајати какви су напори претходили таквим резултатима? О томе се писало и у претходном броју нашег магазина. Али, авај! Враћајући се с празничног одсуства, тројица старешина из Горњег Милановца, ни криви ни дужни, платили су цех нечијег немара. Слаба је утеха што ће истрага рећи чијег. Возачу запаљеног шлепера било је најважније да искочи из захукталог оријаша и спасе главу. У трену, огромна буктиња је погодила возило несрећних старешина не остављајући им ни делић секунде да реагују, нити грам наде да ће преживети. Реч је о људима који су часно и веома успешно вршили своју дужност, бескућницима чије су породице, силом (не)прилика живеле у једном а они службовали у другом месту.

ОКТАНИ И МАЛИГАНИ

Минуле празнике загорчале су нам вести о још неколико тешких саобраћајних несрећа у којима су живот изгубили углавном млади људи, а узрок је узаврела крв чију су циркулацију убрзали октани и малигани. Најтежа је свакако била она када је аутобус слетео у Зворничко језеро. Двоје погинулих и 27 повређених биланс је тог тужног догађаја.

Ако за многе трагедије постоји било какво објашњење (оправдање), зла срећа, шта већ, за неке нема речи разумевања, напротив! Шта све човеку неће пасти на памет? Па, добро, ако и није у том часу велика ту су, забога, њему блиски људи да га одговоре од погубног наума а не да му буду саучесници. Човек је у Свилајнцу, попут Дејвида Коперфилда, нагурао осморо чељади у свој голф. Стигао је до села Медвеђа крај Деспотовца и тамо слетео у јарак. Остаће му доживотно тешко кајање јер је у удесу, чији је режисер, изгубио двоје рођене деце!

Нешто пре тога, младић је после сулуде вожње, свој скупоцени ауто „заварио“ у бетонски стуб... И тако редом, дописивала се црна празнична саобраћајна хроника.

Име каскадера Жељка Божића постало је преко ноћи познато и ван филмских кругова. Стамени момак који зарађује за живот у те-

шком и надасве опасном занимању извео је нешто што обичном човеку никада неће бити јасно и вазда ће се питати: зашто? Са аутом у пламену стрмоглавио се са Бранковог моста у дубоку и ових дана брзу реку. Једни кажу да се снимао спот, реклама за популарну грицкалицу или напитака, други тврде како је по среди обарање рекорда који би забележила чувена Гинисова књига, а има и поклоница тврђи да је Жељко свој рискантан скок посветио свим српским каскадерима.

Многа непријатна питања лебде још од онога часа када се катапултирани аутомобил преврнуо у погибљеном лету а ђаво кренуо по своје. На крају, зар нам није доста погибија, паљевина, експлозија?..

БАЛКАНСКИ ГЛАМУР

Београд је град широког срца чији су жители ради госту тим пре ако носи позитивну енергију и добру поруку. Ономад је засијао пуним сјајем на атлетској мапи света. Слика на којој тече река раздраганих тркача је обишла свет. Традиционални Београдски маратон деценијама зближава људе свих крајева планете и негује најплеменитију страну спорта. Многи су се надали још једном спектаклу у виду трке баснословних аутомобила „Гамбол 3000“.

Гламурозни циркус кружи по континентима убирајући лаку популарност и још лакшу зараду на рачун наивних и оних који изгледају да то јесу. Елем, луксузни рели протутњао је и нашем престоницом, али од најављеног плотуна звезда калибра Памеле Андерсон, Николаса Кејџа и остале холивудске компаније испаљени су ђорци. Походили су нас маргиналци „седме уметности“ и бахати момци на папуци за гас. Уместо радости и веселја, умало драма. Возећи у каравану од Суботице до Београда, Езра Чапман је за воланом свог бенглија слетео с пута у близини опасне новосадске раскрснице.

И наша саобраћајна милиција се, руку на срце, није најбоље снашла. Људи у плавим униформама нису знали кога пре да чувају, необуздану публику од неодговорних тркача, или возаче од њих самих? Хвала Богу те нико није страдао, а могао је, још како. Када се у раним поподневним часовима утишала грмљавина моћних машина, шоферу црвеног ферарија са дипломатским ознакама (!?) није било доста па је наставио соло тачку. Само на потезу од Калемегдана до Славије направио је толико прекршаја да би мирне душе могао да заглави иза решетака. У улици Српских владара прешао је пуну линију, прошао кроз црвено светло испред зграде Владе Србије и наставио тркачки пир на згражање возача који су се склањали с пута црвеној фурији. Сем једне телевизијске куће чији је новинар у кратком прилогу, сликом и речју, поручио гледаоцима шта мисли о дивљању возача ферарија, остали медији (а било их је доста на „фешти“) нису марили за то.

У жељи да будемо другачији, бољи и одговорнији, бар када су људски животи у питању, све што садрже ови редови (нарочито оно између њих) и свака сличност са нама, таквим какви смо – је намерна... ■

Бранко КОПУНОВИЋ

НА РАСКРШЋУ ТРИ КОНТИНЕНТА

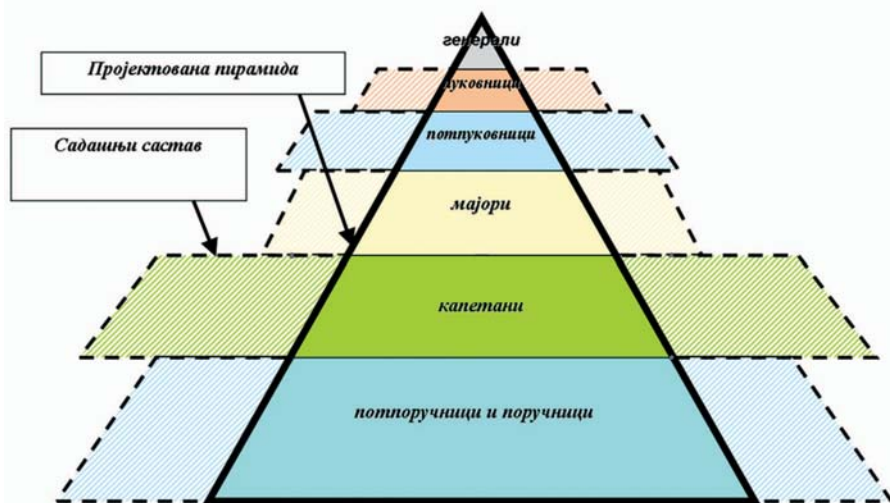
Према одредбама Стратегијског прегледа одбране и Програма трансформације, македонска армија ће постати снага способна да прихвати први удар противника, интероперабилна са снагама НАТО, посебно при доношењу одлука о начину употребе јединица, те да обезбеди висок ниво образовања и обуку сталног састава.

Република Македонија својим геополитичким положајем у централном делу југоисточне Европе представља природно и географско раскршће Европе, Азије и Африке. Са становишта безбедности, она је раскршће главних путева тероризма, илегалне миграције, трговине дрогом, људима и оружјем из Африке и Азије према Европи. Зато је изложена непрекидним безбедносним ризицима. Уважавајући такву реалност, Македонија је за свој стратешки безбедоносни приоритет одредила пуноправно чланство у НАТО и ЕУ, и у складу са њим усвојила све потребне документе везане за интеграцију у евроатлантске структуре. Постала је чланица ПЗМ и ЕАПС; потписала Јадранску повељу са Хрватском и Албанијом, уз покровитељство и подршку САД; успоставила непрекидан процес реформи и трансформације свог одбрамбеног система и оружаних снага; идентификовала, пријавила и припремила могућности и капацитете са којима ће учествовати у мировним и хуманитарним операцијама НАТО и ЕУ и постала стални и активни учесник у свим других манифестацијама тих организација.

■ ПРИОРИТЕТИ РАЗВОЈА

Према одредбама Стратегијског прегледа одбране и Програма трансформације, македонска армија ће постати снага способна да прихвати први удар противника, интероперабилна са снагама НАТО, посебно при доношењу одлука о начину употребе јединица, те да обезбеди висок ниво образовања и обуку сталног састава. Биће оспособљена и за борбу против терориста и учешће у операцијама одржавања мира, те за вођење борбе против неконвенционалних и асиметричних претњи.

Пред Армију Републике Македоније постављени су и одређени приоритети, због којих оружане снаге мора учинити мањим, али боље опремљеним и покретнијим, оспособљеним за пружање респективног одговора постојећим изазовима и претњама, извођење специјалних операција и учешће у саставу снага Северноатлантског савеза за брзо реаговање и међународним мировним мисијама. Оно што је посебно зацртано у приоритетима изградње оружаних снага јесте одговарајућа заступљеност припадника етничких заједница и у командном и војничком саставу.

Састав официра по чиновима

Чин	Пројектовано	%	Сада	%	Разлика „+“	% „+“
Генерала	6	0,9	8	0,49	2	0,15
пуковника	59	6,3	92	5,59	33	4,64
потпуковника	127	14	250	15,19	123	17,13
мајора	205	22	284	17,25	79	10,23
капетана I класе	0	0,00	94	5,71	94	13,64
капетана	223	24	451	27,40	228	31,65
поручника	243	26	356	21,63	113	14,95
потпоручника	56	6,1	111	6,74	55	7,67
Укупно:	919	100,00	1646	100,00	727	100,00

Македонска армија, у Закону о оружаним снагама дефинисана као основни носилац система одбране, јесте оружана снага свих грађана Републике, са сталним и резервним саставом. Организује се, припрема и оспособљава за вођење оружане борбе, борбених и других дејстава која произилазе из њене уставне функције.

Македонска армија, у Закону о оружаним снагама дефинисана као основни носилац система одбране, јесте оружана снага свих грађана Републике, са сталним и резервним саставом. Организује се, припрема и оспособљава за вођење оружане борбе, борбених и других дејстава која произилазе из њене уставне функције.

Усвајањем и имплементацијом Стратегијског прегледа одбране ушла је у напредну фазу примене Динамичког плана трансформације. Нова структура команде и оперативних јединица која се успоставља, различита је од оне која је постојала у процесу приступања Партнерству за мир.

У том контексту, Динамички план трансформације од 2005. до 2007, у три временски ограничене фазе, предвиђа етапно реструктурисање оперативних снага у мање, независне и ефикасније јединице способне да одговоре на нове изазове.

У првој фази трансформације (завршеној до краја 2005) трансформисано је 60 посто команди и јединица. У складу са одредбама Плана, у тој фази Генералштаб је добио нову функционалну и организациону структуру. Команда КоВ је трансформисана у Здружену оперативну команду (ЗОК), Прва пешадијска бригада у Прву механизовану пешадијску бригаду, Команда РВ и ПВО у Ваздухопловни винг, Команда Логистике у Команду за логистичку подршку. Након што је МУП преузео обезбеђење државних граница угашена је и Прва гранична бригада.

У другој фази трансформације (биће завршена до краја 2006) предвиђени су трансформација још 30 посто јединица и команди и целовито реструктурисање јединица за борбену и логистичку подршку и њихова потпуна опремљеност. Од већих јединица које ће бити непосредно изложени променама у тој фази јесу Друга пешадијска бригада, Одред за специјалне операције, пук везе, оклопни и артиљеријски батаљони и батаљон војне полиције.

У МИРОВНИМ ОПЕРАЦИЈАМА

Ангажовање снага АРМ у међународним мировним мисијама започело је 2002. године упућивањем првих посматрача у Авганистан, у оквиру мисије ИСАФ. Ту је, до сада, у седам ротација, ангажовано 95 лица.

Као резултат регионалне сарадње у оквиру Јадранске повеље формиран је заједнички медицински тим Македоније, Хрватске и Албаније који је упућен у Авганистан. У оквиру мисије Слобода за Ирак у пет ротација ангажована су укупно 174 припадника специјалних јединица.

За учешће у међународним мисијама Македонија је припремила пешадијску чету и инжењеријски вод за заједничку бригаду земаља југоисточне Европе – SEEBRIG, а за даље међународно ангажовање својих снага припрема одред специјалне намене, састављен од тимова за планинско-алпинистичке операције и противдиверзантских дејстава, пионирски вод, вод за разминирање и чету војне полиције.

■ НОВА ОРГАНИЗАЦИЈА

Потпуна трансформација биће заокружена до краја 2007. године, када ће у тој последњој фази организацијски бити обликовано и 10 посто преосталих јединица и команди. То су Команда за обуку, Центар за обуку борбених родова и родова борбене подршке, Војна болница, а предвиђен је и почетак рада новог система војног образовања и обуке.

Армија Републике Македоније у заштити виталних интереса земље и отклањању опасности од безбедносних изазова, ризика и претњи извршава бројне мисије, као што су: одбрана земље, учешће у хуманитарним мисијама, операцијама подршке миру и допринос у решавању регионалних конфликта и криза.

Збирни преглед по националној структури професионалних војника

	Садашњи састав		Пројекција		Разлика
	Број	%	Број	%	
Албанци	179	7,06	1207	25,17	-1028
Бошњаци	5	0,26	23	0,48	-18
Македонци	2748	89,84	3076	64,18	-328
Роми	13	0,46	128	2,66	-115
Срби	38	1,27	85	1,78	-47
Турци	11	0,59	185	3,85	-174
Власи	2	0,13	23	0,48	-21
Остали	12	0,39	67	1,4	-55
Укупно	3008	100,00	4794	100	-1786

Преглед састава МО и АРМ по националној структури

	Садашњи састав				Пројектовани број				Разлика	
	МО (са ВА ¹)		АРМ (са ВБ ²)		МО (са ВА и ВБ)		АРМ			
	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%	МО	АРМ
Албанци	31	2,54	35	2,3	170	25,17	92	25,17	-139	-57
Бошњаци	2	0,16	8	0,53	3	0,48	2	0,48	-1	6
Македонци	1132	92,79	1349	88,63	433	64,18	234	64,18	699	1115
Роми	2	0,16	8	0,53	18	2,66	10	2,66	-16	-2
Срби	32	2,62	77	5,06	12	1,78	6	1,78	20	71
Турци	4	0,33	5	0,33	26	3,85	14	3,85	-22	-9
Власи	10	0,82	11	0,72	3	0,48	2	0,48	7	9
Остали	7	0,57	29	1,91	9	1,40	5	1,4	-2	24
Укупно	1220	100,00	1522	100,00	675	100,00	364	100	545	1158

МАКЕДОНСКА ВОЈСКА У БУДУЋНОСТИ

Армија ће се трансформисати у малу, али покретну и ефикасну оружану снагу, са активним саставом од око 7.700 лица и резервом од 4.850 припадника. Смањивање персонала са садашњих 13.000 на 7.700 и успостављање одговорачке заступљености припадника етничких заједница представља главни изазов у реализацији плана трансформације.

Овако дефинисане мисије наметнуле су потребу и захтеве за новом организацијском структуром Министарства одбране и Генералштаба са оперативним јединицама. Министарство одбране, као институција задужена за непосредно руковођење системом одбране, своју организацију прилагодило је стандардима НАТО, са секторима за: одбрамбену политику и међународну сарадњу; цивилну одбрану; везу, информатику и електронска дејства; право и кадрове; финансије и логику. У саставу МО су још и Генерални инспекторат, Војна болница и Војна академија.

Генералштаб ће у свом саставу, осим управних и административних структура, имати три команде: Здружену оперативну команду (ЗОК), Команду за логистичку подршку и Команду за обуку и непосредно потчињене јединице: пук за специјалне операције, Центар за електронско извиђање и Центар за контролу ваздушног простора.

У организацијском саставу Команде за логистичку подршку јесу логистички батаљон, логистичко-инжињеријски батаљон, почасни батаљон са војним оркестром и батаљон за логистичку подршку гарнизона.

Команда за обуку контролише све центре за обуку ради успостављања система војног образовања и обуке који ће омогућити примену научних принципа у истраживању стратегија, доктрина, развоја војне науке и најцелисходнијег коришћења интелектуалних ресурса Републике. ■

Благоје НИЧИЋ

МЕДИТЕРАНСКИ ДИЈАЛОГ

Захтевом да морнарице Алжира, Израела и Марока учествују у његовим антитерористичким поморским патролама у водама Медитерана, НАТО је још једном у пракси применио одредбе Медитеранског дијалога, форума за политичке консултације и партнерство са земљама северног и североисточног обода Средоземног мора: Мауританијом, Мароком, Алжиром, Тунисом, Египтом, Јорданом и Израелом, институционализованог још 1994. године.

Северноатлантски савез није, бар до сада, позивајући се на Медитерански дијалог инсистирао на формирању јединствене групе у којој би било свих седам земаља, већ су партнерства склапана са сваком посебно, с тим што се водило рачуна о јединственом интересу Савеза на том простору. Посебно је наглашено да такав вид партнерства неће водити чланству у тој алијанси.

Медитерански дијалог, као форум земаља Средоземља, добио је на значају после

11. септембра и терористичких напада на САД. Борба против тероризма, размена обавештајних података, заједничке војне активности и координирано управљање кризама, ангажовање поморских снага Израела и других земаља у маневрима и операцијама Северноатлантског савеза које се предузимају ради спречавања шверца оружја и материјала за израду оружја за масовно уништавање, јесу активности које у овом тренутку испуњавају садржај дијалога. ■

ВЕЖБА "ARIEX 06"

Хрватска ратна морнарица била је домаћин јадранске регионалне вежбе ARIEX 06, која је изведена у сплитској луци Лора. То је вишенационална вежба, проистекла из одредаба Америчко-јадранске повеље о спречавању пролиферације оружја за масовно уништавање. На вежби су, осим потписница Повеље (Хрватске, Македоније и Албаније), учествовале морнарице Пољске и САД, а у својству посматрача представници Босне и Херцеговине, Србије и Црне Горе и Словеније.

Одржавање овакве вежбе наметнула је потреба међународног одговора на претњу пролиферације оружја за масовно уништавање, развоја способности и процедура за одговор на кризне ситуације између земаља потписница Америчко-јадранске повеље и земаља у регији, унапређења процеса приступања пуноправном чланству НАТОу и ЕУ, те јачања регионалне сарадње у подручју безбедности и стабилности. Управо су оружје за масовно уништавање, међународна сарадња у спречавању његовог ширења, те важност међународних извора информација и начин ефикасног одговора на те изазове биле теме о којима се највише говорило на вежби.

Представници осталих земаља учесница образложили су властите националне програме и настојања у сузбијању ширења оружја за масовно уништавање, са посебним нагласком на важности размене обавештајних података и сарадње сродних служби и контроле граница, како би се опасности од таквих претњи свеле на најмању меру. ■

МОДЕРНИЗАЦИЈА АЛБАНСКЕ ВОЈСКЕ

Министарство одбране Албаније је са немачком компанијом "Euroscorper" потписало споразум о куповини 12 хеликоптера типа BO105, као наставак модернизације албанских оружаних снага на путу ка учлањењу у евроатлантске структуре. Осим хеликоптера, немачка фирма се обавезала на испоруку резервних делова, ремонт и одржавање и обуку пилота.

Хеликоптере ће, осим Министарства одбране, користити и министарства унутрашњих послова и здравства у војним и хуманитарним операцијама и пружању помоћи становништву у планинским регионима Албаније. ■

ВЕЖБА СНАГА ЗА БРЗО РЕАГОВАЊЕ

Вежба Brilliant Mariner 2006. главна је активност Северноатлантског савеза на којој се проверава борбена спремност поморских снага из састава Снага за брзо реаговање (NATO Responce Forces), распоређених у Северном мору и територијалним водама Норвешке, Шведске и Данске. Вежба је последња фаза провере све три компоненте Снага за брзо реаговање Алијансе – копнене, поморске и ваздухопловне, пре заједничке вежбе Steadfast Jaguar 2006. (Непоколебљив јагуар 2006) у јуну ове године, на острвима Капе Верде уз западну обалу Африке.

На вежби учествује око 80 различитих бродова из Канаде, Данске, Естоније, Финске, Француске, Немачке, Италије, Латвије и Норвешке, а биће развијени сценарији евакуације цивилног становништва из региона у којима се изводе борбена дејства или кризних ситуација. ■

ДОБРОВОЉНО СЛУЖЕЊЕ ВОЈСКЕ У МАКЕДОНИЈИ

Министар одбране Македоније Јован Манасијевски представио је јавности измене Закона о укидању обавезе служења војног рока, према којима се напушта један "нефункционалан начин испуњавања обавеза, неприлагођен савременим потребама и захтевима". Истовремено, усвајањем и променом тог закона ослобађају се допунски ресурси за развој АРМ и њену убрзану професионализацију.

Као замена за обавезни војни рок уводи се нова институција – добровољно служење, за припаднике оба пола до 26 година старости, у трајању од три месеца, када ће се спроводити интензивна војна обука. Таквим приступом ствара се кадар способан за потпуну замену професионалних војника. Активности на усвајању и имплементацији тог закона биће завршене до краја маја ове године, а последњи регрут ће напустити касарне у октобру, чиме АРМ постаје у потпуности професионална. ■

СПЕЦИЈАЛНЕ СНАГЕ ВЕЛИКЕ БРИТАНИЈЕ

ХРАБРИ ПОБЕЂУЈУ

Снаге за специјалне операције чине посебно изабране, оспособљене, опремљене и организоване јединице, које се употребљавају за остваривање војних, политичких, економских и психолошких циљева у миру или у кризним ратним ситуацијама, када је ангажовање конвенционалних састава политички неприхватљиво

Лето је од вас што сте дошли овамо. Не очекујемо да ће већина остати са нама више од неколико дана!

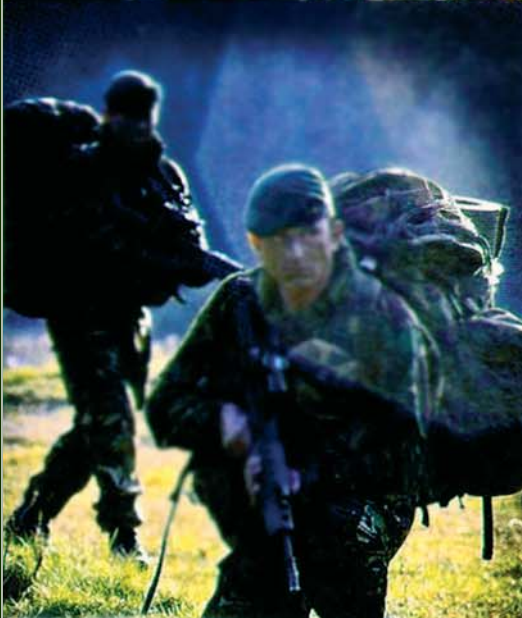
Тако гласи добродошлица којом кандидате за SAS (Special Air Service – Специјална ваздухопловна служба), елитну јединицу британске армије, са традицијом дужом од 60 година и ратним искуствима широм света, дочекују инструктори. Њихов задатак је да током обуке вреднују менталне способности, физичку издржљивост, самодисциплину, самосталност, смелост и сналажљивост будућих припадника састава у кризним ситуацијама. Уз добродошлицу следи и тест ограђивања – пузања по блату и роњење у каналу испуњеном муљем, жабокречином и овчијим изнутрицама у распадању. Кандидате који савладају те провере очекује најпре дневно-ноћни марш од 20 миља (35 километара), а потом и додатни од 10 миља (16,5 километара). За време марша није им дозвољено да једу и узимају течност, без обзира на то колико су гладни или жедни, иако у својим борбеним ранчевима носе храну и освежавајуће напитке. Ко издржи процедуру ограђивања постаје озбиљан кандидат за ступање у SAS, чији је слоган *Who Dares Wins* – *Храбри побеђују*.

■ ИЗБОР И ОБУКА

Јединица британске армије, чији су припадници искључиво добровољци, јесте 22. пук SAS-а, смештен у бази у Херефорду. Од кандидата се захтева да буду експерти у руковању оружјем, експлозивом и минско-експлозивним средствима, одлични пливачи, падобранци, затим, способни за преживљавање у природи на дуже време, да буду оспособљени за пружање прве помоћи и самопомоћи, те да течно говоре језик земље у коју се упућују.

Обука будућих припадника SAS-а обавља се у наставним групама од по 20 полазника. Започиње десетодневном наставом из топографије, а завршава се маршем од 64 километра. Надаље се обучавање раздваја на опште и специјалистичко, а свако обухвата по три фазе.

У првом делу обуке кандидати уче организацију, намену и задатке специјалних јединица уопште, акције које изводе у миру и рату, топографију и сналажење у непознатом простору, потом, основе безбедности, брзо прикупљање информација, борилачке вештине и стране језике.

Јуриш данашњих јединица специјалних снага

СТАНДАРДИ

Стандарди за ватрену обуку у свим специјалним, а посебно противтерористичким јединицама изразито су високи. Уобичајено је да у току обуке сваки припадник састава испали од 200 до 400 метака. Програм за одржавање кондиције у гађању предвиђа за сваког специјалца 100 до 200 метака недељно, уколико гађа из полуаутоматског оружја, а ако користи аутоматско оружје од 500 до 1.000 метака.

Друга фаза је прилагођавање на боравак у борбеним дејствима, која се изводи на полигону у планини Брикон Биконз (Велс). Траје три недеље, а кандидати се оспособљавају у верању, самосталном кретању и оријентацији, издрживости и извођењу марша на 64 километра за 20 сати, са ограниченим временом за спавање и одмор, под пуним борбеним оптерећењем. Тада се организује и курс за дејства у одређеним подручјима или конкретним земљама, на коме се изучавају њихове географије, историје, језици и политичке прилике.

Руковање различитим врстама наоружања, тактички поступци у диверзантским дејствима, изучавање средстава везе, санитарско збрињавање, курсеви падбранске обуке и преживљавање у природи јесу најважнији садржаји треће фазе обуке будућих специјалаца.

Кандидати који успешно заврше све три фазе добијају беретке боје песка, са ознаком SAS, и настављају специјалистичко оспособљавање за дејства у пустињи, тропским пределима, Арктику, амфибијска дејства и обавештајни курс.

Потом изучавају тактику и методе борбе против гериле и терориста – како убити терористу са најмање ризика, ослободити таоце или ући у забарикадирану кућу. Следе затим курсеви за коришћење лаког страног наоружања и падбранска обука – скокови са задршком или скокови ноћу, скокови у шуми, на води или са великих висина.

На крају оспособљавања за кандидате се организује и летачка обука у Ваздухопловној бази Мидл Вилиш – 60 летова на трена-

ЗАПАЛИТЕ ЕВРОПУ

Британски премијер Винстон Черчил је 19. јула 1940. саставио кратак меморандум за свој ратни кабинет, у коме је назначио формирање SOE – Special Operations Executive, односно Управе за специјалне операције. Она је требало да координира различите субверзивне и саботажне акције против непријатеља преко мора. Черчилово упутство било је кратко – Запалите Европу!

Претеча савремених специјалних снага – британски одред деташман L формиран је јула 1941. године од 60 војника, официра и подофицира. Одред L специјалне ваздухопловне службе убрзо је бројао око 600 припадника, па је преименован у 1. пук SAS-а, који су чиниле четири чете – британска А и В, француска С и чета D, коју су чинили Белгијанци, Норвежани, Грци и Чеси. Јединица Малајских извиђача – Malaya Scouts формирана је 1947. године, а у 22. пук SAS-а преформирана је 1962. године. Јавност је за њу први пут чула 1960. године за време акције спасавања таласа из иранске амбасадe у Лондону. Припадници SAS-а учествовали су у већини војних операција Британије, а данас су ангажовани у Босни и Херцеговини, на Косову и Метохији, те у Авганистану и Ираку.

„Пустињски пацови“ у Африци 1942. године

жеру у трајању од 35 сати и 115 сати летења лаким авионима и хеликоптерима.

После комплексног основног и специјалистичког оспособљавања специјалци се распоређује у сквадроне и одлазе на каљење широм света. Обуку у SAS-у успешно завршава само око 20 одсто најснажнијих и најиздржљивијих кандидата, који се после неколико година боравака у том саставу враћају у матичне јединице.

СТРУКТУРА СПЕЦИЈАЛНИХ СНАГА

Специјалне јединице Копнене војске – SAS имају три пука четног састава – 21, 22. и 23, од којих је само 22, смештен у Херфорд, активан и комплетно попуњен, док су остала два у резерви, у саставу Територијалне армије.

Штаб, штабна чета, чета везе, позадинска чета и пет борбених група – сквадрона, означених словима А, В, D, G и R, од којих је последњи резервни, чине 22. пук SAS. Свака од борбених група дели се на четири вода са 16 специјалаца, који борбена дејства изводе са сталним борбеним тимовима од по четири војника. Оспособљени су за задатке извиђача, везиста, болничара, а стручњаци су за коришћење различитог оружја и експлозива.

Водови у SAS-у специјализовани су за дејства у посебним условима. Британске специјалне снаге имају мобилни или такозвани ју-

ришни вод, који је наследник познатих пустињских командоса – пустињски пацови, планински вод за дејства на високопланинском земљишту и у арктичким условима, затим, падобрански вод за специјалне падобранске скокове са великих висина и амфибијски вод за убацивање у позадину непријатеља подморницама и површинским бродовима.

Процене говоре да 22. пук чини око 700 припадника, а укупан број снага SAS-а, са резервним пуком, износи око 2.000. специјалаца.

■ КРАЉЕВСКИ МАРИНЦИ

Краљевски маринци, РМ – Royal Marines, препознатљиви по зеленим береткама и називу морски војници – Sea Soldiers, чине елитни корпус британске војске, основан још 1664. године. Оспособљени су за дејства на копну и мору, самостално или у здруженим саставима националних или међународних снага. Из њихових редова регрутују се командоси, чија је прва јединица формирана 14. фебруара 1942. као јединица А. Септембра 1943. преименована је у 3. бригаду специјалне службе – 3. Special Service Brigade, да би октобра 1946. године добила данашњи назив 3. бригада командоса краљевских marinaца – 3. Commando Brigade Royal Marines.

Борбено језгро јединице батаљонског састава чине три групе командоса – 40, 42. и 43. група, од којих свака има од 600 до 700 припадника. Групе су специјализоване за извођење борбених дејстава у различитим климатским амбијентима – пустињама и тропским прашумама, планинским или арктичким условима. Ватрену и логистичку подршку бригади пружају 29. пук командоса краљевске артиљерије, 59. самостална инжењеријска краљевска командоска чета, група У за електронско вођење рата, затим, три ескадриле морнаричког воздухопловства, извиђачки вод и вод војне полиције, те хеликоптерска јединица за транспорт командоса и опреме и 539. јуришна амфибијска чета, опремљена брзим чамцима.

Попут обуке у осталим специјалним снагама, кандидати за краљевске маринце увежбавају се 30 недеља, а сложено и напорно оспособљавање састоји се из три дела. Будуће командосе прате и оцењују строги и искусни инструктори. Први део обуке траје 24 недеље. Током тог периода кандидати савлађују општа знања и вештине – теорију роњења и падобранства, оријентацију у најсложенијим условима, дејства специјалних снага, а изводе и велики број бојних гађања из бројног наоружања.

У другом делу обуке изводи се колективно и групно оспособљавање кандидата за борбена дејства у различитим условима, а у трећој фази учи се преживљавању у природи, уз минимални контакт са локалним становништвом. Маршем од 110 километара под пуним борбеним оптерећењем, уз бојна гађања, окончава се обука кандидата за командосе.

■ ЕЛИТА У ЕЛИТИ

Међу 7.000 краљевских marinaца, најпознатија је јединица SBS – Special Boat Squadron, односно, Морнарички сквадрон специјалних снага, подједнаке вредности као и SAS. Потиче из времена Другог светског рата. У послератном времену мењао је називе – Мали препадни пук, Специјална чета чамаца, да би 1977. године добио данашње име.

Десант црвених беретки

сти. Намењени су за саботаже на обали и у приобаљу, површинско и подводно извиђање потенцијалних места искрцавања маринаца, извиђање и уништавање пловила и важних објеката у оквиру обалске одбране, те заштиту британских гасних и нафтних инсталација на мору.

■ ЦРВЕНЕ БЕРЕТКЕ

Британски падобранци, још од формирања фебруара 1941. године, па све до данашњих дана, учествовали су у готово свим војним операцијама британске армије.

Језгро црвених беретки чини падобрански пук – Parachut Regiment, са близу 25.000 припадника. У свом саставу има три падобранска батаљона, који броје по 560 специјалаца. Осим штаба и штабних органа, у падобранском пуку налазе се и војна полиција, санитет, извиђачи, чета за ватрену подршку и логистичка јединица. Посебну јединицу представља група од 40 најбољих падобранца – водича, чији је задатак да на простору предвиђеном за борбену операцију, недељу дана пре десантирања прикупе информације и уреде место за слетање падобранца и хеликоптера.

Без обзира на претходна знања и искуства, сви кандидати за црвене беретке обавезно завршавају курс падобранства, на коме се проверавају њихове физичке предиспозиције за задатке. Оспособљавање падобранца слично је обуци припадника осталих специјалних снага, а посебна пажња посвећује се борбеним садржајима из области савладавања падобранских препрека на конструкцији trainasium, чији се поједини елементи налазе на висини од 15 метара. Тај део обуке, заправо, треба да разбије страх од висине будућих падобранца. Курс падобранства завршава се тродневном провером на полигону Брикон Биконз. Према званичним подацима, курс падобранства у просеку успешно завршава 50 одсто полазника.

Британске специјалне снаге су с временом постале образац осталим армијама света за формирање и развој сличних састава, али и оспособљавање специјалаца. Те снаге су данас ударна игла сваке војне операције. ■

Станислав АРСИЋ

Ознаке британских специјалних снага – SAS, поморски командоси и црвене беретке

Кандидати за SBS треба да се оспособе како би под пуном ратном опремом препливали 10 километара уз помоћ пераја, километар без пливачке опреме и 40 километара уз делимичну помоћ лаких пловилца. После тога изводе скок падобраном и марш од 30 километара. Припадници SBS бирају се из редова краљевских marinaца.

Кандидате који задовоље захтеве на тронедељној селекцији очекује петнаестонедељна извиђачка обука, а потом и обука у извиђању, рођењу и вожњи специјалних чамаца. Тек када успешно заврше и четворонедељни курс падобранства, распоређују се у специјалну секцију чамаца, где настављају борбену обуку.

Морнарички сквадрон специјалних снага броји око 200 официра и војника – извиђачка чета има 100, четири извиђачка вода по 22, а секција брзих чамаца и осам тимова лаких пњураца око 36 специјалаца. Организација и задаци SBS одувек су били мало познати јавно-

СНАЈПЕРИСТИ КРОЗ ИСТОРИЈУ (3)

СУШТИНА ЈЕ У ЛОВУ

Један репортер је својевремено упитао припадника америчких специјалних снага у Авганистану шта осећа док пуца и убија припаднике Ал Каиде. Он је слегао раменима и одговорио: Трзај. Легендарни Карлос Хеткок другачије је размишљао.

Национални програм снајперских школа у СССР-у угашен је 1952. године мада је стрељаштво и даље пропагирано кроз обавезну наставу у школама и стрељачким друштвима ДОСААФ-а. Војска је, усвајањем нове јуришне пушке АК -47, у потпуности изменила концепт и нагласак ставила на ватру за неутрализацију непријатеља кратким рафалима на краћим одстојањима. Оно што се звало "снајперским тренингом" и спроводило у војсци, МВД-у и КГБ-у у суштини је била обука за прецизног стрелца. Током педесетих година је постало очигледно да је неопходна прецизна полуаутоматска пушка за подршку воду у нападу, те је 1958. године расписан конкурс на коме је победио тим на челу са Јевгенијем Федоровичем Драгуновом. Њихова креација, СВД (самозарјаднај винтовка Драгунова, тј. полуаутоматска пушка Драгунова) усвојена је у наоружање Совјетске армије 1963. године.

■ ЧУВЕНЕ ПУШКЕ ДРАГУНОВА

То је врло елегантно оружје, али није снајперска пушка у оном смислу како се на то гледа у западним земљама. Ипак, то је прва пушка на свету пројектована за прецизног стрелца. Њена основна намена је подршка пешадијском воду у нападу, те је самим тим најпрецизнија до даљине од 600 метара, мада се по потреби може користити и на већим растојањима. Она није пројектована за екстремну прецизност на великим даљинама. Један од разлога за то је полуаутоматска ватра која утиче на хармонију осцилација цеви, јер је познато да су пушке са обртно-чепним затварачем увек прецизније од полуаутоматских.

Калибар је стандардни руски и совјетски, 7,62x54 mm уз брзину пројектила на устима цеви од 830 m/sec. За њу је пројектован посебни снајперски метак 7Н14 са челичним језгром. Пушка је тешка 4,31кг (празна, са телескопским нишаном), дугачка је 1.225 mm (цев 620 mm). Гасни цилиндар и цев су хромирани ради заштите од корозије и лакшег одржавања. Занимљиво је да се на цев може фиксирати бајонет, али се тада мења центар тежишта, а вероватно и нишанска тачка. Има мушицу и задњи нишан, што нема већина пушака те намене, а оптички нишан је ПСО-1 са увеличањем четири пута и кончаницом коју батерије снабдевају струјом, те пасивним инфрацрвеним филтером. У време када је усвојен, сматран је за најнапреднији на свету. У нишан је уграђен и даљиномер којим се може проценити удаљеност циља на бази просечне висине фигуре човека, а која је по мишљењу

Прва пушка у свету која је била пројектована за прецизног стрелца била је СВД - Драгунова

конструктора тада била 1,70 м. Формацијски се једна СВД налази у сваком воду, а руковаоци су прошли посебну обуку за то оружје. Један војник је одређен као осматрач за снајперисту.

Током осамдесетих година Драгунов је развио СВДС (СВД складнаја, тј. са преклопним кундаком), намењену падобранцима и моторизованој пешадији. Осим наведеног, у односу на СВД, разлике су и у пиштољском рукохвату, конусној кочници на усти-ма цеви, предњем рукохвату од полиамида ојачаног фибергласом, те изостављеној опцији фиксирања бајонета. Цев СВДС-а је дебља за 0,5 mm, што доприноси прецизности. Касније су развијене и СВУ (бул-пап верзија СВД са још краћом цеви од 520 mm, ножицама и пригушивачем бљеска и пуцња), те СВУ -А, са опцијом аутоматске паљбе.

До 1984. године, стрелце су на нивоу пука припремали обучени официри. Бирани су на основу интелигенције, физичке спреме, доброг вида, слуша и рефлекса, те способности да узастопно погоде стандардну мету на 300 метара без оптичког нишана.

Обука у осматрању подразумевала је уочавање потенцијалног циља у простору 200x1.000 метара. То су били пре свега непријатељски официри, осматрачи, нишанције противоклопних вођених ракета, митраљесци, посаде оклопних борбених возила и нисколетећи хеликоптери. Сваких шест до седам седмица се, на нивоу пука, спроводио курс за освежавање и усавршавање усвојених знања, обично у трајању од седам дана. Тако су добијани одлични стрелци, али не и снајперисти налик онима из Другог светског рата, вештих у камуфлажи и стапању са природом.

Рат у Авганистану убрзо је указао на потребу за снајперистима, те су 1984. године основане снајперске школе на нивоу армије, а 1987. године на нивоу Војне области, обично у трајању од месец дана.

Осим СВД-а са 150 метака и пет оквира, руски снајперисти су са собом носили АК -74 са најмање 450 метака, уз пет или још више оквира, до којих су долазили трампом или као плен у борби. Пиштољи нису ношени, јер је макаров, по речима једног официра, био добар само за самоубиство, да се не падне жив у руке непријатељу. До *стечкина* (аутоматски пиштољ) је било врло тешко доћи, а он је био посебно популаран због прецизности и умереног трзаја, те опције рафалне паљбе. Са кундаком, који је служио и као футрола, могли су се јединачним хицима погађати циљеви на удаљености до 200 м. Обично се користио при претраживању кућа јер је практичнији од дугих цеви.

СВД стрелци су по повратку са задатка оружје предавали оружару, али су имали обичај да код себе задрже платнени штитник за оптику као и гумени цилиндрични штитник за око, а понекад и сам оптички нишан, како не би били украдени. Батерије за ПСО -1 носили су са собом и уметали у нишан само по потреби. За одређивање даљине користили су ПСО -1 или двоглед 8x30 са ознакама за мерење даљине.

■ ИСКУСТВА СТИЦАНА У ЧЕЧЕНИЈИ

Заштитник руских снајпериста је московљанин Адам. Татари су 1382. године вршили опсаду Москве, али су при томе пазили да буду удаљени 200 корака од градских зидина, јер је то био домет стреле избачене из лука. Адам се 24. августа попео на кулу код капије Фролов и из тешког самострела погодио и усмртио татарског команданта, једног од синова самог кана. Татари нису знали да тешки руски самострел избацује стрелу до 600 корака.

Приликом повлачења из Чеченије, руске снаге су за собом оставиле више од 500 пушака СВД, које су Чечени преузели и користили их или као самостални снајперисти, или у саставу тима за противоклопну борбу. Ту је задатак снајперисте био да ватром прикује пешадију која штити оклопна борбена возила, како би РПГ нишанцијама омогућио несметано дејство. Ван насељених места је снајпериста дејствовао у саставу тима од 4-5 бораца наоружаних калашњиковима. Они су заузимали положај пар стотина метара иза снајперисте, који би испалио пар метака на ру-

Канадски снајпериста у Авганистану

Снајпериста у Ираку 2005 године

ске војнике, а потом одмах мењао ватрени положај. Њихов задатак је био да, отварањем ватре, омогуће снајперисти несметано извлачење.

Сукоб у Чеченији је потврдио значај снајпериста, како у руралној, тако и урбаној борби. Битке за Грозни су показале да руски војни снајперисти нису били увежбани за борбу у градским условима. Њихова обука је подразумевала ватрену подршку пешадији у брзом напредовању против непријатеља у одбрани, а не лов на човека у рушевинама града сличног Стаљинграду. Стога су се за борбу у урбаним условима Руси уздали у снајперисте МВД -а и ФСБ -а, припаднике специјалних антитерористичких јединица. Но, и ту се испољио проблем, јер њихова обука није обухватала дејство у условима где противник такође има снајперисте, где падају топовске и минобачачке гранате или дејствује РПГ-а, као ни камуфлажу ватреног положаја, а да се не говори о дејству у брдско-планинским или зимским условима. Зато је у лето 1999. године руска војска основала праву снајперску школу.

Након свеојске првенства изабрано је 12 најбољих стрелаца за прву генерацију полазника. Курс је нагласио старе принципе и вредности снајперске обуке и укључивао је месец да-

на тренинга у планинама Чеченије. Тројица од прве дванаесторице изгубила су живот на дужности, а четворица из друге генерације били су рањени. Пошто се генерација не би кретала из почета.

Снајперисти МВД -а и ФСБ-а изводе обуку на полигону за јединице ПЈП у близини Москве, где су им доступни најновија оружја и опрема. То је, пре свега, пушка пројектована за специјалне операције – винтовка снајперскаја специјалнаја (ВСС) – винторез. Дело је тима из Централног института за прецизну механику, а на челу тима је конструктор Пјотр Сердјуков.

Намена те пушке је да замени АК са пригушивачем. Ради ефикасног дејства по противнику опремљеном панцирима, створен је нови метак 9x39 mm, заснован на метку 7,62 mm. Подзвучно зрно СП6 има челично панцирно језгро које пробија скоро сваки познати панцир до даљине од близу 400 м, а челичну плочу дебљине осам милиметара до даљине од 100 метара. Осим СП-6, постоји и снајперски метак СП-5. Цев ВСС-а је по дужини проткана ситним отворима који воде у интегрални пригушивач. Мада се он може демонтirati, пушка није предвиђена за дејство без пригушивача. Дужине 894 милиметара (цев је дужине 200 mm), тежине 2,6 килограма (са оптиком ПСО -1 3,4 кг), ова пушка има скелетонски кундак који се може демонтirati ради ношења, кочницу и ручицу за напињање као АК, али је селектор паљбе смештен у виду полуге иза обарача. Оквири од полимера су капацитета 10 или 20 метака.

Оружје посебно намењено за дејства у урбаној средини јесте ВСК -94. Дело је конструктора Тулског завода. Осим метака СП-5 и СП-6, користи и ПАБ-9, који комбинује прецизност СП-5 и пробојност СП-6 уз нижу цену. Дужине је 900 mm (цев 230 mm), тежине 2,7 кг (празна), капацитет оквира је 20 метака, а брзина пројектила на устима цеви 270м/сек. Ово оружје дејствује са интегралним пригушивачем, а век оружја и пригушивача је 6.000 метака.

У случају потребе, ватра се може отворати и без пригушивача. Предвиђено је да се може расклопити за мање од једног минута, а исто тако и склопити ради лакшег преношења. ВСК има две врсте оптичких нишана: дневни ПКС-07 са увеличањем се-

Снајперске пушке СВДС, винторез 9x39mm и ВСК 94-р

РЕКОРД У ДАЉИНИ

У Авганистану је забележен и погодак из снајперске пушке на највећој даљини до сада. Наиме, каплар Арон Пери из састава канадских снага је 2002. године постигао погодак на даљини од 2.430 метара из пушке МекМилан, калибра 50 (12,7мм) са обртно-чепним затварачем. Тане је летело четири секунде и при томе имало пад од 44,5 метара.

дам пута и ноћни ПКС-03М. Оба су развијена посебно за ову пушку. Дневни има веће увеличање, а мању тежину и димензије од познатог ПСО-1. Црвена нишанска тачка у случају отказа батерија не нестаје, већ само добија црну боју. Ноћни нишан има оптички конвертор друге генерације, који омогућује нишањење на даљинама до 350 метара при месечини, а у ноћима без месечине до 200 м. Оптички нишан има аутоматску контролу интензитета светлости, тако да спољни извори светлости не могу заслепити снајперисту, а уз то се инфра-црвеним нишаном може вршити аквизиција циља у потпуном мраку.

Снајперисти су у Чеченији дејствовали у пару, као стрелац и осматрач, уз подршку пратећег одељења од пет војника. На ватрени положај су одлазили ноћу и исто тако се враћали, с тим да су их водили извиђачи који познају терен. Припрема ватреног положаја укључује укопавање, маскирање и чишћење ватрене линије од природних препрека. За разлику од Другог светског рата, овде нису обојица били на истом положају, већ на извесном растојању, али тако да су се могли међусобно видети, као и место заседе.

Положај се заузимао до 300 м од места заседе. Одељење за подршку било је развијено неких 200 м иза њих, и до 500 м устрану. Опрема снајперисте је, осим основног оружја, подразумевала и АК 74 или аутоматски пиштољ, ноћни двоглед, суви оброк, сигнални пиштољ са једном ракетом, ашовчић, два ша-торска крила, средство везе (кад год је могуће) и ручну бомбу.

Први циљ је увек био противнички снајпериста или руковаоц термобаричног оружја РПО -А, затим РПГ нишаницаји и митраљесци. Сигнални пиштољ је служио за навођење артиљеријске ватре на снајперисту у случају опкољавања или рањавања, када одељење за подршку није могло да му омогући извлачење. Ручна бомба је била последње средство, јер ниједан снајпериста није желео да Чеченима падне жив у руке.

■ ЛЕГЕНДА О КАРЛОСУ ХЕТКОКУ

Још као седамнаестогодишњак, Карлос Хеткок је приступио маринцима и већ током обуке истакао се као одличан стрелац. Његов рекорд – 248 кругова од 250 могућих – постигнут на полигону у Чери Поинту стоји и данас, а врхунац стрељачке каријере постигао је 1965. године, када је у Кемп Перију освојио престижни Вимблдон куп, надмашивши више од 3.000 учесника. На својој првој тури у Вијетнаму, 1966. – 1967. године, користио је пушку *винчестер*, модел 70 са унертл оптиком увећања осам пута, која се замагљивала при влажном времену, тако да је током монсунске сезоне обављао само задатке осматрања и извиђања. Са коте 55, педесетак километара југозападно од Да Нанга, до те мере је постао сметња непријатељу, да је Вијетконг расписао уцену за његову главу од 30.000 долара, а надимак "онг транг" (бело перо), по коме је постао надалеко познат добио је по перцу које је носио заденуто за шешир.

Мада је у Вијетнаму било снајпериста са већим бројем погодака, као Чак Мохини (103) и Адалберт Волдрон (113), постоји неколико чињеница којима се Хеткок (93) издваја од осталих. Његова способност да се стопи са природом била је невероватна. Током три дана је пузећи прешао поље широко скоро километар, да би заузео повољан положај и са растојања од 700 јарди (630 метара) ликвидирао северновијетнамског генерала. Све

Карлос Хеткок постао је надалеко познат по белом перу које је носио заденуто за шешир

време био је на отвореном, са само једном чутурицом воде, а непријатељске патроле су пролазиле поред њега на растојању од свега пет - шест метара.

Са капларом Буркијем приковао је чету северновијетнамске војске у Долини слонава и током пет дана су њих двојица десетковали ту јединицу, демонстрирајући деструктивни и парализујући ефекат снајпера на морал и вољу непријатеља, у складу са мотом америчких снајпериста: "Ако бежиш, једино ћеш бити уморан кад умреш". Из тешког митраљеза браунинг, калибра 50 (12,7mm) са оптиком, погодио је непријатељског војника на даљини од 2.500 јарди (2.250 м). Током снајперског дуела са противничким снајперистом, ког је на крају убио са растојања од 500 јарди (450 м), његов хитац је прошао кроз оптички нишан и погодио снајперисту у око. То значи да је он такође имао Хеткока на нишану и само је делић секунде превагнуо у корист маринца.

Тај тихи и повучени човек исказао је другу страну своје личности када је из горућег транспортера, који је налетео на мину, извукао седморицу рањених marinaца и при томе задобио тешке опекотине, које су захтевале 13 операција у Америци и окончале његову борбену каријеру. Након тога се посветио обуци војних и полицијских снајпериста, при томе увек наглашавајући да прави снајпериста не сме наступати агресивно, већ бити повучен и уздржан. Никада није уживао у убијању, нити је на задатке снајперисте гледао као на такмичење у коме победник са највише погодака осваја златну медаљу. Сматрао је да је његов посао да елиминира непријатеља, како овај не би убијао америчке војнике. Посебно је био поносан на чињеницу да, као наредник у снајперском воду, није изгубио нити једног војника.

Прочитавши речи Хемингвеја: *Сигурно да нема таквог лова као што је лов на човека, а они који су довољно дуго ловили људе и којима се то допада, након тога слабо маре за било шта друго*, рекао је: У праву је. Суштина је у лову, а не у убијању. Можда је ово заједничка особина свих снајпериста. ■

Др Александар МУТАВЦИЋ

(Крај)

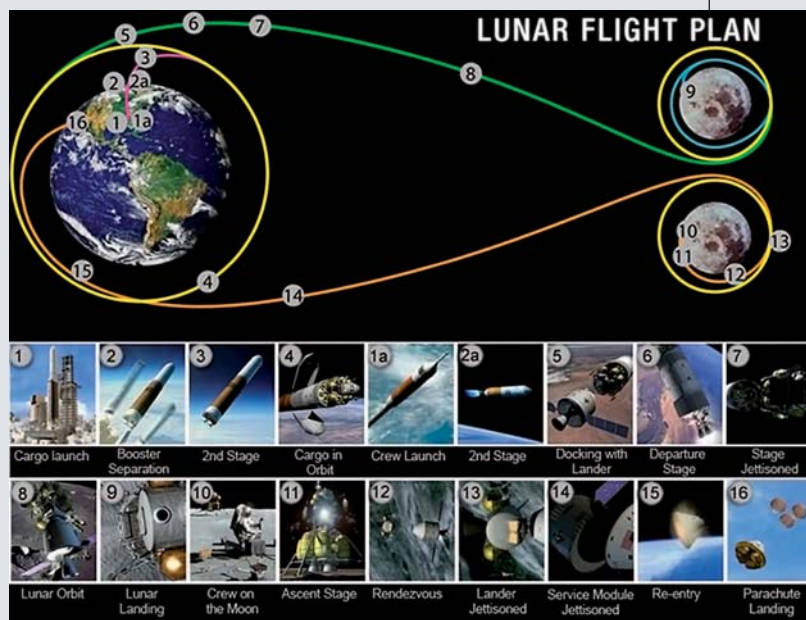
НАСА ПРЕДСТАВИЛА МОДЕЛ НОВОГ ШАТЛА

БРОД ЗА МЕСЕЦ И МАРС

У Насином Центру Ејмс у Калифорнији недавно је представљен модел новог шатла. Летелица подсећа на капсуле из програма Џемини, али је много већа, па ће моћи да лети даље и имаће вишекратну употребу.

Алуминијумски модел на крају дугог носећег стуба у ваздушном тунелу у Центру Ејмс не изгледа претерано привлачно, док не узмете у обзир његову намену. "Ово ће бити наш покушај да се одлепимо од планете и трајно се винемо у свемир", кажу стручњаци Насе.

Почетак ће бити друга етапа истраживања Месеца. За око сто милијарди долара Наса намерава да се до 2018. врати на Месец, уз помоћ ове – треће генерације летелица, назване "истраживачко возило са посадом". Капсула са четири

члана посаде, заједно са тежим модулом за опрему, биће лансирана уз помоћ ракете носача. Две летелице спојиће се у орбити и наставити ка Месецу, где ће се поново раздвојити пре спуштања. Наса предвиђа развој овог система у један већи.

– Ова летелица представљаће кључни елемент лета касније и ка Марсу – најављује Џорџ Сарвер, који руководи пројектом у Центру Ејмс, где истраживачи раде на термичкој заштити и тестовима у ваздушном тунелу.

Приликом повратка са Месеца летелица ће ући у Земљину атмосферу брзином од десет километара у секунди, што ће је загрејати до скоро три хиљаде степени, пре него што се падобраном спусти на земљу. У ваздушном тунелу детаљно се испитује њена аеродинамичност. Боја осетљива на притисак, осветљена ултравиолетним светлом, показује најфиније детаље површине.

Наса предвиђа први пробни лет 2011. године. ■

(VOA)

КАКО ЗАПОЧЕТИ ИГРУ
ИСТОРИЈСКИХ СТРАТЕГИЈА

НАОРУЖАЈТЕ

СЕ СТРПЉЕЊЕМ

Историјске стратегије су игре за више играча, па стога нађите другове који су заинтересовани да се у ову авантуру упусте заједно са вама. Уколико се и не будете играли, остаће вам армија као занимљив и леп експонат у витрини. А како направити армију? Највећи проблем за почетнике јесте страх од фарбања великог броја фигура. Ми вам дајемо неке важне савете.

Када је то први корак који вам предстоји да урадите. Историјске стратегије су игре за више играча, па стога морате да се договорите са вашим колегама и познаницима који су евентуално заинтересовани да се у ову авантуру упусте заједно са вама. А уколико се и не будете играли стратегија, остаће вам армија као занимљив и леп експонат у витрини. Када је реч о величини фигура скоро да нећете имати другог избора осим да користите 1:72 фигуре (20 mm висина фигура). Мање фигуре (15 mm) скоро да су недоступне (осим ако их не наручите преко Интернета), а веће 1:35 (28 mm) много су скупље и релативно тешко доступне. Осим тога, веома је тешко играти са фигурама 1:35, јер већина правила захтева већи број фигура на табли.

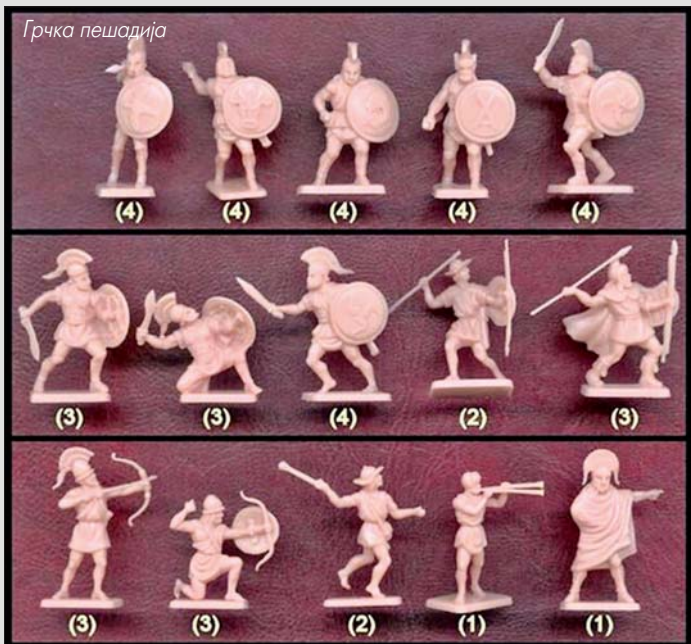
■ ПОБЕДИТЕ СТРАХ ОД ГРЕШКЕ

Највећи проблем код почетника јесте страх од фарбања великог броја фигура. Проблем је заиста реалан, али и решив. За почетак посетите сајт <http://www.plasticsoldierreview.com/PeriodList.html>, на коме се налазе информације о већини до сада произведених фигура у размери 1:72. Одаберите жељени период и добићете списак свих комплета фигура произведених у последњих десетак година. На слици можете видети како изгледају и колико којих има. Оцене комплета фигура (углавном објективне) могу вам олакшати тражење одговарајућег комплета. Једна од битнијих информација јесте назив произвођача и тачан број комплета фигура. Направите своју ранг-листу. Уколико за неки период немате велики избор фигура или вам се не допадају, размислите о неком другом. Када направите топ-листу, на ред долази потрага за одговарајућим сликама и информацијама за одабрани период. На већ споменутом сајту налазе се и неке фотографије офарбаних фигура. Ако будете имали мало среће, видећете како би могле да изгледају ваше фигуре када их будете офарбали.

За следећи корак морате набавити информације о количини потребних фигура. Историјски подаци су лако доступни на Интернету, а послужите вам да приближно одредите односе у вашој армији. Неке армије су имале бројније коњице, а неке мање. Ако узмете на пример период Наполеонових ратова и Пруску армију, видећете да је већину армије чинила пешадија (категорија милиције). Зато би на вашем списку за овај пример, требало да имате бар два пута више пешадије него коњице. Изненадили бисте се колико је продавница на Интернету у којима можете да купите све потребне фигуре. Наравно, ако будете имали среће можда их и у неким нашим већим градовима пронађете.

Византијска коњица

Грчка пешадија

Први прави проблем јесте како урадити постоља за фигуре. Без обзира на правила која ћете користити, све фигуре које имате (чак иако их је више него што вам треба) морате сместити на одговарајућа постоља. Величина и облик постоља су у директној вези са правилима и вашим фигурама. Ако претпоставимо да ћете користити Warhammer Ancient Battles или Warhammer Napoleonic, по правилима, за сваку фигуру морате имати постоље одговарајућих димензија. Пешадија је на квадратним постољима дужине и ширине 20 mm, а коњица на правоуглиним постољима широким 25 mm и дугачким 50 mm. Проблем је што ће вам требати на стотине пешадијских постоља и што димензије тих постоља не одговарају баш савршено фигурама. Пешадија ће се некако "сместити" на постоље али коњица ће деловати јако ситно у односу на предвиђено постоље. Једно од решења је да користите другачија постоља од оних предвиђених правилима. На квадратно постоље 40x40 mm ставите три пешака или два коњаника. Такво решење је неупотребљиво ако планирате да играте у иностранству или на неком турниру, али ће решити проблем "кућног" играња. Постоља се лако и јефтино могу изградити од лесонита или шперплоче. И један савет. Фигуре никако немојте лепити на постоља пре него их офарбате. Фарбање фигура које су залепљене на постољу скоро је немогуће зато што се на вашем постољу налази неколико фигура. И кад све то урадите, предстоји вам оно што мислите да је најтеже – фарбање.

■ ИЗБОР БОЈЕ

За одређене периоде представљаће вам проблем одговарајуће боје. Што је период каснији, боје су све прецизнијих нијанси. Наравно, одступања су могућа. На срећу, постоје већ готове боје одређених униформи. Не покушавајте да сами направите потребну нијансу неке боје за униформу. Не зато што мислим да вам то неће поћи за руком, већ зато што ће вам сигурно касније требати та иста нијанса за фигуре које сте купили накнадно. Додатни проблем је и то што цела армија треба да изгледа као јединствена и што боје свих фигура треба да буду што сличније (нпр. Пруска армија је у претежно тамноплавој боји). Како год, препоручујем вам Vallejo акрилне боје, јер су, колико је мени познато, једино оне у паковању из кога можете у кап тачно одмерити потребну количину. Потребне нијансе праве се лако, а за касније можете записати да сте, на

пример, за униформу користили четири капи тамноплаве и једну кап беле. Подразумева се да такве информације чувате јер ће вам касније уштедети доста времена, а и новца. Користите искључиво акрилне боје, јер се разређују са обичном водом, па вам неће бити потребан разређивач за прање четкица, који је, осим непријатног мириса, и врло запаљив.

Осим боја биће вам потребне и четкице, и то у величинама 1,0 и 000. Тамо где пронађете боје вероватно ће бити и четкице. Четкице се доста брзо троше, па вам препоручујем да купите по две од сваке величине. Пре почетка фарбања фигуре морате да припремите. Обавезно је прање у топлој води са детерџентом за прање посуђа. Разлог за то је што се приликом производње пластичних фигура калупи премазују средством које олакшава вађење из калуца. Уколико их не оперете, постоји вероватноћа да се боја неће задржавати на њима за време фарбања. После прања и сушења које се подразумева, на фигуре је врло препоручљиво нанети подлогу за боље фарбање. Најлакше је ако користите акрилни мат ауто-лак спреј у црној или белој боји. Црна основа даће вам касније тамније нијансе боје у коју ћете фарбати фигуре. Бела подлога даје вам светлије нијансе. Ако ваша армија треба да буде у светлијим бојама, користите белу боју за подлогу. Црна боја, на жалост, отежава фарбање, јер се теже виде детаљи које морате да фарбате. Након пажљивог доношења подлоге (у више слојева тањих премаза преко целе фигуре), фигуре оставите да се осуше. Фарбајте искључиво напољу, јер су боје у спреју врло непријатног мириса (и отровних испарења).

Припреме вам неће одузети претерано много времена и труда, тако да рачунате да вам за то требају два-три сата. Приликом фарбања водите рачуна да вам је то забава и немојте претеривати са утрошком времена. Боље је да неколико дана фарбате по тридесетак минута него да седите три-четири сата одједном. Фарбање фигура је најлакше ако започнете са лицем и шакама (односно фарбањем голог тела). Никако не покушавајте да се трудите да не офарбате више него што је потребно. Боја која вам је случајно прешла преко неког дела одеће неће представљати проблем, јер ионако нисте још фарбали одећу. Већи је проблем ако бојом не покријете неки део фигуре. Покушајте да одједном офарбате сва лица свих фигура. Без обзира на то да ли имате 20 или 200 фигура, изненадићете се колико ће вам мало времена одузети. Док ћете фарбати последњу фигуру, прва ће вероватно већ бити сува и спремна за даљи поступак.

■ ФАРБАЊЕ УНИФОРМИ

Следећа фаза је фарбање униформи. Ако сте се уморили, наставиће сутрадан или неког другог дана. Приликом фарбања униформи приметите да постоје бројни детаљи на фигури који захтевају много времена и пажљивог рада. Занемарите те детаље и фарбајте већи део униформе и одговарајућој боји. Уколико приликом рада покварите нешто што сте раније офарбали, јер вам је рука задрхтала, није никакав проблем да то поправите, али тек када све фигуре буду "добиле" униформу. И тако на фигуру наносите део по део униформе, а при томе не брините много за грешке, односно ако офарбате више него што је потребно. У почетку ће вам вероватно 30% фигура имати грешку приликом првог фарбања (лица или шака). Кад ћете фарбати униформе постојат грешке ће се смањити на вероватних 20%, а кад ћете фарбати нове и нове делове униформе постаћете све сигурнији и правите све мање грешака. Након фарбања већих површина фигуре поправите све грешке. Иако фигуре још нису завршене, изгледаће веома добро.

На крају вам преостају детаљи. Најважније је да користите што мање боје на четкици и да четкица буде што тања. Не покушавајте да фарбате очи, дугмад на униформи, ордење или неке друге детаље. За такав подухват биће вам потребно много више искуства и много тање четкице. Можете да користите и алкохолне фломастере са танким врхом (0,2 mm). Будите задовољни ако вам на фигури остану видљиви детаљи попут крагне (ако је у другачијој боји од остатка униформе) или перјанице на шлему, опасача, чуцурице или неког сличног детаља.

Фарбањем на овакав начин веома су видљиви резултати, уз веома мало уложеног труда и времена. Након фарбања фигуре залепите на постоља и лакирајте их безбојним лаком, по могућству мат. Лакирање је обавезно, јер се фигуре користе за играње, па се врло лако са њих скида боја. Осим по униформама, армије се међусобно могу разликовати и по постољима. На постоља, поред фигура, можете додати и по неки детаљ, попут суве гранчице или неког камичка. Уколико се потрудите можете ставити и специјалну "статичку траву", која на постољу изгледа као права трава. Уколико сте задовољни вашим "ремек делом", ставите га на неко видно место да могу и други да му се диве. До следећег читања фарбајте фигуре... ■

Игор ВАСИЉЕВИЋ

ВОЈНИК ДЕЈАН ЛАЗАРЕВИЋ

ГАРДИСТА СА ЗЛАТНОМ

За све који воле и разумеју наш етно-звук, традиционално окупљање трубача на Златибору, а потом у Гучи, јесте изазов и мерило вредности, талента, надахнућа... До ласкавих признања стиже се дугим доказивањем и нимало случајно. Када некоме то пође за руком зацело је посреди бисерни таленат. Зато је Дејан Лазаревић из Пожеге вредан и редак таленат будући да се тако млад окитио оноликим наградама.

Труба и трубачи, неодољиви звуци који подижу на ноге, убрзавају пулс, дозивају песму и призивају радост. Неодољиви звук, фантастичан ритам. Има ли човека са ових простора који се није бар једном препустио опојном заносу тог и таквог звука? Уз дубоко поштовање нашим оперским дивама, тенорима и баритонима, можемо мирне душе рећи како су трубачи наш најслушанији музички бренд, који је вртоглавом брзином обишао свет. Богатство тонова, раскошни колорит, снага инструмената и оригинално извођење уврстили су наше трубачке оркестре међу признате категорије, чија се музика изучава на високим светским школама и конзерваторијумима.

Реч је, свакако, о уметности која вреди и траје. Пробирљиви критичари је поред с наивним сликарством, што може само да годи и подиже вредност. Гуча је њен симбол, вага за тачно мерење, спектакл за памћење и прича за себе. Ми углавном конзумирамо њен "готов производ", а ретко се питамо како се до њега стиже, постаје име, опстаје у свету магичног звука? Зато је војник Дејан Лазаревић добар пример да се великим радом, љубављу и талентом могу докучити висине о којима многи маштају.

У ПОЧАСНОМ СТРОЈУ

Стасити, наочит момак из Пожеге, дете из честите куће, младић учтив и речит, постао је јесенас припадник чувене Гардијске бригаде. Дисциплинован, радан, са одличним оценама на обуци, заслужио је место у елитном строју који поздравља државнике, обезбеђује значајне објекте, оном коме се поверавају посебни задаци. Тамо се не стиже преко реда или преко везе.

Када је дошло време да се одужи отаџбини, за Дејана није било никакве недоумице. Цивилно служење, које су му зарад очувања музичке каријере предлагали неки другови, глатко је одбио. Тако је васпитан. Уосталом, његов отац Бранко је својевремено био примеран војник и поносно чува значку која о томе сведочи. На заклетви је свирао његов оркестар, а свечани чин се потом претворио у право весеље.

Од тада, вежбао је колико су му дужности дозвољавале, јер су обавезе у јединици честе и захтевне. Све их је обављао за високу оцену. О томе причају његове старешине, истичући Дејанове војничке и људске врлине. Старији водник Томислав

ОМ ТРУБОМ

НАГРАДЕ

Дејан је био седми основне када се први пут појавио на Златибору, где се сваке године окупљају млади таленти. Одмах је привукао пажњу стручњака.

На такмичењу младих трубача 1998. године у Гучи, састав у коме наступа осваја звање најбољег оркестра и прве трубе.

Сјајан успех постиже 2003. године на Сабору у Гучи. Осваја награду публике "Златна труба". Свирао је "Где си душо..." и коло "Враголанка". У Бањалуци га проглашавају за победника тамошњег традиционалног музичког сабора.

Наредне сезоне на Златибору стручни жири га проглашава за најбољег трубача, а у Гучи осваја титулу вицешампиона и специјалну награду за најбоље одсвирано коло. Потом у Бањалуци његов оркестар осваја прво место.

Прошла година је била незаборавна. На препуном стадиону, уз фантастичну подршку публике и неописиве овације, Дејан претаче у јаву сан многих музичара и постаје прва труба Драгачева! На Златибору опет звездани тренуци: најбољи трубач изводи најбољу песму!

ко, како и када ради. Нема импровизације, лаких проба и тешких недоумица. Вежбају неколико пута недељно, а индивидуално сваки дан. Озбиљан посао од кога се може живети.

Пут од радозналост дечака који је меркао једну очеву трубу до познатог и признатог трубача, једног од најбољих код нас, био је узбудљив. На њему се налазила само једна раскрсница са правцима: музика и кошарка. Талентовано крило "Слоге" обећавало је успешну каријеру, али превагнуо је неодољиви звук трубе. Привукла га је, каже, магија инструмента златне боје, звук који једном кад уђе у крвоток заувек остаје. Почео је да вежба код чика Миће Петровића, познатог трубача и педагога, који је окупио десет даровитих дечака и трасирао им пут успеха. Дејан је био најупорнији. Без музичког образовања, тотални слухиста, како за себе каже. Доцније је схватио да му је поред рада и талента неопходно знање, па је похађао часове код наших угледних професора.

После великог губитка и одласка у легенду свог музичког узора, осмелио се да формира властити оркестар, а због великог поштовања према учитељу задржао је његово име. И ако чика Мића скривен негде међу облацима слуша препознатљиве звуке родног краја и популарну "двојку" у извођењу свог наследника, сигурно је поносан.

У озбиљне музичке воде Дејан је упловио после завршетка електротехничке школе. Гостовања у земљи и иностранству постала су део живота, али живео је за чувени Сабор трубача у Гучи, оцену жирија и публике, који непогрешиво вреднују и поштено пресуђују. Неколико година носилац је најлакшавијег признања "Златна труба". Његов оркестар је тражен и популаран. Ономад су напунили спортску халу у Инсбруку. Дошао наш свет из Аустрије и Немачке, а и домаћини су тражили карту више. Ношени звуцима трубе сви су пали у неописив музички транс.

Дејановој машти и амбицијама краја нема. А све с жељом да се музичко стваралаштво Србије далеко чује. Не би нас изненадило да трубе његовог оркестра загрме на Куби или на Копакамама. Ух, како би Кариоке подржале тај ритам... ■

Бранко КОПУНОВИЋ
Снимио Горан СТАНКОВИЋ

Леовац каже да је реч о изузетном младом човеку, добром другу веројатног духа и вазда поштене намере.

Водник Ненад Мијатовић додаје како ће им недостајати када у јуну скине гардијску униформу, која му стоји "као саливена". Ускоро ће се појавити диск његовог оркестра, који носи име Дејановог покојног учитеља Миће Петровића. На њему ће бити 14 композиција, песама, кола, обрада познатих дела...

ЧАРОЛИЈА ИНСТРУМЕНТА

Дејан има свој трубачки оркестар. Тако млад, а шеф! Нимало случајно. По редоследу ствари и неизбежној хијерархији, његова је прва и последња. Он је најмлађи, а старији га слушају. Чак и његов рођени отац, који свира соло трубу. Да би оркестар био успешан, а Дејанов је овенчан славом и многим признањима, тачно се зна шта

САСТАВ

Део великог успеха Дејан дугује свом оркестру, за који каже да је спој младости и искуства. У саставу наступају: Бранко Лазаревић, соло труба, Дејан Пејић, исти инструмент, тенор хорну свирају Миленко Стојић, Добривоје Радовановић и Дарко Стојић. Бас хорна је у рукама Радоја Шмакића, у добош удара Зоран Стојић, а у бубањ Мишо Милчановић.

САША ПАНЧИЋ, СЛИКАР

У ЗАГРЉАЈУ НАСМЕЈАНЕ СУМЊЕ

Пријатељу мој ослони се на себе је реченица из цртаног филма коју једно пиле упућује само себи. Не сећам се да ли оно управо у тим одсудним тренуцима редовно греши, али је то што налазим у дну сопственог бића снажна и непогрешива опсесија загрљена са насмејаном сумњом.

Имајући у виду преовлађујуће опредељење наших медија у избору саговорника, ретко имамо прилику да се изненадимо неким истински новим виђењем уметности. Филозофија једног потписа – Саша Панчић, видљива је из скоро сваке реченице у тексту који следи, а у коме, оном истанчаном перцепцијом коју уметници имају, наш саговорник одмерава живот, време и себе у њему, са осмехом задовољног скретничара, пред белином обичног јутра које мирише на путовање.

После студија сликарства и постдипломских студија цртежа на Факултету ликовних уметности у Београду, сачекао Вас је живот уметника. Колико Београд има разумевања и простора за уметност која није етаблирана, устоличена и извицана..?

– Одувек ме је више привлачило натезање конопа са самим собом, него са другим људима. Године долазе, а ја их испраћам као мале вагоне личних ребуса и све више себи личим на задовољног скретничара–маргиналца. То задовољство припада будућим

изазовима више него резултатима којима се товарим. У сваком случају не пуштам ја те ребусе да оду док им не спакујем по неко мало решење, да им се нађе успут. Ко зна на кога ће наићи..?

Како уопште изгледа тај пређени пут? Које су му упоришне тачке, заблуде трагања?

– Свака изложба је документ, возна карта пређеног пута... Изложба коју сам недавно имао у Културном центру Београд је моја сажета трогодишња опсесија светлошћу и простором, лични космогониски излет. "Пријатељу мој ослони се на себе" је реченица из цртаног филма коју једно пиле упућује само себи. Не сећам се да ли оно управо у тим одсудним тренуцима редовно грешим, али је то што налазим у дну себе снажна и непогрешива опсесија загрљена са насмејаном сумњом.

Прилаз слици је апстрактан, као што је то и прилаз музици. Човек никад не може да преприча неку слику, већ само осећај који је имао пред њом. Та емоција врло често садржи зрно оне исте емоције коју је сликар имао у себи у тренутку кад

је додирнуо платно. Која је то емоција код Вас, и како уопште настају Ваше слике. Јесу ли оне став или нешто друго?

– Равнотежа разума и емоције ми је помогла да откријем многе тајне, чак и оне за које нисам ни претпоставио да постоје. То је најузбудљивији моменат у мом стваралаштву, због којег сам спреман да жртвујем многе успутне вредности.

Данима сам са пријатељем Влатком Гилићем причао о уметности. Кад год би поменули музику, он ми је неизоставно препоручивао књигу "Трагом тона", његовог покојног пријатеља Павла Стефановића. Како је давно објављена нисам никако успевао да је пронађем. Једног дана сам се, ношен кућним обавезама, нашао на новобеоградском бувљаку. Изашао сам из трамваја и на тротоару испред улаза угледао старијег Циганина, како седи и поред некаквог смећа, продаје малу гомилу књига. Без идеје да бих ту могао нешто да пронађем, чудно привучен, сагао сам се и кренем да прегледам. На самом дну, угледао сам књигу са црвеним корицама – "Трагом тона".

Ето, нашао је она мене!

На сличан начин настају и слике, кренем белином платна негде..., и тамо нађем слику која ме је чекала. На том путу се силно трудим да себи нигде не олакшам посао, не би ли резултат отворио простор првобитном пориву да несметано изрони, да покаже разлоге свог постојања.

Постоји занимљиво тумачење уметности по коме уметност стварају људи који се дубоко у себи боре са неким проблемом који не могу да реше. Решавају га једино претакањем у уметност. Мислите ли да у томе има истине?

– Мислим да је структура таквих теза изразито фројдистичка, то личи на поједностављење у комбинацији са Едиповим комплексом, где су унутрашња жудња и жеља за повратак у родну утробу искључиво сексуално-телесно тумачене, а при томе је остављен онај космогониски и митско-религијски аспект. Свакако да је истинита уметност интроспективна, али као таква она може и мора да има ниво личног и ниво општег, и ту је садржана снага уметности. Колико уметник својом снагом продре у простор општег – толико ће и та уметност бити трајна.

Каква је судбина човека у средишту слике у времену које долази? Чиме мислите да ће се бавити уметност новог миленијума?

– Потрошачко друштво већ оставља неизлечиве ожиљке, уметност у таквој интеракцији неминовно постаје тупава и непотребна. Она је “храбро” жртвовала своју аутономну позицију и пре краја игре села на магарећу клупу. На срећу, није сва уметност таква, има и оне која је сачувала свој интегритет и персоналност. Са сигурношћу се може предвидети да ће еколошки аспект бити неопходан чинилац сваке уметност у будућности. Сањам о култури Слободе уместо културе Манипулације – која брише и саму могућност разликовања. Глобализација поред свих мана, доноси један занимљив простор малим културама, на извесан начин их ослобађа провинцијалног сижера, ствара простор несметане комуникације и поређења, стимулишући оно истински вредно у њима.

Живимо у времену у коме су многе вредности девалвирале. Наравно, човек од вајкада покушава да се нагоди са судбином, разрешавајући свој усуд трагањем за смислом. Како се сналазите?

– Интензивно се дружим са својом судбином, ретко се свађамо и уз повремена неслагања она ми допушта да се стално изненађујем. Понекад се притаји, као да нестане, пусти да у мени израсте стабло самоуверености, да би га, кад јој досоди, сасекла на ситне комаде. У датим околностима човек ослушкујући себе, непрестано вага да се није потценио или преценио, богати се поразима и радује успесима. Циљ живота и није да негде стигнеш, него да путујеш, како каже источна пословица. ■

Драгана МАРКОВИЋ
Снимео Небојша БАБИЋ

ИЗЛОЖБА ПОСВЕЋЕНА АПРИЛСКОМ РАТУ ИСКУСТВА И ПОУКЕ

Општа тежња преиспитивања историје последњих деценија није заобишла ни догађаје који су претходили Априлском рату, његов ток, а посебно његове последице. Тако је 5. маја ове године у Малој галерији Централног дома Војске Србије и Црне Горе отворена заједничка изложба Војног архива и Историјског архива из Пожаревца под називом "Априлски рат".

Избором од шездесетак докуменат и фотографија аутори Бранка Пророковић-Лазаревић и Драгана Милорадовић подсетиле су нас на бурно и трагично пролеће 1941. године. Посебан квалитет изложби дали су аутентични филмови из збирке Архива југословенске кинотеке, уз надахнуте коментаре управника Саше Ердељановића. Била је то прилика да се још једном отворе контроверзе и да одговор на питања да ли се рат могао избећи и да ли се могао успешно водити.

Ослобођена идеолошког надзора, историографија је у народном покрету од 27. марта реално сагледала скромну улогу комуниста, а на исти начин и њихов допринос одбрани земље у Априлском рату. Херојске борбе припадника Ратног ваздухопловства, одбрана Моравске дивизије на страцинским положајима код Куманова, успешна офанзива према Скадру и низ других акција нису биле само борбе појединца и комунистичких ћелија већ организована борба војних јединица. Пораз за само 12 дана није био посебно чудан, и многе друге

државе капитулирале су после кратког отпора. Од рекордног двочасовног у Данској, петодневног у Холандији или осамнаестодневног у Белгији.

Могућности за отпор било је сигурно више. Али као и у многим другим примерима из каснијих деценија, војни слом дошао је након државног слома. Проглашење НДХ 10. априла 1941. и подршка Влатка Мачека, неоспорног лидера Хрвата, тој квазидржави означили су крај Краљевине Југославије. И четири дана касније, када је због преговора о капитулацији практично обустављен отпор, Југословенска војска је држала под својом контролом западну Србију, већи део Босне, Херцеговине и Црну Гору. Али муњевити успеси фашистичких трупа нису ломили само линије одбране већ и вољу за отпором. Војска је капитулирала када је изгубила сврху даљег отпора.

Без обзира на разна тумачења, озбиљна историографија нема дилеме. Судбина Југославије била је запечаћена још јула 1940. године. Разматрајући организацију новог поретка у Европи, Немачка и Италија су се сагласиле да у њему Југославија не може опстати. Баш због тога, дивљења су вредни покушаји принца Павла и политичких елита у Југославији да компромисима изборе своју неутралност у покушају да избегну рат. Али и данас смешно звуче уверавања романтичара о Хитлеровим добрим намерама и галантним понудама и прича о потписаним споразумима, када се зна колико их је Хитлер прекршио према свим земљама Европе. Право питање је и да ли се на искуствима из историје могу извести закључци о начину на који треба поступити у актуелним политичким околностима и да ли се историјским подсећањем чувамо од нових историјских грешака? Јер како је на отварању изложбе, подсећајући на потребу неговоња колективног памћења, указао академик Драган Недељковић: "У таласу глобализације неће нестати мали него заборавни народи". ■

Драган КРСМАНОВИЋ

ИЗЛОЖБА У ГАЛЕРИЈИ ЦЕНТРАЛНОГ ДОМА ВСЦГ ПОИМАЊЕ СЛИКАРСТВА

Крајем априла у Галерији Централног дома Војске Србије и Црне Горе отворена је изложба радова сликарке Иване Јовановић из Земуна. Реч је о првој самосталној изложби слика ове младе уметнице која је прошле године дипломирала на Академији лепих уметности у Београду, у класи професорке Стојанке Ђорђић. Током 2005. године Ивана је излагала на више групних изложби у нашој земљи, а учествовала је и у ликовним колонијама на Рајцу и у Гроцкој.

На изложби су представљени радови који су чинили њену дипломску изложбу, као и они настали после тог периода. Реч је о сликама великог формата за које сама ауторка осликава рамове тако да се стиче утисак да се слика не зауставља на платну већ се шири у простор. Сlike су, углавном, апстрактне, настале комбинованом техником, од златне пиљевине, графита и канапа, до малтера који се ни не примећује пошто је премазан уљаном бојом.

Као што је рекла професорка Ђорђић отварајући изложбу, "Иванино сликарство одликује неконвенционални израз као одраз поимања слободе стваралаштва, које није затворено за нове путеве". Који пут ће ова млада ауторка да изабере тек ће се видети пошто ради и иконе, мозаике и цртеже.

После Београда, Ивана Јовановић ће имати самосталне изложбе у јулу у Милочеру и октобру у Ивањици, а нада се да ће после тога доћи и нека изложба у иностранству. Поред њених радова, у Великој галерији Централног дома ВСЦГ у исто време биле су изложене слике Vere Виријевић из Прокупља и Милане Пауновић из Београда. За њих три Милорад Д. Бубања, кустос Галерије, је рекао да имају различиту поетику, само им је младост заједничка. ■

С. С.

ПИОНИР ГЛОБАЛНЕ ЦИВИЛИЗАЦИЈЕ

Захваљујући струјама
високе учестаности
Тесла је открио читав
један свет нових појава
о којима се дотад није
ни наслућивало, а многим
експериментима је дошао
до сазнања да је
електрицитет материја
и да се креће не само
кроз проводнике,
него и кроз простор

Господине Вестингхаус – рекао је Тесла, исправивши се, озарен, и гледајући право у очи магната из Питсбурга. – Били сте мој пријатељ, веровали сте у мене онда када други нису; били сте довољно храбри да предњачите и да ми исплатите милион долара кад је другима недостајало храбрости; Ви сте ме подржали и онда кад ни Ваши инжењери нису били кадри да сагледају крупне ствари које смо видели Ви и ја; понели сте се према мени пријатељски. Корист коју ће цивилизација имати од мог вишефазног система за мене значи више него новац који је сада у питању. Ви ћете спасти своје друштво да бисте могли да ширите моје проналаске. Ево Вашег уговора, ево мог уговора, оба ћу поцепати и Ви никада више нећете имати бриге око моје тантијеме. Је ли то довољно?

Тесла је поцепао уговор и ситне комадиће потпуно безвредне хартије бацио у корпу за отпатке, а Вестингхаус, не скривајући огромно задовољство и дивећи се неочекиваном гесту славног проналазача, могао је ослобођен великог терета у души да се врати у Питсбург и да реорганизује своје електрично и индустријско друштво, које ће Теслин полифазни систем наизменичних струја ставити на располагање свету.

– Можда никада у историји – написао је Џон О' Нил – није забележена оваква жртва принета пријатељству, као ова коју је Тесла принео Вестингхаусу својим огромним поклоном од најмање 12 милиона долара неисплаћених тантијема, мада је Вестингхаус од тога имао само посредне користи.

Требало је, дакако, да прође извесно време како би Теслин вишефазни систем наизменичне струје потпуно заживео, сем осталог, и због тога што је неповерење

људи било велико, а и Едисонов систем једносмерних струја у Америци био је увелико инсталиран. У производњу машина и грађење централа једносмерне струје, по Едисоновој замисли, уложен је огроман капитал, којег је ваљало вишеструко оплодити, па отуда и страх од новог. Деведесетих година 19. века је, стога, вођена занимљива борба у америчкој електроиндустрији, а основно питање је било чему дати предност – једносмерној или наизменичној струји. С једне стране био је Едисон, а са друге присталице Николе Тесле, међу којима и Вестингхаус, јер се Тесла лично није много уплитао у расправу, пошто је био исувише посвећен истраживањима и новим изумима.

Теслин полифазни систем за преношење енергије први пут је практично испитан у Немачкој (1891) и то за преношење струје напона 30.000 волти на удаљеност од 175 километара, колико је делило градић Лауфен, у коме је била инсталирана централа, и Франкфурт у коме је одржаван сајам. Струја је била искоришћена за осветљење и за погон једног Теслиног мотора.

Следеће велико постигнуће, засновано на коришћењу Теслиног вишефазног система, свакако је хидроцентрала на чувеним водопадима Нијагаре, која је грађена пет година (1889–1896). Пројектована је за искоришћење и преношење 15.000 КС енергије до града Буфала, удаљеног од Нијагаре око 40 километара.

Оно што је при помињању те хидроелектране посебно важно јесте сазнање да та централа означава пуну победу Теслиног полифазног система наизменичних струја над једносмерним, а тиме и почетак новог доба – убрзане и опште електрификације света. Рад свих касније подигнутих централа заснива се на Теслином полифазном систему за производњу, преношење и искоришћавање електричне енергије, што ће рећи да се обистинило тврђење једног научника који је поткрај 19. века написао да је “Тесла показао пут којим ће развитац електротехнике у будућности дуго морати да иде”.

Из Питсбурга, где је боравио због сарадње са Вестингхаусом, Тесла се 1889. вратио у Њујорк, започевши убрзо послове око конструисања машина за производњу струје високе учестаности, познате у науци као “Теслине струје”. Проналаске у вези са тим струјама осам година раније заштитио је са више патената. Многи тумачи Теслиног дела сматрају да се великан наше науке тада сврстао међу највеће истраживаче на подручју електрицитета, као што су Фарадеј и Волт.

Захваљујући струјама високе учестаности, Тесла је открио читав један свет нових појава о којима се дотад није ни наслућивало, а многим експериментима је дошао до сазнања да је електрицитет материја и да се креће не само кроз проводнике, него и кроз простор. С тим у вези, Тесла је писао како “нема мртве материје, јер се по целој бескрајној васељени све креће, све трепери, све живи”. Он први скреће пажњу на огромне електростатичке силе као главне природне силе концентрисане у атомима, а које могу да изазову треперење у облику светлости и топлоте, тако да су Теслина размислања о електрицитету отворила путеве ка бољем разумевању модерне физике.

Његови радови везани за струје високе фреквенције брзо су нашли и практичну примену у медицини и радиотехници, а били су претходница рендгена, електронског микроскопа, електронске (радио) цеви и др. Посебно је, међутим, велик Теслин допринос радиотехници, којој је ударио темеље, али пошто није стигао све да заштити патентима, многи изуми у вези са родијом данас се приписују

Никола Тесла као четрдесетогодишњак

телеграфије и читав низ проналазака за тај систем, што представља веће савршенство на пољу радиотехнике, него све оно што је у радиотехници постигнуто до 1910. године”. Истакнути француски научник Блондел, срећујући утиске после Теслиног предавања у Паризу 1892, каже: “Његови проналасци садрже читав један свет генијалних идеја и ингениозних остварења... Стварно, Тесла је био прави претеча бежичне телеграфије, јер је већ 1893, у свом предавању у Филаделфији изложио сасвим јасно главне правце једног система за преношење знакова, па чак и енергије, што је било сувише смело...”

Тесла је на истраживања у области радиотехнике потрошио пуних десет година (1891–1901), да би одмах по открићу струја високе фреквенције запазио до тада “неслућену појаву”, према којој се такве струје могу водити кроз једну жицу, без повратне. Зна се да струје ниске учестаности протичу само кроз затворено коло, за шта је потребно имати доводну и повратну жицу. Понављајући експерименте са струјом високе учестаности што протиче само кроз један проводник, Тесла је дошао до генијалне замисли да један крај жице веже за земљу (преко свог трансформатора), а други да уздигне високо у ваздух. Био је то, у ствари, први пројекат бежичне телеграфије, који је Тесла објавио 1892. у Краљевском научном институту у Лондону. Он је први употребио спрегу “антена-земља” у отвореном осцилаторном колу, поставивши тиме камен темељац радиотехнике.

Нешто касније Тесла скреће пажњу стручњака на променљиву самоиндукцију и резонанцу у струјним колима и пријемне станице. У појави резонанце видео је главни проблем радиотехнике, па убрзо успева да направи врло осетљива струјна кола ради подешавања на тачно одређене таласне дужине. Године 1894. израђује радио-аутомате, које покреће помоћу мале отпремне станице (радио-одашиљача), у чему се назире претходница телемеханике. Из своје лабораторије, затим, помоћу радио-станице шаље бежичне сигнале до пријемних станица разасутих по Њујорку на удаљености од неколико километара, о чему је, 22. јуна 1894, опширно писао познати часопис “The World”. Сарадник тог часописа је том приликом написао како се уверио “да ће помоћу једне радио-станице моћи без жица да се шаљу вести преко океана и да ће бити успостављена радио-телеграфска веза између најудаљенијих крајева Земље”.

После несумњивих успеха, Тесла у својој лабораторији прави још већу радио-станицу, али половином марта 1895. пожар захвата његову лабораторију и потпуно је уништава. Био је то велики ударац за нашег научника, јер му је у пожару пропало све што је до тада урадио у радиотехници и што је постигао експериментисајући са

Марконију. Без Теслиних струја високе учестаности, струјних кола у резонанци на отпремној и пријемној станици, те система “антена-уземљење”, не може се говорити о радио-преносима. Теслина заслуга за остварење радиотехнике није само у томе што је све то открио и указао на могућност бежичног преноса сигнала на највећа растојања на Земљиној кугли и даље (у једном предавању у Француској поминуо је да је радио-сигнале могуће послати до Марса и Венере), већ и у томе што је први извео експерименте којима је своја открића потврдио у пракси.

О Тесли као утемељитељу радиотехнике писали су многи стручњаци оног времена, а који га називају “оцем радиотехнике”. Тако, на пример, познати амерички инжењер др Аустин у часопису “Electricas Experimenter”, 1919. пише како је Никола Тесла у предавањима на Франклиновом институту у Филаделфији, одржаним 1893, објавио “систем бежичне

радио-станицама. Захваљујући изузетном памћењу, наставља истраживања везана за радиотехнику и већ после годину дана у Њујорку подиже нову радио-станицу, из које шаље бежичне сигнале на удаљености већој од 40 километара, а 1897. добија два патента који се тичу струјних кола у резонанци, и то по два на отпремној станици, од којих је по једно затворено, а по једно отворено коло, са антеном, индукционим калемом и везом са земљом.

И раније су чињени покушаји да се оствари бежични пренос, али је тек Тесла пошло за руком да теоријски и експериментално докаже да су бежичне комуникације оствариве.

Истраживања је Тесла наставио израђујући планове за модел-лађу којом је управљао бежичним путем. Тај експеримент изводи 1898. на мору покрај Њујорка, а неколико месеци касније долазе представници Америчке патентне управе из Вашингтона, како би се на лицу места уверили у оно за шта је Тесла тражио патентну заштиту. Из отпремне станице на обали Тесла је извесно време управљао моделом брода и практично доказао ту могућност, због чега му је 1. јула 1898. заштићен проналазак. На том изуму се заснива радио-телемеханика.

Пишући о неким Теслиним открићима "у светлу данашњих сазнања", наш уважени академик др Александар Маринчић, један од најбољих познавалаца и тумача Теслиног научног дела, за патент који се тиче управљања моделом брода са даљине каже да је настао у време када су се тек назирале контуре радија, те није ни мало необично што је за оно доба било "фантастично остварење". Био је то, кад је реч о Николи Тесли, само камичак у мозаику многобројних примена наизменичних струја високих фреквенција, али не само то, већ и "прототип уређаја који ће настати у будућности, а чије је популарно име – робот". И сам Тесла је у чланку који је 1900. објавио часопис "Century Magazin", рекао да ће овај "правац развитка дати све већи и већи значај машини или механизму са што мање људства као елементу ратовања".

ПРВИ "ТЕЛЕМОСТ" У СВЕТУ

Према писању београдске "Политике", у Нишу су веома давно и врло брзо реаговали на открића нашег славног научника.

– На прве информације, које су стизале са оне стране океана о "чудесима" које ствара Србин Никола Тесла – истиче Милован Матић, физичар који дуго изучава Теслино научно дело – у Нишу су брзо и веома инвентивно реаговали. Нишки поштари су, наиме, искористили једину телефонску везу (била је то дворска телефонска линија између Београда и Ниша) и 1895. приредили један од првих, а можда и први прави "телемост" у свету. Са постојећим звучницима и другом тадашњом "техником" организовали су телефонски пренос наступа једног музичког оркестра који је свирао у Београду, а који су Нишлије слушале. Када је београдски оркестар завршио свој концерт, "директан пренос" је продужен, јер је врло брзо засвирао нишки оркестар, а публика у Београду с посебним занимањем слушала и пратила музички програм са главног нишког трга. Програм тада изведених музичких дела је сачуван.

УТЕМЕЉИВАЧ ЕЛЕКТРОТЕХНИКЕ

"Никола Тесла је, без сумње, највећи светски пионир наизменичних струја. Поставио је темеље савремене електротехнике, откривши обртно магнетно поље и вишефазне струје; први је производио и детаљно истраживао струје високих фреквенција и поставио темеље савремене радиотехнике. Никола Тесла је својим раскошним талентом захватио широко подручје разних примена наизменичних струја, са мање или више практичних успеха, али са далекосежним дометима. Оно што је у Теслиним делима и данас изазовно, то су открића која су понекад препознана тек много касније, када је општи развој технике достигао одређен степен". (Академик Александар Маринчић)

ТОЧАК САВРЕМЕНЕ ЕПОХЕ

Да није било Николе Тесле и његових изума, светски енергетски погон би се сасвим сигурно и данас заснивао на парним машинама енглеског научника Џемса Вата, док би систем комуникација и информација био непознат. И још нешто: ако је точак у прастаро доба проглашен највећим открићем (што свакако јесте), онда се за Теслин асинхрони мотор може рећи да је "точак савремене епохе".

ВАЖНИЈИ ДАТУМИ

1881 – Тесла почиње каријеру инжењера у Будимпешти где остварује своје прво откриће, апарат за појачавање гласа телефона.

1883 – Борави у Стразбуру где израђује модел свог индукционог калема.

1886 – Пријављује патенте из области лучног осветљења.

1888 – Пријављује патенте индукционог мотора и система за производњу, преношење и коришћење електричне енергије.

1890 – Започиње експерименте са струјама високе фреквенције и проналази генератор струје високе учестаности.

1891 – Конструира осцилаторни трансформатор. Те године остварен је први пренос наизменичних струја у Немачкој, уз јавно признање Тесли за откриће полифазних струја.

1893 – Проналази систем бежичне телеграфije.

1894–1895 – Проналази механичке осцилаторе и генераторе електричних осцилација; његова лабораторија на Петој авенији је потпуно изгорела.

1897–1898 – Истражује могућност бежичног преноса енергије; изводи опит управљања бродом путем радија.

1899 – У Колорадо Спрингсу подиже лабораторију у којој експериментише са осцилаторним трансформатором од 12 милиона волти.

1900–1905 – На Лонг Ајленду, покрај Њујорка, прави антену Светске радио-станице, с циљем да конструира глобални систем преноса вести и енергије.

Академик Маринчић, с тим у вези, посебно истиче како је Тесла као у многим другим открићима, и у открићу робота (телеаутоматизованог "бића") у идејама ишао далеко испред свог проналазца као таквог. Тој машини су, по казивању самог Тесле, недостајале способности рашћења, размножавања и, изнад свега, интелигенција, али прве две особине нису ни битне. Теслин модел је имао позајмљени разум и заједно са удаљеним оператором могао је да изводи потребне радње и да усмерава кретање. Био је то "телеаутомат", а нову могућност коју је открио, Тесла је назвао "телеаутоматика".

Он је, штавише, у даљим истраживањима и развоју својих намеравао да докаже како се његов аутомат може направити тако да има "властити ум", који ће, "независно од оператора и потпуно препуштен сам себи", бити у стању да, као одговор на утицаје спољашње средине што делују на његове осетљиве органе, обавља многе радње као да "поседује интелигенцију". С тим у вези, Тесла је говорио: "Он ће бити (мисли се на робот) у стању да ради по неком унапред постављеном плану или да слуша унапред задате наредбе; биће у стању да разликује шта треба, а шта не треба да ради, да стиче искуство или, другачије речено, да памти утиске које ће на један сасвим одређен начин утицати на његове даље поступке".

Из Теслиних бележака може се сазнати да је јавно приказивање модела пловног објекта којим је управљао бежичним путем била прворазредна сензација, али многи нису схватили сав значај и далекосежност тог експеримента. Неки су, на пример, у томе видели моћно оружје (торпедо), којим се може управљати са даљине, па се Тесла љутио због тих елементарних уопштавања његових проналазака. Сматрао је да је његов модел први из "расе робота, механичких људи, који ће обављати тешке послове људског рода".

Тесла је, нема сумње, био велики противник ратова и безумног сатирања људи и добара. Међутим, мислио је да ће рат учинити бесмисленим ако се на бојишту, уместо људи, нађу роботи. Није, очевидно, био у праву, јер ратови нису искорењени, а све је већа примена роботизованих борбених средстава која људима наносе огромне патње. ■

KPAJ

ДОГОДИЛО СЕ...

18. мај

У Краљевини Србији слава 8. пешадијског пука, уведена у знак сећања на дан ослобођења Пожаревца 1804. године.

18. мај 1974.

Индија је извршила прву подземну нуклеарну експлозију.

20. мај 1882.

Потписан Тројни савез између Немачке, Аустроугарске и Италије.

21. мај 1942.

Пилоти Фрањо Клуз и Руди Чајавец и механичар Милутин Јазбец прелетели су са два авиона Независне Државе Хрватске из Бањалуке на ослобођену територију код Приједора. Тиме је симболично обележено стварање Ваздухопловства НОВЈ.

21. мај 1942.

У селу Ломови код Приједора формирана је Прва крајишка ударна бригада. Током свог борбеног пута прешла је више од 21.000 километара. Одликована је орденом народног ослобођења, орденом партизанске звезде и орденом братства и јединства. Дала је 17 народних хероја.

22. мај 1939.

Представници влада фашистичке Италије и нацистичке Немачке потписали уговор у Берлину, такозвани Челични пакт, којим су се обавезале на заједничко вођење рата.

21. и 22. мај 1992.

Утврђен концепт формирања заједничког немачко-француског армијског корпуса.

24. мај 1860.

Установљење прве инжењеријске чете у Војсци Кнежевине Србије. У знак сећања на тај догађај, 1. и 2. инжењеријски батаљон у Краљевини Србији су тај датум обележавали као славу своје јединице.

25. мај 1944.

У рано јутро извршена неуспешна ваздушна операција немачке војске, позната као Десант на Дрвар. Напад је извршен са намером да се уништи Врховни штаб НОВ и ПОЈ и ликвидира Јосип Броз Тито.

25. мај 1993.

Усвојена Резолуција 827 Савета безбедности УН о оснивању Међународног суда за бившу Југославију.

27. мај 1952.

У Паризу потписан Уговор о оснивању Европске заједнице за одбрану.

28. маја 1812.

Русија и Турска закључиле мир у Букурешту. Русија је инсистирала да се у уговор унесе и 8. тачка која се односила на Србију. По тој тачки уговора Porta је Србима обећала амнестију, да могу сами да управљају унутрашњим пословима земље и сами прикупљају порез, а да се Турци врате у градове. Утисак је био порозан, а сазнање о повратку пуне турске управе у ослобођену Србију деловало је потпуно безнадежно на Србе.

28/29. мај 1903.

Група официра упала је у Двор и убила краља Александра Обреновића, краљицу Драгу, њена два брата и неколико других лица. Био је то крај династије Обреновић. Скупштина је 2. јуна за новог краља изабрала Петра Карађорђевића. Тај догађај, познат као Мајски преврат, наишао је на осуду европске јавности.

28. мај 1940.

Белгијски краљ Леополд са представницима Вермахта потписао капитулацију. Влада Белгије није признала капитулацију и повукла се у Француску.

29. мај 1868.

Убијен кнез Михаило Обреновић приликом шетње Топчидерским парком. Убица није откривен.

29. мај 1956.

Министри иностраних послова Шенгаесторице на састанку у Венецији донели одлуку о оснивању Заједнице за атомску енергију у привредне сврхе.

30. мај 1968.

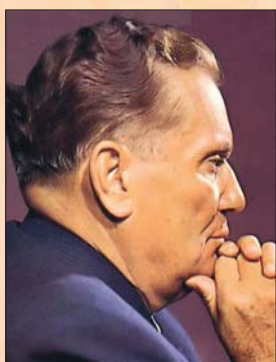
Студентски немيري и раднички штрајкови довели су до распуштања Народне скупштине у Француској.

30. мај 1992.

Донета Резолуција 757 Савета безбедности УН, којом су уведене санкције Савезној Републици Југославији. Између осталог, у Резолуцији се наводи да је Савет безбедности "решен да усвоји извесне мере чији је једини циљ постизање мирног решења и охрабривања напора које су предузели Европска заједница и њене земље чланице."

31. маја 1809.

Јаке турске снаге извршиле су напад на Чегру, који је бранио Стеван Синђелић са 3.000 људи. Неравноправна борба трајала је читав дан. Када су Турци упали у шанац, Синђелић је, видевши да је положај изгубљен, пиштољем опалио у барутану, тако да су изгинули и Срби и Турци. Ради опомене устаницима, Турци су код Ниша саградили Ћеле-кулу, у коју су узидали 952 српске главе.

Припремио Миљан МИЛКИЋ

РАЗМИШЉАЊА О СТВАРИМА ОБИЧНИМ

МРЖЊА

остоји тако много гадости на свету, против којих се умесним и природним чине морално негодовање, духовна одвратност, праведнички гнев! Злочин, као што су трговина девојкама, издаја Отаџбине, злобне клевете или лажне пријаве призивају на одлучну осуду која мора деловати казнено и прочишћује.

Али, мржња...

Мржња – то је душевна болест, несрећа за самог оног ко мрзи и за његово окружење. Та болест се састоји у томе што се срце човека, то јест осећајни центар његовог личног живота, тврдоглаво у одрицању, суши и камени. Притом, све у личности се мења – његове мисли, његова уобразиља, његови интереси, његове оцене, шале, смех, говор, чак и рукопис; и, наравно, тежња, намере, лик деловања. Све је потчињено душевном грчу одрицања. Све је прожето мржњом и ослања се на њу. Човек је срећан једино тада када се предаје љубави и кад се ода самозаборава. Мржња чини ту срећу немогућом. Мржња је – поричућа, раздеобна, презирућа; она заводи на странпут, злобно процењује непријатеља; не може и не жели да се да. Она се понаша сурово, хладно и неприступачно; љубав јој се чини “мекушном” и “глупом”. Не може се заборавити, зато што се испољава као подврста вечне глади и вечног бола. Она је слична рани; и сама подстиче ту неизлечиву рану, као да би се наслађивали сопственим болом. Она је успутност која се самој себи допада и парализује емоционалан живот онога који мрзи. У његовој души је застој; тежак, напрегнут, засићен злобном атмосфером. И само префињен душевни слух могао би да улови кроз тај чврсти ваздух у подземној соби тихи јецај мука још незагушене љубави.

Мрзитељ је болесно везан за свог непријатеља, ма ко он био – супарник, социјална класа, други народ или цео свет. У унутрашњости себе, он не може да се одели од свог непријатеља; он има неутољиву потребу да га види и објасни све његове поступке у црном светлу, да му жели зло; он фиксира његову “одвратност”; у души као да “запомаже” његова погибао; он га унижава, приморава га да страда и наслађује се његовом замишљеном погибли. Он машта о “казни”, он захтева освету; он своју душу испуњава злобом и прљавштинама. И све што замишља, и све што жели свом непријатељу, зарази све кутове његове сопствене душе, унакази и поквари његову зачетну природну доброту, парализује њене творачке снаге. Мрзитељ у себи самом носи своје проклетство и своју судбину, служећи разрушењу и социјалној изопштености. Необјективан и замућен постаје његов духовни поглед; и што се више предаје мржњи, тим пре се привија халуцинацији. Пре губи способност да трезно и реално посматра, пре свуда иште непријатеље; пре све преувеличава; пре у његовом погледу промичу знаци маније гоњења...

Оно што притом “светли” из његових очију – то су црни зраци мржње; они проничу и друге душе и буде у њима зле инстинкте. То што он проповеда – то су сумњичавост, похлепа освете и убиство. Тамо где он “ради”, кидају се све природне везе, тамо се уједињују завидници, људи мање вредности и зле воље. Тамо, где он постигне “успех” све иде према распадању, тамо мирише и на крв.

Данас је свет болестан од мржње. Ако не нађемо сигуран противотров, ако са своје стране будемо једино мрзели мрзитеље, и сами ћемо се заглибити у мржњу. ■

Иван А. ИЉИН

Из књиге “Пред буктавим загонеткама Господњим”, Светигора, Цетиње, 2001.

ВЕРСКИ ПРАЗНИЦИ

15-31. маја

Православни

19. мај - Пренос моштију Светог Саве

21. мај – Свети апостол и јеванђелист Јован Богослов

22. мај – Пренос моштију Светог оца Николаја

24. мај – Св. Ђирило и Методије, св. Никодим Српски

29. мај – Свештеномученик Теодор Вршачки, мученик Вукашин

Римокатолички

25. мај – Узашашће Господиново

Јеврејски

16. маја – Лаг баомер

СВЕТИ ЂИРИЛО И МЕТОДИЈЕ

Два брата рођена су у Солуну, у кући знаменитих, богатих и поштених родитеља. Сатрији брат, Методије, провео је као официр, десет година међу македонским Словенима и тако научио словенски језик. По повратку у Грчку замонашио се, нешто касније придружио му се и млађи брат Кирило (Константин).

Када је хазарски цар Каган тражио од цара Михаила проповеднике хришћанства, он му је послао браћу Ђирило и Методија. Они су убедили прво Кагана, а затим и много народа превели у хришћанство. По повратку у Цариград саставили су словенску азбуку од 38 слова и почели да преводе црквене књиге с грчког на словенски. На позив кнеза Растислава отишли су у Моравију да шире веру Христову, а умножене црквене књиге поделили свештеницима да уче омладину.

На папин позив стигли су у Рим, где се Ђирило разболео и умро 14. фебруара 869. године. Методије се вратио у Моравију и наставио ширење вере међу Словенима све до своје смрти 6. априла 885. године.

ЛАГ БАОМЕР

Овај празник се слави у знак сећања на победу Бар Кохбе над Римљанима и престанак куге која је била завладала међу ученицима Рабија Акибе (други век пре нове ере). Зато се назива и празником ученика, током којег се прекида жалост уобичајена за време сефире, па се могу обављати венчања...

Постоји веровање да је на Лаг баомер умро Рабин Шимон бар Јојај, који се сматра аутором кабалистичке књиге Зоар. У Израелу на тај дан хиљаде верника посећују његов гроб.

Гусле

ИНСТРУМЕНТ НАРОДНЕ ДУШЕ

Уз десетерачке народне епске песме, гусле су на изванредан начин проносиле витешки, слободарски и православни дух, опевале бројне битке и особене догађаје, те јуначка дела која су била за пример. Давале су високе етичке поруке и моралне подстицаје народу, а посебно у време буна, устанака, ратова и битака.

“Бе се гусле у кући не чују, онде нема ни куће ни људи.”
(народна изрека)

Гусле су наш препознатљив национални инструмент. У односу на све дуге националне музичке инструменте, попут лире код Грка, гитаре код Шпанаца, харфе код Египћана, балалајке код Руса, гајди код Ираца, зурле код Турака или бубњева код Цр-

наца, гусле су код Срба имале неупоредиво значајнију улогу у одржању, јачању и неговању националне етике, части, достојанства, јунаштва, чојства, завета, мита, култа и слободарског духа.

На овим просторима гусле су биле омиљене и познате много векова пре појаве хришћанства. Имале су улогу у опевању великих личности и славних догађаја из живота наших предака, уз обавезно проношење јуначког духа. Приматељем хришћанства значај гусала и гусларских песама у народу није био умањен. Напротив. С појавом витештва, а затим и важних историјских догађаја, гусле ће добити све наглашенији значај у развоју и одржању националне епике, етике и хероике.

ВРЕДНО УМЕТНИЧКО ДЕЛО

Уз десетерачке народне епске песме, гусле су на изванредан начин проносиле витешки, слободарски и православни дух, опевале бројне битке и особене догађаје, те јуначка дела која су била за пример. Давале су високе етичке поруке и моралне подстицаје народу, а посебно у време буна, устанака, ратова и битака. У проношењу таквог духа и Косовског завета гусле су имале посебну улогу. Код слушаоца гусле су изазивале и остављале јасне слике и визије онога што се певало. Тако су се најлепше и најзначајније вредности из песама дубоко урезивале у свест и памћење народа, а нарочито деце. У том смислу су песме са јуначким и витешким делима имале и давале инспиративну херојску снагу нашем народу. То се показивало и потврђивало током вишевековне борбе Срба за своју државу, веру, слободу и отаџбину.

За гусле је особено да не трпе друге инструменте, па ни друге гусле у дуету. Оне су искључиво инструмент индивидуалне песме, представе и функције. Никад се не свирају уз ноте, нити се праве нотни записи гусларских песама. Најчешће се гусле праве од јавора, али тако да уједно представљају и вредно уметничко дело са њима особеном симболиком.

Народни гуслар никад није захтевао да се број од свега неколико тонова увећава нити усложњава, будући да је искључива порука

слушаоцу била везана за гусларску песму и оно што се њоме бееди. Звук гусала је снажан и специфичан. Хармоничан је са широким простора и амбијентом у коме се гусларске песме певају. Од гуслара инструмент захтева посебан стил узвишеног и осећајног певања, са лепотом снажног гласа, који треба да буде у посебном сагласју са звуком гусала. С друге стране, гусле слушаоцима најављују гуслара, а затим захтевају и наређују тишину.

Тај инструмент говори из дубине велике и надличне народне душе речима наших славних предака. Зато речи гуслара јасно опомињу и говоре о отаџбини и достојанству, о части и витештву, о чојству и јунаштву, о лепоти подвига и срамоти издаје. Зато су вредна поштовања бројна гусларска друштва и народни гуслари који на гусларским вечерима, дружењима и славама проносе етички, витешки и национални дух Срба.

СИМБОЛ СЛОБОДЕ

У стара времена свака је српска кућа имала гусле које су код нашег народа биле и симбол слободе. Колики им је значај придаван у народу говори чиње-

ница да су се једино гусле могле ставити поред иконе крсне славе. Данас је другачије. Гусле се боре са поплавом не само бројних других акустичних и електричних инструмената, ритмова, музичких праваца и стилова већ и са музичким шундом на нашој естради и у медијима. Оне као да изгледају анахронно у односу на амбијент и тренд у којем живимо. Али да ли је баш тако? Није ваљда да смо у фази самозаборавања, отуђивања од епике, етике и хероике; занемаривања витешког, патриотског, националног и јуначког духа; или остајемо и опстајемо заједно са нашим традицијама, обичајима, вером, заветом, надом и гуслама, ма како их неки с потцењивањем гледали и коментарисали.

Као што и други народи чувају своје националне вредности и особености, фолклор и културу, тако морамо и ми. Посебно због тога што је искупило народне снаге, жртвовања и страдања уграђено у нашу историју да би се данас достојно трајало и опстајало. А управо су тај заветни печат националног и витешког духа вековима проносиле, и проносиће убудуће, наше гусле.

Све је код гусала свето: јавор као свето дрво од кога се најчешће праве, епске песме које су оне заветно проносиле, слобода коју у Српству симболишу, место у кући које им припада и поклон њима за поштовање и дивљење. Подржимо их и поштујмо као такве. ■

Раде С. Н. РАЈИЋ

ФИЗИЧКО ОБРАЗОВАЊЕ
И СПОРТ У ОРУЖАНИМ
СНАГАМА КРАЉЕВИНЕ
БЕЛГИЈЕ

КАДА СИСТЕМ ПОДРЖИ СПОРТ

За пријем кандидата у Војну академију нису предвиђени тестови физичких способности, који нису предвиђени ни као услов за пријем у војну службу уопште, пошто се сматра да је задатак војске да свој кадар доведе на задовољавајући ниво физичке спремности

У белгијским оружаним снагама велика пажња посвећује се физичком образовању и спорту. О томе сведоче постојање посебних организацијских јединица у Министарству одбране и Генералштабу, намењених управљању тим системом, као и ангажовање завидних људских и материјалних ресурса, време које се током школовања и обуке посвећује сегменту физичког образовања и спорта, број и врста такмичења која се организују, начин припреме наставничког кадра и, коначно, знатна финансијска средства која се за све то издвајају из буџета одбране. Како је све организовано у пракси недавно се уверила делегација Министарства одбране Србије и Црне Горе која је обишла Краљевску војну академију у Бриселу и Краљевски војни институт за физичку едукацију и спорт у Еупену, кључне институције Министарства одбране Краљевине Белгије када је реч о физичкој обуци и спорту у Оружаним снагама те земље.

■ ВОЈНА АКАДЕМИЈА

На Краљевској војној академији за будуће офицере родова студије трају пет година и шест за офицере логистике. Због таквог приступа, неретко, студенти који уписују Академију су са вишком килограма и непливачи.

Наставом физичког образовања руководи главни инструктор (Master in physical education) док наставу изводе монитори. Главни инструктор је офицер који је завршио инструкторски курс у Институту за спорт и има завршен додатни део тог курса (Complementary Part). Монитори су, углавном, подофицири, спортисти који су такође завршили одговарајући курс у Институту за спорт. Седмично студенти имају пет часова физичке културе, а основни наставни садржаји базирани су на гимнастици, функционалним

способностима (полигони спретности и снаге), спортским играма, мачевању, пливању, блиској борби без оружја, пењању уз вештачку стену.

На крају сваке школске године монитор оцењује своју групу студената према предвиђеним тестовима, а, за разлику од наредних година, у првој години позитивна оцена из физичке културе није услов за упис у наредну школску годину.

У Краљевској војној академији постоје одлични услови за бављење спортом. Спортски центар има три нивоа на којима се налазе универзална сала величине три кошаркашка игралишта, фитнес центар, боди-билдинг центар са "TechnoGym" справама, две сале за сквош, просторија са вештачком стеном, затворен 25-метарски базен, сала за мачевање, сала за борилачке спортове и амбуланта. Такође, када је то неопходно, користе се и отворени спортски терени из околности.

■ КРАЉЕВСКИ ВОЈНИ ИНСТИТУТ

Најважнија установа за припрему и усавршавање наставничког кадра, инструктора и монитора, постоји још од 1885. године и налази се на истоку Белгије, у Еупену. Реч је о Краљевском војном институту за физичку едукацију и спорт (Institut Royal Militaire Education Physique - IRMEP). Институт је потчињен здруженој команди Оружаних снага и у свом саставу има официре, подофицире и војнике. Због језичких различитости, настава се паралелно изводи на фламанском и валонском.

У Институту се организују различити курсеви међу којима су најважнији такозвани "основни курсеви" за инструктора физичког образовања и асистента инструктора, који представљају стручни кадар за физичку едукацију у војним школама, јединицама и другим установама белгијских оружаних снага. Поред дидактичко-методичког, основни курс има практични и теоријски део. У оквиру теоријског дела полазници изучавају различите садржаје попут психологије, физиологије, анатомије, трауматологије, указивања прве помоћи као и примену одговарајућих метода тренинга, организацију такмичења, правила индивидуалних и тимских спортова и слично. Практичан део обухвата основну физичку обуку (гимнастика, фитнес, крос-кантри, пливање, атле-

ДОПУНСКА НАСТАВА

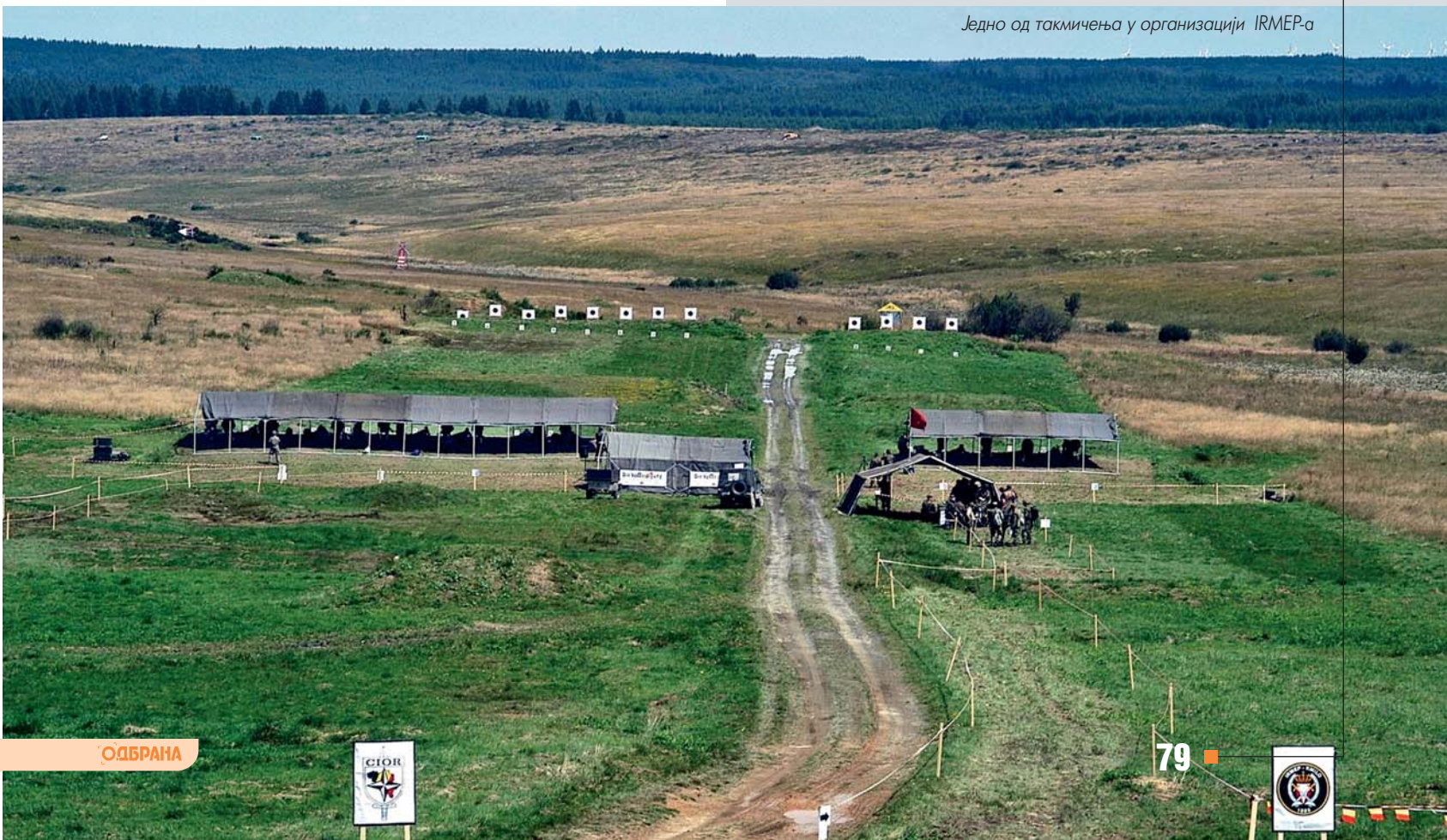
За студенте друге године, који не испуњавају захтеване критеријуме физичке спремности (пливају сто метара дуже од два минута и 20 секунди или 2.400 метара трче дуже од 11 минута и 30 секунди), организује се допунска настава у јутарњим часовима (два тренинга снаге по 30 минута и два тренинга пливања од по 30 минута). Осим тога, ти студенти имају и један обавезан тренинг издржљивости суботом ујутро.

За студенте треће и старијих година, који имају потешкоћа у савладавању појединих дисциплина, монитори сачињавају и са њима спроводе индивидуални програм припрема.

Савлађивање једне од лакших препрека

Једно од такмичења у организацији IRMEP-а

Са једне на другу обалу уз помоћ конопца

тика, кошарка, одбојка, фудбал и рукомет) и војну борену обуку у коју спадају такозвана војна гимнастика – природни метод Хеберт, стреличарство, техника конопца, препреке; самоодбрана; тренинзи војничке издржљивости – савлађивање препрека у природи, оријентиринг, ски крос-кантри; војнички пентатлон и обука у преживљавању.

Курс за асистента инструктора траје шест недеља, а кандидати приликом конкурисања за пријем треба да испуне услове који гарантују да поседују минималне предиспозиције за успешност у области физичке културе. Међутим, пракса показује да се накнадно, током трајања курсева, њихове физичке способности битно унапређују.

Официри и подофицири који су завршили курс за асистента инструктора са одређеним бројем бодова, могу конкурисати за курс за инструктора физичког образовања (тренирања) који траје једанаест месеци, а који је оптимална комбинација физичке едукације и физичке обуке.

Посебан сегмент рада Института представљају специфични курсеви за врхунске спортисте које је Управа за здрав живот изабрала да представљају белгијске оружане снаге у оквиру неког од војничких спортова. Ти спортисти имају најбољу могућу подршку за припреме и такмичења како би, учествујући на међународним војним такмичењима, дали допринос стварању позитивне слике о белгијској војсци у јавности. Са тим циљем је и део курса посвећен обуци у контактирању са медијима. Ти спортисти се при регрутовању разврставају у нивое почев од међународног војног до олимпијског. За време ангажовања стижу одређени статус припадника белгијских оружаних снага и примају плату. При томе, не запостављају ни своју основну спортску дисциплину и настављају да раде са својим тренерима и да се такмиче у цивилству.

Валоризација бројних спортских активности унутар Оружаних снага Белгије се, једним делом, обавља кроз такмичења која се планирају годишњим планом Генералштаба и одвијају у више дисциплина: мачевање, маунтин бајк, стрелаштво, стреличарство, полумаратон, крос - кантри, верање, оријентиринг, пливање и војни пентатлон. ■

Александар САВИЋ

Прва међународна "Регата мира и пријатељства" у Београду

ЗАВЕСЛАЈИ ПО ВИСОКОЈ ВОДИ

У заједничкој организацији београдске Средње школе за бродарство, бродоградњу и хидроградњу и Одсека Морнарице Војне академије, на београдском Ушћу, 6. маја, одржана је прва међународна "Регата мира и пријатељства".

На веслачкој регати чамцима кутерима, односно шљупкама, учествовало је укупно десет екипа. Од гостију из иностранства на регату су пристигли студенти и ученици Института Ћини и Венијери из Венеције и поморских факултета и школа из Сплита у Хрватској и Порторожа у Словенији. Нашу земљу представљали су студенти Војне академије, ученици Бродарске школе, средњошколци из Котора и чланови веслачких клубова из Београда.

Осмочлане веслачке посаде, које су предводили кормилари, надметале су се за прелазни победнички пехар и три пехара за освојена прва три места у укупном пласману. У јакој конкуренцији победила је посада Средње поморске школе из Котора, друго место освојила је екипа Више научичке школе Венијери из Венеције, а трећи су били студенти Факултета за поморство и промет из Порторожа. Екипа Одсека Морнарице пласирала се на шесто место.

Овогодишње неуобичајено високе воде Дунава и Саве додатно су отежале завеслаје такмичара, који су морали да превеслају више од 700 метара набујале реке. Први део трке веслало се узводно, тако да је умешан старт из покрета углавном доносио пресудну предност посадама.

Додатни подстицај такмичарима да појачају завеслаје давало је око хиљаду окупљених Београђана, који су са занимањем пратили регату. Добра искуства са овогодишње веслачке трке, према речима организатора, дају повода да се већ сада размишља и о организовању сличне регате током наредне године. ■

А. АНТИЋ

НА ФРУШКОЈ ГОРИ

ПЛАНИНАРСКИ МАРАТОН

Традиционални, двадесет девети по реду, планинарски маратон на Фрушкој гори одржан је 29. и 30. априла. Окупио је више од шест хиљада учесника, рекреативаца и заљубљеника у природу из наше земље, Мађарске, Словеније, Хрватске, Босне и Херцеговине, Републике Српске и Македоније. Међу учесницима били су и војници и старешине новосадског гарнизона и чланова њихових породица.

Пешачило се према жељи и могућностима на дванаест планинарских стаза.

Као и сваке године у организацију Планинарског маратона укључила се и команда Новосадског корпуса, пружајући организатору пуну помоћ, посебно логистичку, па је тако учесницима у том спортском такмичењу подељена већа количина топлог војничког чаја.

Према речима Миливоја Киждобранског, секретара Организационог одбора Планинарског маратона на Фрушкој гори, радује чињеница да је од укупног броја учесника чак 70 одсто младих. ■

Б. М. П.

Пријављивање учесника за маратон

ВОЈНА ПОШТА 41000 НОВИ САД расписује ОГЛАС

**За пријем цивилних лица на службу
у Војску СЦГ на одређено време (9 месеци)
и то:**

1. Монтер централног грејања (заваривач) и
2. Руковаоц котлова са ручним ложењем (ложаж).

УСЛОВИ ОГЛАСА

Општи услови:

- да је кандидат држављанин СЦГ, да је здравствено способан за службу у Војсци, да није осуђиван за кривично дело на безусловну казну затвора од најмање шест месеци, да се против кандидата не води кривични поступак за кривично дело за које се гони по службеној дужности, да је регулисао војну обавезу.

Посебни услови:

- 1.1. КВ, металске струке, са положеним испитом заваривача, један извршилац,
- 2.1. КВ, металске струке, са положеним испитом за ручно ложење парних котлова, један извршилац.

Кандидати уз молбу прилажу: биографију, уверење о држављанству, извод из матичне књиге рођених, оверену фотокопију дипломе о завршеној школи, потврду о регулисаној војној обавези, уверење да није осуђиван и да се против њега не води кривични поступак. Лица која имају радно искуство прилажу и потврду о радном стажу и уверење о положеном стручном испиту. У пријави навести контакт телефон.

Пријава на оглас подноси се у року 15 дана од објављивања огласа, на адресу ВП 4100 Нови Сад, Београдска 21 Петроварадин.

Непотпуне и неблаговремене молбе неће бити разматране.

МАЛИ ОГЛАСИ

Тридесетогодишњица завршетка школовања 23. класе МТСВШ биће обележена свечаним скупом у Новом Саду, дана 15. јула 2006. године у 10 часова на РПБ-30 "Козара". Моле се припадници класе за пријаву учешћа на телефон 021/897-104 или 063/856-0637 (Ђуђуз Бора) и 021/639-1996 или 064/307-9721 (Хорват Драгутин).

Поводом 25 година од завршетка школовања 26. класе СВШ Р Ков Веза позивамо класића на окупљање и дружење дана 10. 06. 2006. године. Пријаве за окупљање можете извршити код: Милана Ђировића тел. 011/3092-115, 063/659-089, и локал 30-001. Мирослава Јокића тел. 011/3092-030, 064/170-84-58, 011/3615-133, и локал 30-030. Ивана Новака тел. 011/3304-311, 063/748-37-90, и локал 22-168

Јубиларних 20 година од завршетка XIII класе ОСВШ "Братство јединство" Београд обележићемо 27. маја 2006. године. Окупљање класића је у згради школе у 11 часова. Контакт: Предраг Симић, 32-305, 011/3603-305 и Љубиша Микић, 28-250, 011/3053-250

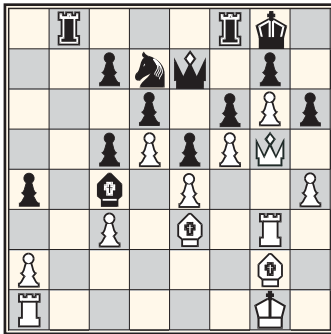
ИЗДАЈЕМ кућу-собе за летовање, БАР-ДОБРЕ ВОДЕ, 350 метара до плаже. Телефони 42-184, 081483184, 081245341, 067201978.

Стан у Шапцу, 61 кв, II, ЦГ, лифт, укњижен. Мењам за стан у Београду. Тел. 015/370-516

КОМБИНАЦИЈА

Л. Валдес – Сансон
Куба, 1987.

Бели: Кг1, Дх5, Та1, Тг3, Ле3, Лг2, а2, ц3, д5, е4, ф5, г6, х4
Црни: Кг8, Де7, Тб8, Тф8, Лц4, Сд7, а4, ц5, ц7, д6, е5, ф6, г7, х6

Бели на потезу.

1.Лх6! гх6

На 1...Тф8 2.Лц1 Сф8 3.Дф3 уз х5-х6 и одлуку.

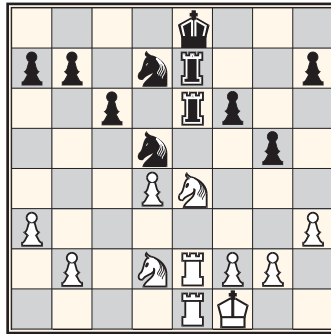
2.Дх6 Дг7 3.Де3 Кх8

На 3...Т62 4.х5 Тф68 5.х6 Де7 6.г7 Кх7 7.Лф3! Т61 (7...Дф7 8.Тг6) 8.Т61 Т61 9.Кф2 Т62 10.Ке1 Т68 11.Лх5 а3 12.Лг6 Кг8 13.Лф7!! Дф7 14.х7! Кх7 15.Тх3

4.х5 Тг8 5.х6 Де7 6.Лф3
На 6...Т62 7.Лх5 Тг68 8.г7 Кг8 9.Лф7!! Дф7 (9...Кф7 10.х7) 10.х7! Кх7 11.Тх3 Кг7 12.Дх6 Кг8 13.Дх8 мат.
1:0

КОМБИНАЦИЈА

Глотов – Осипов
СССР, 1978.

Бели: Кф1, Те1, Те2, Сд2, Се4, а3, б2, д4, ф2, г2, х3
Црни: Ке8, Те6, Те7, Сд5, Сд7, а7, б7, ц6, ф6, г5, г7

Бели на потезу.

1.Сд6! Тд6 2.Сц4

1:0

ЗАНИМЉИВОСТИ

РАТНА СТРАДАЊА МАЈСТОРА

За време Другог светског рата настрадао је велик број истакнутих совјетских шахиста, а највише у време опсаде Лењинграда. Од познатијих тада су живот изгубили теоретичар Всеволд Раузер (1908-1941), теоретичар Александар Иљин-Женевски (1894-1941), компониста Алексеј Троицки (1866-1942), компониста Леонид Кубељ (1891-1942), Ботвиников тренер Самуел Вајнштајн (1894-1942), затим Иља Рабинович (1894-1942) и многи други код нас мање познати мајстори као што су Хенрик Волф, Владимир Петров, А. Фридман, Беловенец, Х. Фридман, Јунге, Пржепјорка, Трејбал, Штајнер, Вотрубa, Апел, Ловека, Шапиро, Кремер, Колски, Рережински итд. Највећи број њих страдао је од изгладнелости проузроковане дугогодишњом нацистичком блокадом.

У време немачког бомбардовања Лондона 1944. године страдале су сестре Вера (светска шампионка) и Олга Менчик.

СТУДИЈА

Л. Прокеш
1947.

Бели: Кц1, Лб5, б7, д7, г7

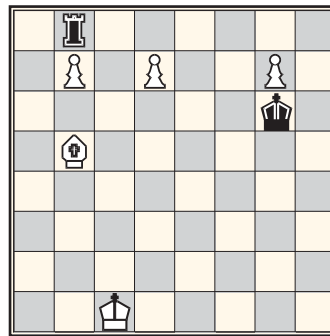
Црни: Кг6, Тб8

Бели на потезу.

1.д8Д Тд8 2.Лд7 Тб8 3.г8Д Тг8

4.Лц8

1:0

Припремио
Раде МИЛОСАВЉЕВИЋ
мајстор Фиде

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
19																		
20								21			22							
23							24					25						
26							27							28				
29	29				30						31						32	
33					34					35						36		
37				38						39				40				
41			42					43						44				45
46					47								48					
49								50					51					
52								53				54						
55																		

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА - ВОДОРАВНО: шпанска села, причести, кола, Ирени, крилизери, арагоника, мравоједи, лапакито, Кантемир, ди, али, оло, Постиро, Арес, ри, МРО, мастикс, снаст, италиа, хартија, Оки, во, нити, трсти-ка, РСО, Ели, АЧ, тиранија, нетрагом, Арагоника, ведрети се, кривојига, сиров, Анон, Николаво, кумова слама.

Припремио Жарко ЂОКИЋ

ВОДОРАВНО:

19. Директни произвођач, 20. Улазити растући, 21. Ознака мађарских железница, 22. Речни морнари, 23. Достављање, 24. Појава на води, 25. Лубичаста боја, 26. Лука близу Рима, 27. Наликовати, личити, 28. Река у Банату, Златица, 29. Рик, урлик, 30. Птица певачица, палчић, 31. Део Ријеке, 32. Упишите: б, н, 33. Саставница Дрине, 34. Бренд јапанских аутомобила, 35. Папски годишњи приходи, 36. Мекан, 37. Женско име, Ема, Емилија, 38. Велика степска птица, 39. Стари ирански номадски народ, 40. Један од сестрића Паје Патка, 41. Символ лантана, 42. Део Војводине, 43. Рубна линија, 44. Амерички глумац Николас, 46. Штампарски радник, јеткач, 47. Фабрика стакла, 48. Кардански склоп код аутомобила, 49. Богињаве, оспичаве, 50. Чврга, зврчка, 51. Нормански народи, 52. Софе, дивани, 53. Име глинице Гарднер, 54. Настајање, постајање, 55. Нелегална радио станица.

УСПРАВНО:

1. Место близу Никшића, 2. Популарни италијански певач, 3. Чобани, 4. Сирће, оцат, 5. Штала, појата, 6. Женско име, Равиојла, 7. Грчко слово, 8. Упишите: д, и, 9. Паста за негу одеће, 10. Место крај Суботице (језеро), 11. Такмичар у рвању, 12. Именица (скр.), 13. Осећање непријатељства због успеха других (мн.), 14. Војно-технички институт (скр.), 15. Река у Либану, Оронтес, 16. Мушко име, Ђорђе одмила, 17. Становник Азербејџана, 18. Врста школског уџбеника, 21. Гребен на тачком разбоју, 22. Ситна, неважна ствар, 24. Нападач, 25. Преносна меница, 27. Навод, 28. Упишите: а, и, 29. Продаја преко ТВ, 30. Бесмислица, глупост, 31. Име режисера Куросаве, 32. Рудници, 34. Ауто-ознака за Панчево, 35. Увек, сваки пут, 36. Припадник германског народа, 38. Врховно индијско божанство, 39. Река у Славонији, 40. Улазница, 42. Грешка, заблуда (лат.), 43. Дефект, оштећење, 44. Део костура, 45. Женско име, Николета, Николава, 47. Јединица мере за снагу, 48. Орган чула мириса, 50. Извршни комитет (скр.), 51. Ауто-ознака за Пожаревац.

Новинско-издавачки центар
„ВОЈСКА”
11000 Београд, Браће Југовића 19

ПРЕПОРУЧУЈЕ

310117 **Културна
баштина Србије**

Културна баштина Црне Горе
Културна баштина Републике Српске

Аутори: Сретен Петровић и Љиљана Шево

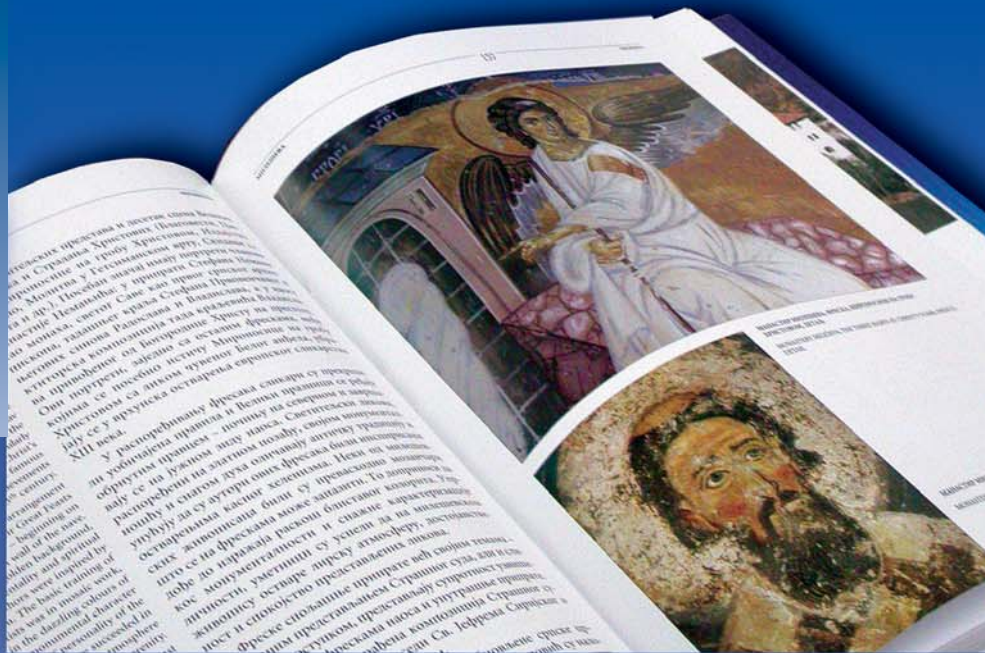
Репрезентативно издање чији је наслов велика препорука. Три књиге, три елитне монографије у једној целини. КУЛТУРНА БАШТИНА СРБИЈЕ; КУЛТУРНА БАШТИНА ЦРНЕ ГОРЕ и КУЛТУРНА БАШТИНА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ. Аутор прве две је Сретен Петковић, а треће Љиљана Шево. Упоредни текст на српском и енглеском језику прате атрактивне фотографије и илустрације. Угледни аутори нам у најлепшем светлу представљају културно благо које побуђује пажњу јавности широм света а открива корене националног бића, вере и историјске токове на вековима изазовним просторима. Књиге обилују подацима о богатом средњовековном наслеђу, било да су старе тврђаве, манастири, цркве, иконе или дела примењене уметности неговане у крилу православне, католичке, исламске религије или других религија. На тај начин многа историјска и мање позната места отварају нам своје културне ризнице.

Луксузно опремљене, у тврдом повезу, три књиге у кутији, обима 342, 223 и 206 страница, формата 24 x 29 цм. Цена комплекта је 18.900,00 динара.

Плаћање се врши унапред. Комплет се испоручује након уплате целокупног износа. Новац се уплаћује на жиро-рачун НИЦ „Војска” 840-49849-58 уз назнаку „за Културну баштину”. Књиге можете купити и решењем о административној забрани.

Наручбеницу и примерак
уплатнице послати на адресу:
НИЦ „Војска”, Браће Југовића 19,
11000 Београд.

Комплет се може
набавити и у нашој
књижари:
– у Београду,
Васина 22

НИЦ „Војска”, Браће Југовића 19, 11000 Београд тел: 011/3201-765,
телефакс: 011/3241-363. жиро-рачун: 840-49849-58

НАРУЧБЕНИЦА

Наручујем примерака књиге:
КУЛТУРНА БАШТИНА СРБИЈЕ; КУЛТУРНА БАШТИНА ЦРНЕ ГОРЕ
и КУЛТУРНА БАШТИНА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

по укупној цени од 18.900,00 динара.

Књиге ћу платити (заокружити број): 1) одједном (плаћање унапред)
2) на кредит у месечних рата (највише 10)
по динара, уз оверену административну забрану.

Код плаћања унапред уз наручбеницу послати доказ о уплати целокупног износа
увећаног за поштарину у износу 300 динара. Купци на кредит достављају
административну забрану (обаразац се добија од НИЦ „Војска”) оверену
у Војној пошти или предузећу у коме су запослени.
Рекламације у случају неуручивања књига примамо у року од 30 дана.

Купац.....(и)
.....
..... (име, очево име, презиме)

Матични број грађана Број личне карте
..... издате у МУП

Улица и број

Место и број поште Телефон

Датум Потпис наручиоца

Именовани је стално запослен у
..... (назив ВП или предузећа)

Улица и број

телефон Место и број поште

МП Овера овлашћеног лица

Мини постер
ОДБРАНА
Снимано Дарвишир БАНДА